

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Інститут _____ **Навчально-науковий інститут економіки і управління**

Кафедра _____ **економіки і права**

«До захисту в ЕК»

Директор інституту

_____ **Олег ШЕРЕМЕТ.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

«___» _____ 2023 р.

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ **Анатолій ЗАЇНЧКОВСЬКИЙ**
(підпис) (прізвище та ініціали)

«___» _____ 2023 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА**

зі спеціальності _____ **051 «Економіка»**
(код та назва спеціальності)

освітньо-професійної програми _____ **«Економіка та правове
забезпечення бізнесу»**

на тему: _____ **«Економіко-правове забезпечення комплексу заходів зі зниження витрат
підприємства»**

Виконав здобувач 4 курсу групи ПЕ-4-2

Власов Юрій Васильович
(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

_____ (підпис)

Керівник _____ **Відоменко Оксана Іванівна**
(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

_____ (підпис)

Консультант _____ **Крамаренко Оксана Миколаївна**
(прізвище, ім'я, по батькові повністю)

_____ (підпис)

Рецензент _____ **Петухова О.М.**
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Я як здобувач Національного університету харчових технологій розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавав і не одержував незарплатованої допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Здобувач _____
(підпис)

Київ – 2023 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інститут Навчально-науковий інститут Економіки і управління

Кафедра Економіки і права

Освітній ступінь Бакалавр

Спеціальність 051 «Економіка»

(шифр і назва)

Освітньо-професійна програма «Економіка та правове забезпечення бізнесу»

(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри економіки і права

Анатолій ЗАЙНЧКОВСЬКИЙ

«05» грудня 2022 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Власова Юрія Васильовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Економіко-правове забезпечення комплексу заходів зі зниження витрат підприємства»

керівник роботи Відоменко Оксана Іванівна, доцент, кандидат економічних наук
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «5» грудня 2022 року № 865-КС

2. Строк подання здобувачем роботи 07 червня 2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та нормативні акти України, монографії, посібники, підручники, наукові статті відповідно до обраної теми, фінансова звітність підприємства

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити).

Розділ 1. Теоретичні засади дослідження економіко-правового забезпечення комплексу заходів зі зниження витрат підприємства. 1.1. Економічна сутність витрат підприємства як фінансового результату діяльності. 1.2. Підходи до класифікації витрат підприємства. 1.3. Механізм управління витратами підприємства. 1.4. Правове регулювання витрат підприємства. Розділ 2. Аналіз діяльності та діагностика витрат ТОВ «Павлівський пивзавод». 2.1. Історія створення підприємства та технологічний процес пивоваріння. 2.2. Аналіз ресурсів та ефективності діяльності підприємства. 2.3. Оцінка фінансового стану підприємства. 2.4. Аналіз витрат підприємства. 2.5 Правове регулювання діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ). Розділ 3. Впровадження заходів зі зниження витрат ТОВ «Павлівський пивзавод». 3.1. Напрями зі зниження витрат підприємства. 3.2. Розширення асортименту продукції з метою скорочення постійних витрат за рахунок зростання обсягів реалізації. 3.3. Обґрунтування впливу запропонованого заходу на результати роботи підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу.

таблиць 29, рисунків 13; презентаційний матеріал: 11 слайдів.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Підрозділ 1.4	Крамаренко Оксана Миколаївна, ст.викл.	14.02.2022	01.03.2023
Підрозділ 2.5	Крамаренко Оксана Миколаївна, ст.викл.	29.04.2023	10.05.2023

7. Дата видачі завдання 5 грудня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Розроблення та затвердження плану роботи керівником	20.12.2022 р.	виконано
2	Написання розділу 1	12.02.2023 р.	виконано
3	Робота над розділом 2	15.04.2023 р.	виконано
4	Підготовка розділу 3	14.05.2023 р.	виконано
5	Остаточне оформлення роботи. Формування висновків і пропозицій, проекту доповіді, презентації. Погодження з керівником кваліфікаційної роботи	20.05.2023 р.	виконано
6	Попередній захист кваліфікаційної роботи	31.05.2023 р.	виконано
7	Проходження перевірки на антиплагіат	.06.2023 р.	виконано
8	Подання завершеної роботи на розгляд завідувачу кафедри	05.06.2023 р.	виконано
9	Отримання зовнішньої рецензії, оформлення необхідних документів для захисту	06.06.2023 р.	виконано
10	Захист кваліфікаційної роботи	19.06.2023 р.	виконано

Здобувач _____
(підпис)

Власов Ю.В. _____
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Відоменко О.І. _____
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Власов Ю.В. Економіко-правове забезпечення комплексу заходів зі зниження витрат підприємства. Київ. НУХТ 2023.

Дана кваліфікаційна робота присвячена економіко-правовому забезпеченню комплексу заходів зі зниження витрат на підприємстві. Основною метою дослідження є вивчення комплексу заходів, спрямованих на ефективне управління витратами та їх зниження на підприємстві.

У роботі визначено основні види витрат, які виникають на підприємстві, такі як сировина, матеріали, оплата праці, енергія, транспортні витрати тощо. Запропоновано шляхи скорочення цих витрат, такі як оптимізація виробничих процесів, раціоналізація використання ресурсів, удосконалення логістики та постачання, впровадження сучасних технологій та автоматизації.

Також проведений аналіз правового регулювання діяльності ТОВ «Павлівський пивзавод» з метою виявлення нормативних вимог, що стосуються економіко-правового забезпечення зниження витрат. Розглянуті вимоги щодо документації, звітності, контролю та інших аспектів, які пов'язані з ефективним управлінням витратами на підприємстві.

Отже, дана кваліфікаційна робота містить важливі висновки та рекомендації щодо економіко-правового забезпечення комплексу заходів зі зниження витрат на підприємстві. Вона є актуальною для фахівців у галузі економіки, права та управління, які зацікавлені у вдосконаленні процесів управління витратами та підвищенні ефективності діяльності підприємства.

Ключові слова: витрати, аналіз витрат, управління витратами, зниження витрат, фінансовий результат, прибуток.

ABSTRACT

Vlasov Yu.V. Economic and legal provision of a set of measures to reduce enterprise costs. Kyiv. NUFT 2023.

This qualification work is devoted to the economic and legal provision of a set of measures to reduce costs at the enterprise. The main goal of the study is to study a set of measures aimed at effective cost management and their reduction at the enterprise.

The work defines the main types of costs that arise at the enterprise, such as raw materials, materials, wages, energy, transport costs, etc. Ways to reduce these costs are proposed, such as optimization of production processes, rationalization of resource use, improvement of logistics and supply, introduction of modern technologies and automation.

An analysis of the legal regulation of the activity of Pavlivskyi Pyvzavod LLC was also carried out in order to identify regulatory requirements related to the economic and legal provision of cost reduction. Considered requirements for documentation, reporting, control and other aspects related to effective cost management at the enterprise.

Therefore, this qualification work contains important conclusions and recommendations regarding the economic and legal provision of a set of measures to reduce costs at the enterprise. It is relevant for specialists in the field of economics, law and management, who are interested in improving the processes of cost management and increasing the efficiency of the enterprise.

Key words: costs, cost analysis, cost management, cost reduction, financial result, profit.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади дослідження економіко-правового забезпечення комплексу заходів зі зниження витрат підприємства.....	8
1.1. Економічна сутність витрат підприємства як фінансового результату діяльності.....	8
1.2. Підходи до класифікації витрат підприємства	18
1.3. Механізм управління витратами підприємства.....	28
1.4. Правове регулювання витрат підприємства	36
Висновки до розділу 1	42
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ДІАГНОСТИКА ВИТРАТ	44
ТОВ «ПАВЛІВСЬКИЙ ПИВЗАВОД»	44
2.1. Історія створення підприємства та технологічний процес пивоваріння.....	44
2.2. Аналіз ресурсів та ефективності діяльності підприємства	51
2.3. Оцінка фінансового стану підприємства	61
2.4. Аналіз витрат підприємства	70
2.5. Правове регулювання діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ)	78
Висновки до розділу 2	86
РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАХОДІВ ЗІ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ.....	88
ТОВ «ПАВЛІВСЬКИЙ ПИВЗАВОД»	88
3.1. Напрями зі зниження витрат підприємства	88
3.2. Розширення асортименту продукції з метою скорочення постійних витрат за рахунок зростання обсягів реалізації	97
3.3. Обґрунтування впливу запропонованого заходу на результати роботи підприємства.....	103
Висновки до розділу 3	106
ВИСНОВКИ.....	108
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	113
ДОДАТКИ.....	119

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному бізнес-середовищі підприємства стикаються зі зростаючим конкурентним тиском. Зниження витрат є одним з ключових факторів, який дозволяє підприємствам зберігати конкурентоспроможність та здатність протистояти конкуренції на ринку. Ефективне управління витратами дозволяє підприємствам оптимізувати використання своїх ресурсів, таких як людські, матеріальні та фінансові ресурси. Це допомагає забезпечити оптимальну вартість продукції або послуги, знизити витрати на виробництво та підтримувати прибутковість підприємства. Оптимізація витрат сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства. Це може включати впровадження нових технологій, автоматизацію процесів, вдосконалення організаційної структури та управління. Ефективне управління витратами допомагає забезпечити фінансову стійкість підприємства. Зниження непродуктивних витрат та оптимізація фінансових процесів дозволяють підприємству мати достатні ресурси для розвитку, інвестицій та забезпечення потреб бізнесу. Зменшення витрат пов'язане з впровадженням ефективних юридичних механізмів і практик. Це включає дотримання законодавства щодо оподаткування, контрактів, праці та інших юридичних аспектів, що допомагають уникати негативних наслідків, пов'язаних з порушенням правових норм. Зменшення витрат сприяє зменшенню негативного впливу підприємства на навколишнє середовище та суспільство. Ефективне управління витратами враховує аспекти сталого розвитку, екологічну збалансованість та соціальну відповідальність.

Дослідження питань економіко-правового забезпечення комплексу заходів зі зниження витрат підприємства виконувалися різними вченими у галузі економіки та права, а саме: Michael Porter, Peter Drucker, Thomas Nagle, Robert S. Kaplan, Costas Markides, Clayton M. Christensen та інші. Серед вітчизняних вчених, цим питанням приділяли увагу: О. В. Іваненко,

Л. М. Степанова, В. П. Ковальчук, О. М. Степаненко, О. В. Гриценко, І. М. Кравченко, А. С. Шевченко, Ю. В. Козак та інші.

Метою дослідження є вивчення особливостей економіко-правового забезпечення комплексу заходів зі зниження витрат підприємства.

Об'єктом дослідження є діяльність ТОВ «Павлівський пивзавод», яке є лідером розливу пива у своєму регіоні.

Предметом дослідження є особливості економіко-правового забезпечення комплексу заходів зі зниження витрат підприємства.

Інформаційною базою роботи стали навчальні та наукові видання, публікації у періодичних виданнях; звітність ТОВ «Павлівський пивзавод» та інформація з сайту підприємства та їх дистриб'юторів, а також матеріали переддипломної практики.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг роботи викладений на 118 сторінках. Робота містить 13 рисунків та 29 таблиць.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКСУ ЗАХОДІВ ЗІ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність витрат підприємства як фінансового результату діяльності

Здійснювати витрати і отримувати доходи зобов'язане кожне підприємство, незалежно від його форми власності, організаційно-правової форми, видів та обсягів діяльності, місцезнаходження тощо. Кожна компанія має управляти своїми доходами та витратами. Жодна компанія не зможе стабільно досягти успіху, якщо вона не випускає продукцію на ринок, не оплачує свої рахунки або не платить своїм працівникам.

Види, форми, обсяги, структура та зміст витрат і доходів підприємств постійно видозмінюються під впливом багатьох чинників, зокрема, суспільно-економічних формацій, типів економік, світових політичних і економічних тенденцій, процесів тощо. У сучасних умовах суттєвий вплив на витрати й доходи підприємств мають глобалізація економіки та світова фінансова криза [5, с. 9].

В економічній теорії існують різні підходи до визначення виробничих витрат та їх класифікації. Витрати (англ. expenditures) - зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [3, с. 155].

Згідно словника фінансово-правових термінів, витрати – сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, у результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, унаслідок чого відбувається зменшення

власного капіталу (крім зміни капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником) [4, с. 113].

Витрати в економіці – зменшення економічних вигод в результаті вибуття грошових коштів або іншого майна.

У вітчизняній економічній літературі витрати виробництва поділяються на витрати суспільства та витрати його основної одиниці - підприємства. Витрати суспільства - це сукупність витрат (матеріальних і трудових), які відображають витрати на виробництво кінцевих благ для суспільства. Іншими словами, це всі витрати суспільної праці, необхідні для виробництва кінцевого продукту. Вони включають спожиті засоби виробництва, заробітну плату та прибуток і приймають форму вартості продукту.

Вчені-політекономісти розглядають витрати у загальноекономічному аспекті як одну з важливих економічних категорій. Проте переважна більшість цих науковців вживає категорії «затрати на виробництво», «витрати на виробництво». В «Економічній енциклопедії» за редакцією проф. С.В. Мочерного зазначено, що «...витрати виробництва – спожиті в процесі виробництва продукту виробничі фонди підприємства». Витратами на виробництво вважають також «...витрати на придбання основних чинників виробництва: робочої сили, засобів виробництва (засобів і предметів праці, в тому числі землі) та інших для виготовлення продукції протягом певного періоду». Витрати на виробництво, на думку деяких вчених, «...є вартістю ресурсів, залучених до виготовлення кінцевої продукції фірми. В економічній науці розрізняють економічні та бухгалтерські витрати. Першим видом більше оперують економісти-теоретики, другим – бухгалтери» [5, с. 19]

Виробничі витрати - це витрати ресурсів на виробництво товарів і послуг, виражені в грошовому еквіваленті. Процес виробництва передбачає витрати живої та уречевленої праці. У витратах виробництва затрати праці набирають форми затрат капіталу.

Витрати бюджету (англ. budget expenditures) - видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів [3, с. 156].

Витрати на операції (англ. operational expenses) - додаткові витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням, випуском або вибуттям фінансового активу чи зобов'язання, які не могли виникнути, якщо суб'єкт господарювання не випустив, не придбав або не реалізував фінансовий інструмент. До витрат на операцію належать комісійні, сплачені агентам, консультантам, брокерам і дилерам, збори органам регулювання, фондовим біржам, податки та держмита [3, с. 156].

Отже, витрати - це обсяг спожитих виробничих факторів (матеріальних, фінансових, трудових ресурсів), необхідних для здійснення підприємством господарської діяльності, направленої на отримання прибутку та максимізацію добробуту власників у грошовому вираженні.

Всі витрати підприємства можна розділити на два основні блоки (рис.1.1):

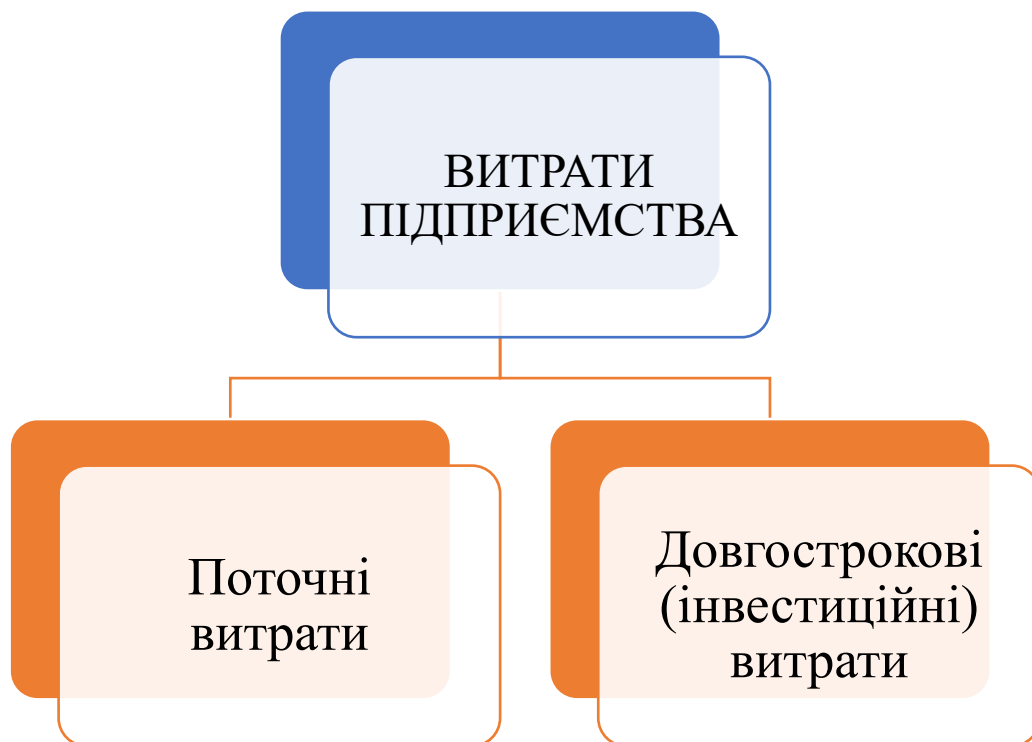

Рис. 1.1. Поділ витрат підприємства за терміном окупності

1) Поточні витрати, пов'язані з вирішенням таких завдань, як закупівля сировини та матеріалів, їх транспортування та зберігання, утримання матеріально-технічної бази, утримання персоналу тощо.

2) Довгострокові (інвестиційні) витрати, пов'язані з вирішенням стратегічних завдань компанії, наприклад, будівництво, реконструкція та придбання нових об'єктів, придбання нової техніки та обладнання.

Витрати виробництва характеризують собою зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками). До витрат виробництва належать:

- постійні витрати;
- прямі витрати;
- витрати виробництва;
- витрати на інновацію;
- витрати страховика;
- поточні витрати;
- перемінні витрати;
- капітальні витрати;
- витрати на капітал;
- альтернативні витрати;
- середні витрати;
- приведені витрати;
- витрати майбутніх періодів;
- витрати на будівництво.

Витрати підприємства включаються до собівартості продукції. Собівартість продукції як економічна категорія є грошовим виразом витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Економічний зміст собівартості продукції полягає в наступному:

1) це комплексний економічний показник, що поєднує в собі вартість спожитих засобів виробництва, витрати на заробітну плату працівників підприємства та частину прибутку, що спрямовується на соціальне страхування;

2) це важливий узагальнюючий показник, що характеризує ефективність роботи підприємства;

3) слугує основою для формування ціни на продукцію та нижньою межею для виробників для забезпечення відтворювального процесу виробництва. Іншими словами, підприємства не можуть встановлювати ціни нижче собівартості, щоб уникнути збитків.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» собівартість реалізованої продукції складається з:

- виробничої собівартості продукція, яка була реалізована протягом звітного періоду;

- нерозподілених постійних загальновиробничих витрат;

- наднормових виробничих витрат [6].

До виробничої собівартості продукції включаються:

1) прямі матеріальні витрати, до складу яких включається вартість сировини та основних матеріалів, напівфабрикатів та комплектуючих, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкту витрат;

2) прямі витрати на оплату праці, до складу яких включається заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкту витрат;

3) інші прямі витрати включають всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду, амортизація, тощо;

4) загальновиробничі витрати, які включають витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату правління цехами, дільницями),

амортизація основних фондів загальновиробничого призначення, витрати на вдосконалення технології та організації виробництва, комунальні платежі та інші витрати на утримання виробничих приміщень, охорону праці, техніку безпеки, тощо.

Витрати є одним з фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. У системі «доходи = витрати + прибуток», витрати обернено-пропорційні прибутку. Тобто чим вище витрати підприємства (за умови однакових доходів), тим нижче прибуток. Розглянемо особливості віднесення капіталу до категорії фінансового результату. Так, він є підсумком діяльності підприємства, пов'язаної з виробництвом та реалізацією продукції (наданням послуг, виконанням робіт) й, водночас, є необхідною умовою для подальшої господарської діяльності підприємства. Високі показники фінансових результатів діяльності підприємств є важливим чинником зміцнення державного бюджету за рахунок податкових надходжень, забезпечення зростання ділової активності підприємств у виробничій та фінансовій сфері, інвестиційної привабливості. Тому зрозуміло, що визначення економічного змісту фінансових результатів діяльності підприємства є однією з ключових позицій у комплексному економічному аналізі господарської діяльності підприємства.

Будучи одним з центральних показників діяльності підприємства, фінансові результати також використовуються як орієнтир, що відображає напрямок розвитку підприємства. У сучасному бізнес-середовищі підприємства стають все більш самостійними у розробці та прийнятті управлінських рішень для ефективного функціонування. Ефективність фінансової, інвестиційної та виробничої діяльності підприємства відображається в досягнутих фінансових результатах. Фінансові результати є узагальнюючими показниками, які інтегрують всю фінансову діяльність підприємства і дозволяють встановити взаємозв'язок з іншими економічними показниками.

Фінансовий результат як універсальна економічна категорія дає змогу враховувати два чинники основної мети підприємницької діяльності – максимізацію доходів і мінімізацію витрат. Збір інформації про доходи і витрати здійснюється безперервно та послідовно за допомогою внутріфірмової системи обліку й контролю [7, с. 164].

Багато науковців дотримуються саме такого розуміння фінансового результату діяльності підприємств. Проте в їхньому трактуванні цього поняття спостерігаються суттєві відмінності (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1

Підходи до визначення терміну «фінансовий результат»

Сутність поняття «фінансовий результат»
1) різниця між доходами та витратами підприємства чи його окремого підрозділу за певний час; 2) приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді
Прибуток (збиток) від конкретного виду діяльності (виробничої, надання послуг або торгової), який визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), інших операційних доходів, адміністративних витрат та витрат на збут відповідного виду діяльності та інших операційних витрат
Грошова форма підсумків господарської діяльності організацій або їхніх підрозділів, виражена у прибутках або збитках
Сума валового доходу від звичайної та незвичайної діяльності підприємства, зменшеного на суму витрат, пов'язаних із виконанням господарської діяльності на підприємстві, непрямих податків та податку на прибуток за окремий звітний проміжок часу
Прибутки або збитки, отримані від підприємницької діяльності юридичними чи фізичними особами за певний період (місяць, квартал, півріччя, рік)

Зрозуміло, що управління фінансовими результатами передбачає дослідження і використання саме тих чинників, які найвагомніше впливають на результати господарської і фінансової діяльності підприємства й прийняття та реалізацію таких рішень, які сприяли б, з одного боку, підвищенню доходів, а з іншого – зниженню витрат. Задля вирішення першого завдання – підвищення доходів – повинні здійснюватися планування, оцінка, аналіз: ефективності диверсифікації діяльності, цінової політики; виконання поставлених завдань і

динаміки продажів; ритмічності продажу; впливу низки чинників (змінність, завантаженість виробничих потужностей, цінова політика, фондоозброєність, кадровий склад тощо) на зміну величини продажів; сезонності виробництва (продажів), критичного обсягу виробництва (продажів) за видами продукції (послуг) тощо. Результати проведених планово-аналітичних розрахунків здебільшого оформляються у вигляді таблиць, що містять фактичні (базові) і планові (очікувані) значення обсягів продажів, відхилення від них у вартісних, натуральних показниках, відсотках [8, с. 426].

Метою виконання іншого завдання – зниження витрат – є планування, аналіз, оцінка та контроль над виконанням планових завдань стосовно видатків, а також пошук шляхів зниження собівартості продукції, виконаних робіт (наданих послуг), що є тією часткою ресурсів підприємства, яка була використана у процесі надання послуг [7, 165].

Фінансовий результат – це один із основних узагальнюючих якісних показників фінансово-господарської діяльності підприємства, не залежно від виду діяльності, галузі, масштабів виробництва тощо. Це інструмент для вимірювання ефективності виробництва продукції або надання послуги, який характеризує всі сторони господарської діяльності підприємства. Фінансовий результат доцільно розглядати через призму загальноекономічного, управлінського, обліково-аналітичного та податкового аспектів.

Фінансовий результат як економічна категорія представляє собою сукупність економічних, розподільчих та фінансових відносин з приводу утворення, розподілу та використання новоствореної вартості між господарюючим суб'єктом та іншими «гравцями» економіки. Сутність даного поняття може бути більш чітко виражена саме через його функції. По-перше, фінансовий результат виконує оцінку підсумків роботи підприємства за певний період. По-друге, йде розподілення між підприємством, його робітниками, державними інстанціями кінцевого результату роботи. По-третє, це є джерелом формування стимулюючих фондів для працівників підприємства та фінансових ресурсів для розширення виробництва,

використання новітніх технологій, впровадження природоохоронних заходів [10].

Відтак, поняття фінансового результату слід розуміти як узагальнену характеристику діяльності підприємства, у якій відображається:

- а) рівень ефективності використання залучених людських, матеріально-технічних, інформаційних, фінансових та ін. ресурсів;
- б) якість та результативність прийнятих управлінських рішень керівництвом підприємства на усіх його рівнях;
- в) рівень реалізації потенціалу підприємства щодо його економічного зростання [12].

Розглядають економічний зміст фінансових результатів через їх функції: нагромадження, стимулювання та розподілу. При позитивному значенні фінансових результатів (прибутку) проявляється функція нагромадження, тобто вони в даному випадку стають основним ресурсом для збільшення власних активів підприємства та сприяють розширеному відтворенню. У випадку заохочення управлінських працівників підприємства та підвищення ставки заробітної плати по результатам виробничо-господарської діяльності спостерігається функція стимулювання. А функція розподілу фінансових результатів відображається у привласненні та розподілі прибутку між підприємством, власниками та державою [9].

Більш детально розглянемо класифікацію фінансових результатів:

– Фінансові результати операційної діяльності – це прибуток (збиток) від основної діяльності підприємства, який є різницею між сумою доходів від реалізації готової продукції (товарів, робіт, послуг) й доходів від іншої операційної діяльності та сумою собівартості реалізованої готової продукції (товарів, робіт і послуг), адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат.

– Фінансові результати інвестиційної діяльності – це різниця між сумою доходів від участі в капіталі, інших інвестиційних доходів та витрат від участі в капіталі, інших інвестиційних витрат.

– Фінансові результати фінансової діяльності – це прибуток (збиток) від фінансових операцій підприємства, який є різницею між сумою доходів від участі в капіталі та інших фінансових доходів та сумою фінансових витрат.

– Фінансові результати надзвичайних подій – це прибуток (збиток) від надзвичайних подій, який становить різницю між сумою доходів, одержаних від надзвичайних подій, та сумою витрат від надзвичайних подій.

Економічна сутність витрат підприємства закладена в самому визначенні поняття фінансові результати. Фінансові результати це:

- залишок після здійснення виплати власникам усіх факторів виробництва;
- різниця між виручкою від реалізації й релевантними витратами;
- виручка за виключенням витрат із залученням ресурсів за їх альтернативною вартістю;
- порівняння доходів і витрат звітного періоду;
- обчислення оподаткованого і нерозподіленого прибутку;
- інструмент визначення шляхів максимізації прибутку підприємства;
- основа для оцінювання прибутковості роботи підприємства та його життєздатності.

Можна стверджувати, що досі є дискусійними цілий ряд принципово важливих питань, пов'язаних з обліком фінансових результатів, а саме що стосуються організації та методики формування фінансових результатів операційної діяльності та їх відображення у Звіті про фінансові результати

Прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. А збитки – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійсненні ці витрати.

Необхідність і значення аналізу фінансових результатів полягає в тому, що прибуток відбиває кінцевий результат виробничо-фінансової діяльності підприємства. Прибуток є джерелом розширення виробництва, формування державного і місцевого бюджетів. Ключове місце витрат в схемі формування чистого прибутку зображено на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Схема формування чистого прибутку

Як бачимо, витрати та доходи є фундаментом побудови фінансових результатів. А завдяки саме фінансовим результатам, маємо можливість оцінити ефективність діяльності підприємства.

1.2. Підходи до класифікації витрат підприємства

Витрати підприємства можна класифікувати за різними критеріями. Класифікація витрат необхідна для визначення вартості продукту і відповідного ціноутворення, а також для визначення виробничих витрат, тобто локальних витрат. Класифікація витрат дуже важлива в управлінні ними і необхідна, зокрема, для розрахунку собівартості продукції з різних адміністративних потреб (див. табл. 1.2.).

Таблиця 1.2.

Класифікація витрат за різними якісними критеріями

Ознаки класифікації (якісні критерії)	Групи витрат
За відношенням до виробничого процесу	– основні витрати – накладні витрати
За відношенням до обсягів виробництва	– умовно-постійні витрати – умовно-змінні витрати
За єдністю складу	– одноелементні витрати – комплексні витрати
За способом віднесення на собівартість окремих видів виробництва	– прямі витрати – непрямі витрати
За доцільністю	– продуктивні витрати – непродуктивні витрати
За календарним періодом	– поточні витрати – одноразові витрати
За видами витрат	– витрати за економічними елементами – витрати за статтями калькуляції

Основні витрати – це витрати, безпосередньо пов'язані з виробничим (технічним) процесом виготовлення продукту (виконанням роботи, наданням послуги). Вони становлять найважливішу частину собівартості будь-якого виробництва і в деяких галузях можуть досягати 90% собівартості. Непрямі витрати - це витрати, пов'язані з організацією, обслуговуванням та управлінням виробництвом. Розмір цих витрат залежить від галузі, робочого місця та структури управління підприємством.

Залежно від ступеня залежності від обсягу діяльності витрати можна поділити на змінні та постійні.

Змінні витрати – це витрати, які змінюються пропорційно до зміни обсягу виробництва (випуску продукції). Таким чином, сума цих витрат на одиницю продукції залишається незмінною. Постійні витрати – це витрати, сума яких не змінюється або майже не змінюється зі зміною обсягу

виробництва (умовно-постійні витрати) (наприклад, адміністративні витрати, загальновиробничі витрати).

Слід зазначити, що відмінність між змінними та постійними витратами не існує в чистому вигляді і є певною мірою умовною, оскільки змінні витрати на одиницю продукції змінюються під впливом організаційно-технічних заходів, а постійні витрати змінюються при значних змінах обсягу виробництва. Тому правильніше називати їх умовно-змінними та умовно-постійними витратами.

Існує два типи витрат: одноелементні витрати та комбіновані витрати.

Одноелементні витрати – це економічно однорідні витрати (наприклад, сировина, матеріали, паливо, енергія, заробітна плата), які неможливо розділити на різні елементи, незалежно від місця виникнення або призначення. На цьому принципі базується класифікація витрат за економічними елементами. Комплексні витрати складаються з декількох економічних елементів. Типовим прикладом комплексної статті витрат є загальновиробничі витрати, які включають майже всі економічні фактори.

За методом включення до собівартості витрати можна розділити на прямі та непрямі.

На основі первинних даних витрати, необхідні для виробництва певного виду продукції, які безпосередньо включаються до її собівартості, називаються прямими витратами. До прямих матеріальних витрат відносяться ті, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, а саме:

- сировина та матеріали; покупні напівфабрикати та комплектуючі вироби; інші матеріальні витрати;
- витрати на оплату праці: заробітна плата та інші виплати працівникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг
- інші виробничі витрати: відрахування на соціальні заходи, орендна плата за земельні та майнові паї, амортизація тощо.

Непрямі витрати – це виробничі витрати, які потребують розподілу, оскільки вони не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретних об'єктів витрат економічно обґрунтованим способом.

Оскільки розподіл непрямих витрат призводить до неточностей у визначенні собівартості окремих видів продукції, слід звернути увагу на збільшення частки прямих витрат у системі бухгалтерського обліку.

Залежно від зручності здійснення витрат розрізняють продуктивні витрати, до яких відносять витрати, що є виправданими або доцільними для даного виробництва. Непродуктивні витрати - це витрати, понесені з причин, які свідчать про недоліки в технології або організації виробництва (наприклад, брак продукції, втрати через простої або понаднормову роботу). При ідеальній організації технології виробництва та праці всі витрати повинні бути лише продуктивними.

Поточні витрати – це витрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції в даний період. Як правило, це основна частина виробничих витрат. Одноразові витрати – це витрати, пов'язані з підготовкою виробництва (впровадженням нової продукції, її суттєвою модернізацією), наданням відпускних, виплатою одноразової винагороди за вислугу років тощо.

Витрати, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, складаються із витрат операційної діяльності та інших витрат. Витрати операційної діяльності містять:

- собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та інші витрати, які прямо визначають особливості формування витрат платника податку;

- витрати банківських установ, до яких відносять:

- а) процентні витрати за кредитно-депозитними операціями, у тому числі за кореспондентськими рахунками та коштами до запитання, цінними паперами власного обігу;
- б) комісійні витрати, у тому числі за кредитно-депозитними операціями, розрахунково-касове обслуговування, інкасацію та

- перевезення цінностей, операціями з цінними паперами, операціями на валютному ринку, операціями з довірчого управління;
- в) від'ємний результат (збиток) від операцій з купівлі/продажу іноземної валюти та банківських металів;
  - г) від'ємне значення курсових різниць від переоцінки активів та зобов'язань у зв'язку зі зміною офіційного курсу національної валюти до іноземної валюти;
  - д) суми страхових резервів, сформованих у порядку, передбаченому статтею 159 Податкового кодексу України;
  - е) суми коштів (зборів), внесені до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
  - є) витрати з придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги (факторинг);
  - ж) витрати, пов'язані з реалізацією заставленого майна;
  - з) інші витрати, прямо пов'язані зі здійсненням банківських операцій та наданням банківських послуг;
  - і) інші витрати, передбачені Податковим кодексом України.

Витрати, що формують собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг, визнаються витратами того звітного періоду, в якому визнано дохід від реалізації таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг.

Інші витрати визнаються витратами того звітного періоду, в якому вони були понесені, відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

Відповідно до положень Податкового кодексу України, витрати, здійснені платниками податку у вигляді благодійних та інших пожертвувань та/або вартості товарів, робіт, послуг неприбутковим організаціям, які враховуються при визначенні об'єкта оподаткування платника податку, визнаються витратами за датою фактичного перерахування вартості таких пожертвувань та/або товарів (робіт, послуг). Витрати визнаються витратами

на дату фактичної передачі таких пожертв та/або вартості товарів (робіт, послуг).

Собівартість придбаних та реалізованих товарів визначається відповідно до ціни придбання, включаючи ввізне мито, витрати на доставку та витрати на доведення товарів до стану, придатного для продажу.

Собівартість виготовлених та реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг складається з витрат, безпосередньо пов'язаних з виробництвом таких товарів, виконанням робіт, наданням послуг, а саме:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- амортизація виробничих основних засобів і нематеріальних активів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг;
- загальновиробничі витрати, що відносяться на собівартість вироблених та реалізованих товарів, робіт, послуг відповідно до стандартів бухгалтерського обліку;
- вартість придбаних послуг, безпосередньо пов'язаних з виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг;
- інші прямі витрати (у тому числі вартість придбаної електричної енергії (включаючи реактивну));

До складу інших витрат входять:

- адміністративні витрати, адміністративні витрати з метою обслуговування та управління підприємством;
- витрати на збут включають витрати, пов'язані з реалізацією товарів, виконанням робіт та наданням послуг;
- інші операційні витрати, зокрема, витрати від операцій з іноземною валютою, втрати від курсових різниць, амортизація основних засобів, наданих в операційну оренду, амортизація основних засобів та нематеріальних активів, що входять до складу концесійних активів. Витрати, не пов'язані з

господарською діяльністю, не включаються до витрат, що враховуються при визначенні оподатковуваного прибутку.

- організація та проведення прийомів, презентацій, свят, розваг, відпочинку, придбання та розповсюдження подарунків;
- суми вартості товарів, сплачених платником податку за себе, комісіонерів та інших осіб за договорами комісії, агентськими договорами та іншими аналогічними договорами, що укладаються платником податку на виконання цих договорів;
- резервних (авансових) сум за товари, роботи, послуги;
- погашення основної суми позики або кредиту (крім повернення поворотної фінансової допомоги);
- погашення основної суми позики або кредиту (крім повернення поворотної фінансової допомоги);
- витрати, пов'язані з придбанням, виготовленням, будівництвом, реконструкцією, модернізацією та іншими поліпшеннями основних фондів та видобутком корисних копалин; а також з придбанням (виготовленням) нематеріальних активів;
- суми податку на прибуток з урахуванням особливостей оподаткування нерезидентів; ПДВ, включеного до ціни товарів (робіт, послуг), які придбаваються платником податку для виробничого або невиробничого використання; податку на доходи фізичних осіб, утриманого із суми, виплаченої на користь таких доходів;
- утримання керівного органу об'єднання платника податку (у тому числі утримання материнської компанії, яка є окремою юридичною особою)
- дивіденди;
- не підтвержені відповідними розрахунковими, платіжними та іншими первинними документами (ведення і зберігання яких передбачено правилами ведення бухгалтерського та податкового обліку);
- суми збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, що враховуються у зменшення податкового зобов'язання платника податків;

– сума штрафів та/або конфіскації чи пені, накладених договірною стороною або за рішенням відповідного державного органу чи суду, що підлягає сплаті платником податків;

– витрати, понесені у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг) та інших матеріальних і нематеріальних активів у платника єдиного податку (але без урахування витрат, понесених у зв'язку з придбанням робіт, послуг у платника єдиного податку, який провадить діяльність у сфері інформаційних технологій);

– понесені (нараховані) у звітному періоді у зв'язку з придбанням у нерезидента послуг (робіт) з консалтингу, маркетингу, реклами (крім витрат, здійснених (нарахованих) на користь постійних представництв нерезидентів, які підлягають оподаткуванню в обсязі, що перевищує 4 відсотки доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (за вирахуванням податку на додану вартість та акцизного податку) за рік, що передує звітному. При цьому до складу витрат не включаються у повному обсязі витрати, понесені (нараховані) у звітному періоді у зв'язку з придбанням у нерезидента послуг (робіт) з консалтингу, маркетингу, реклами у випадку, якщо особа, на користь якої здійснюються відповідні платежі, є нерезидентом, що має офшорний статус;

– понесені (нараховані) у зв'язку з придбанням інжинірингових послуг (робіт) у нерезидента, крім витрат, нарахованих на користь постійних представництв нерезидентів, які підлягають у обсязі, що перевищує 5 відсотків митної вартості обладнання, імпортованого згідно з відповідним контрактом;

– понесені у зв'язку з придбанням інжинірингових послуг (робіт) у нерезидента, не включаються до складу витрат, якщо виконується одна з таких умов

а) особа, яка оплачує інжинірингові послуги, є нерезидентом з офшорним статусом;

б) особа, яка оплачує послуги, не є бенефіціаром (фактичним власником) винагороди за такі послуги [4, с. 116].

Традиційну класифікацію витрат зображено на рис 1.3.

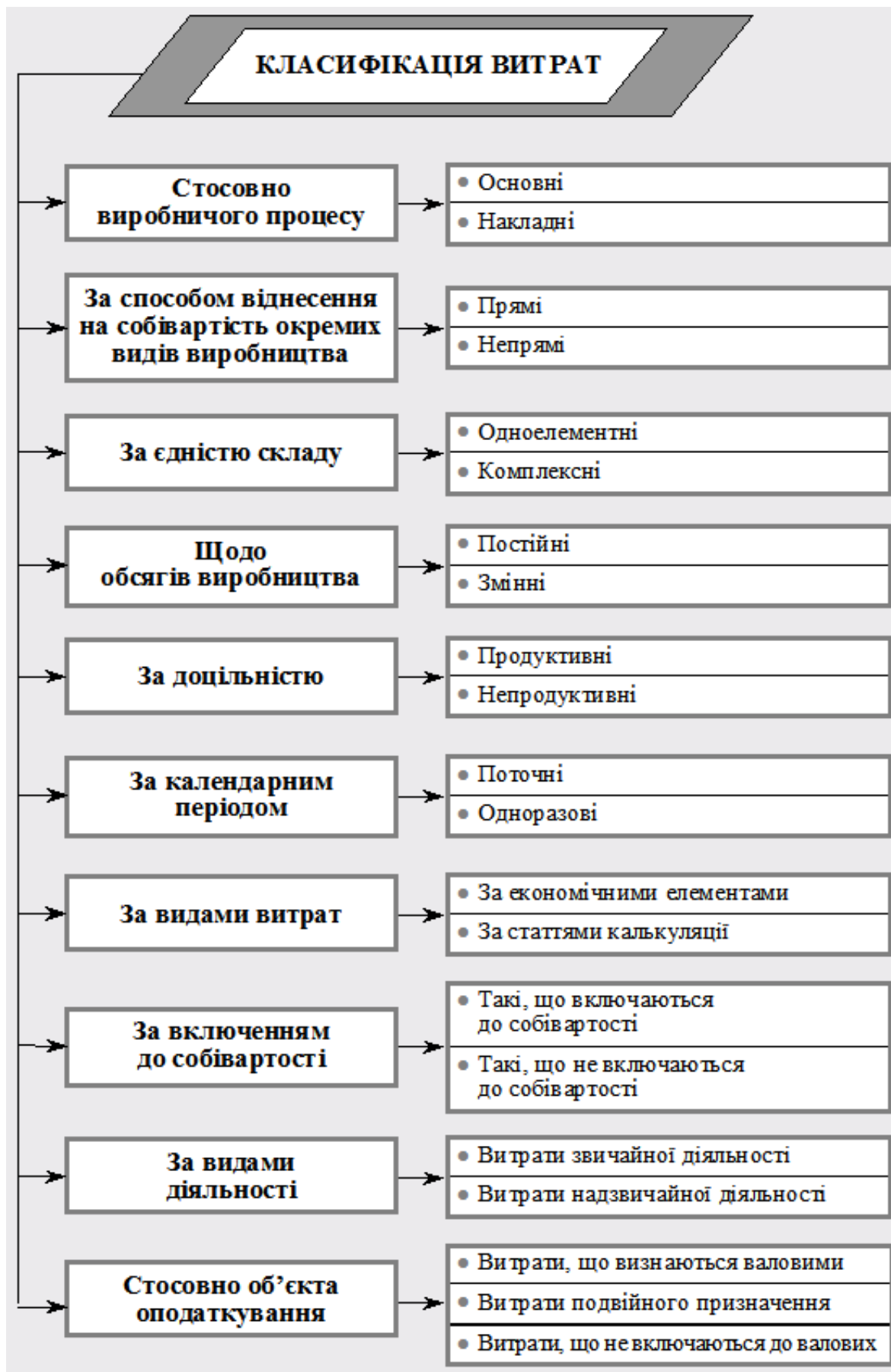

Рис. 1.3. Традиційна класифікація витрат

Важливим напрямом дослідження є класифікація витрат з метою їх подальшого аналізу. Поділ в управлінському обліку витрат на групи за видами банківських операцій, за структурними підрозділами, які одержують або здійснюють відповідні витрати не є новим. Загалом система управлінського обліку організовується, виходячи з власних потреб банку, його організаційної структури, масштабів та політики майбутніх напрямів діяльності. Варто забезпечити не лише вільне оперування різноманітними методологічними підходами, але й уникнути значної кількості помилок в процесі налагодження якісної системи управління.

Відповідно до функціональних напрямів банківських розрахунків за податковими зобов'язаннями обсяг витрат можна класифікувати так:

1. Витрати на оплату податків та зборів.
2. Витрати на заробітну плату.
3. Витрати на технічне обслуговування

Витрати на адміністрування розрахунків за податковими зобов'язаннями передовсім пов'язані з технічною базою банку. Для зручності аналізу доцільно витрати поділити у такий спосіб:

- а) матеріальні: вартість технічного обладнання, основних засобів та приміщень, канцелярських матеріалів, що використовуються під час проведення та контролю податкових розрахунків банком;
- б) нематеріальні — пов'язані з купівлею та використанням інтелектуальної власності, технічних програм та послугами щодо їх обслуговування.

4 Витрати на обслуговування операцій.

В основу запропонованої системи поділу витрат банків покладено різні функціональні ознаки, пов'язані з його відповідальністю як платника податку і як податкового агента. Її рекомендовано використовувати в обліково-аналітичній роботі, що дасть можливість приймати ефективні управлінські рішення, пов'язані з оптимізацією банківських витрат [17].

1.3. Механізм управління витратами підприємства

Зараз в складних економічних умовах в Україні для підприємств все більш актуальним стає питання ефективного управління витратами з урахуванням можливостей стимулювання економії ресурсів, контролю і прогнозування витрат, зокрема в системі «Витрати — випуск — прибуток». Крім того варто відзначити, що в умовах все більшої автоматизації діяльності підприємств у світі особливий інтерес викликає процедура оптимізації витрат на основі моделювання та перепроєктування бізнес-процесів.

Управління витратами є важливою функцією економічного механізму будь-якого підприємства. На рівні підприємства управління витратами поєднує в собі елементи операційного (виробничого) та фінансового менеджменту з метою оптимізації витрат та максимізації прибутку.

Оптимізація витрат підприємства, перш за все, спрямована на вирішення наступних питань: оцінку обґрунтованості абсолютної величини витратами; її відповідність плановим величинам; оцінку факторів формування величини та структури витрат; своєчасне виявлення резервів зменшення витрат та виявлення і обґрунтування механізмів мобілізації таких резервів. Відповідно, оптимізація витрат суб'єкта господарювання є однією із сукупності технологій цільового планування прибутку, що визначає параметри моделі управління прибутком підприємства. Під методом оптимізації абсолютної величини затрат підприємства розуміють органічну сукупність фінансових, математичних та статистичних прийомів цільового моделювання фінансових процесів та показників, що дозволяють із прийнятним рівнем статистичної достовірності обґрунтовувати управлінські рішення щодо визначення абсолютної величини чи структури витрат підприємства [18, с. 67].

Під системою управління витратами розуміють сукупність дій, спрямованих на досягнення мети оптимізації витрат. Оптимізація витрат - це максимальне зниження витрат до рівня, достатнього для того, щоб не постраждала якість товарів (робіт, послуг) (рис. 1.4).

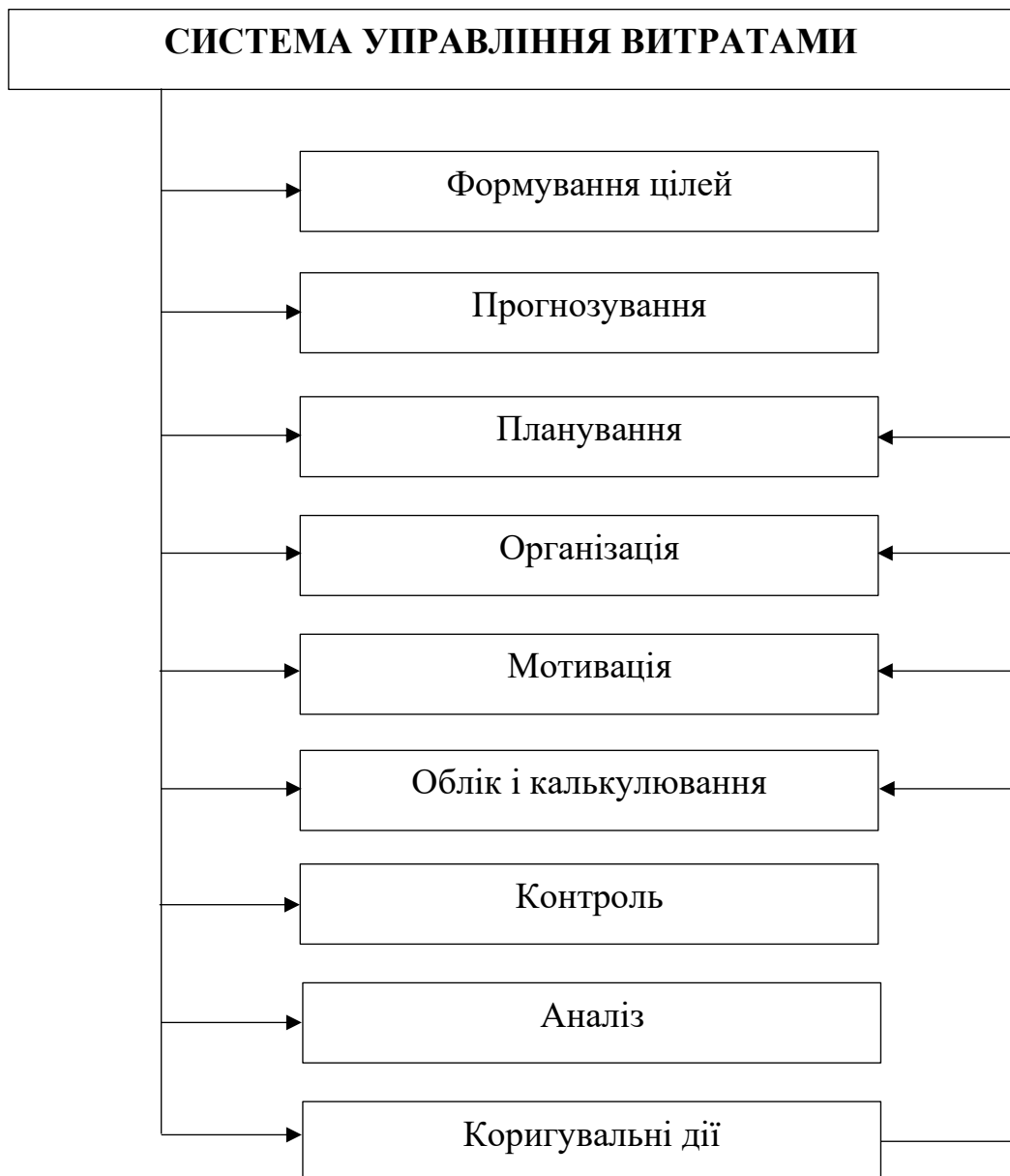

Рис. 1.4. Система управління витратами підприємства

Управління витратами починається з формування цілей. Основною метою є підвищення прибутковості підприємства за рахунок оптимізації витрат, що може бути досягнуто шляхом підвищення ефективності використання матеріальних, нематеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства. Відповідно до поставлених цілей здійснюються прогнози та розробляються довгострокові управлінські заходи.

На етапі організації управління витратами здійснюється координація діяльності всіх структурних підрозділів по горизонталі і вертикалі, визначаються центри відповідальності для подальшого контролю за їх виконанням. При цьому встановлюється оптимальний взаємозв'язок між доходами і витратами та діями конкретних осіб, відповідальних за окремі ділянки виробничого процесу. Це підвищує точність і рівень деталізації облікових даних при калькулюванні собівартості продукції.

Оскільки кожне робоче місце є центром витрат, воно відповідає за використання конкретних ресурсів компанії. Це може бути відповідальність за ефективне використання матеріальних ресурсів, основних засобів компанії (безперебійну роботу машин, обладнання та устаткування) і нематеріальних ресурсів; відповідальність за дотримання кошторису витрат на утримання та експлуатацію основних засобів; відповідальність за раціональне використання трудових ресурсів [19].

При цьому відповідальність часто поділяється на рівні. Першим рівнем центрів може бути виробнича дільниця, другим - цех, третім - філія, четвертим - підприємство і п'ятим - виробничий кооператив. Кількість рівнів залежить від структурної схеми управління виробництвом.

Для кожного центру відповідальності визначається перелік статей витрат, на основі яких складаються кошториси витрат і бюджети. Особлива увага приділяється першому рівню відповідальності, який безпосередньо контролює абсолютну величину прямих витрат. Контроль здійснюється персонально за кожною операцією і, відповідно, за кожною статтею витрат і доходів.

Розподіл витрат за центрами витрат і відповідальності дозволяє більш точно розподілити накладні витрати компанії (наприклад, на освітлення, воду), які безпосередньо відносяться до цих центрів. Таким чином, раціональна побудова системи управління витратами з центром відповідальності відповідно до організаційно-технологічних особливостей суб'єкта господарювання забезпечує керівництво підприємства чіткою

інформацією для координації, контролю та прийняття оперативних рішень, спрямовує на досягнення стратегічних цілей підприємства та забезпечує оптимальні умови для виробництва конкурентоспроможної продукції [23].

Склад витрат підприємства, що включаються до виробничої собівартості, встановлюється централізовано. Принципи його формування визначені Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» та П(С)БО 16 «Витрати». Ці нормативні акти розрізняють витрати, що включаються до собівартості продукції (робіт, послуг), та витрати, що фінансуються з інших джерел (наприклад, за рахунок коштів, що відшкодовуються з державного бюджету).

Слід підкреслити, що держава впливає на формування виробничої собівартості продукції підприємств не лише через вищезазначені законодавчі та нормативні акти, а й через внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, внески на загальнообов'язкове соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності, внески на загальнообов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття, внески на загальнообов'язкове соціальне страхування від нещасного випадку на підприємстві, ставки амортизаційних відрахувань на соціальне страхування, норми амортизаційних відрахувань від вартості основних засобів, а також шляхом визначення розміру різних інших податків та суми оподаткування.

На етапі контролю витрат здійснюється моніторинг окремих центрів відповідальності з метою своєчасного реагування на негативні та позитивні відхилення фактичного рівня витрат від запланованого, виявлення причин і місць зростання витрат та їх попередження або мінімізації.

Аналіз витрат завжди супроводжує контроль. Він надає інформацію про ефективність використання ресурсів підприємства, наявність резервів зниження собівартості продукції, внесок окремих працівників у зниження (збільшення) індивідуальних і загальних витрат на виробництво і реалізацію продукції. Коригувальні дії спрямовані на прийняття правильних управлінських рішень для мінімізації витрат на кожному етапі життєвого

циклу продукції (під час закупівлі ресурсів, організації виробництва та реалізації готової продукції). Всі елементи процесу управління витратами підприємства тісно пов'язані між собою і формують відповідну систему управління.

Перед системою управління витратами підприємства можуть бути поставлені такі завдання:

- зменшення абсолютної величини витрат підприємства як в цілому, так і за окремим видом (напрямом) його діяльності;
- забезпечення фінансової стійкості підприємства та запобігання його неплатоспроможності шляхом забезпечення стабільності розподілу витрат у просторі та часі.

Метою управління витратами є зниження або оптимізація витрат на одиницю виробленої продукції, підвищення рентабельності господарської діяльності підприємства, мінімізація співвідношення витрати-дохід, оптимізація структури витрат та рівня ризику господарської діяльності.

Управління витратами підприємства вимагає системного підходу до їх вивчення, метою якого є оптимальне використання ресурсів і забезпечення росту ефективності виробництва. Налагоджена система управління витратами повинна сприяти підвищенню ефективності господарської діяльності, збільшенню доходів і фінансових результатів підприємства, фінансовій стабільності і розвитку підприємства у конкурентному ринковому середовищі.

Система управління витратами - це сукупність взаємопов'язаних елементів, методів і механізмів, які діють у межах функціональної відповідальності та утворюють певну цілісність, що узагальнює процеси постачання, використання ресурсів, досягнення чітко визначених цілей та виконання тактичних і стратегічних планів [23, с. 18].

Крім того, системи управління витратами характеризуються цілеспрямованістю - оптимізацією рівня витрат, пов'язаних з виробництвом, реалізацією та прибутком; складністю - наявністю значної кількості підсистем; керованістю - здатністю змінювати функціональні системи відповідно до

потреб виробництва; гнучкістю - адаптацією до змін впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Системи управління витратами характеризуються: цілеспрямованістю - оптимізацією рівня витрат на виробництво, реалізацію та прибуток; складністю - наявністю значної кількості підсистем; керованістю - здатністю змінювати функціональні системи відповідно до потреб виробництва; гнучкістю - адаптацією до змін впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Основні завдання формування ефективної системи управління витратами суб'єктів господарювання представлені в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Основні завдання формування ефективної системи управління витратами суб'єктів господарювання

№ з/п	Завдання
1	розроблення стратегії управління витратами підприємства
2	створення організаційної структури, яка б забезпечила прийняття і реалізацію управлінських рішень щодо менеджменту витрат
3	формування ефективної системи інформаційного забезпечення процесу управління витратами, визначення зовнішніх і внутрішніх джерел інформації
4	облік і аналіз витрат за їх обсягом, видами, динамікою, структурою, центрами витрат і відповідальності тощо
5	прогнозування, планування, нормування і бюджетування витрат на основі формування стратегічних, поточних та оперативних прогнозів, планів та бюджетів, встановлення норм і нормативів витрат
6	виявлення тенденцій змін рівня, обсягу та структури витрат на обсяг виробництва та одиницю продукції
7	пошук резервів економії ресурсів і оптимізації витрат
8	формування системи стимулювання персоналу до зниження витрат
9	проведення ефективного контролю, регулювання, аудиту і моніторингу витрат за їх видами, місцями виникнення і центрами відповідальності

На основі проведених досліджень можна запропонувати систему управління витратами підприємства (рис. 1.5.) [20, с. 19].

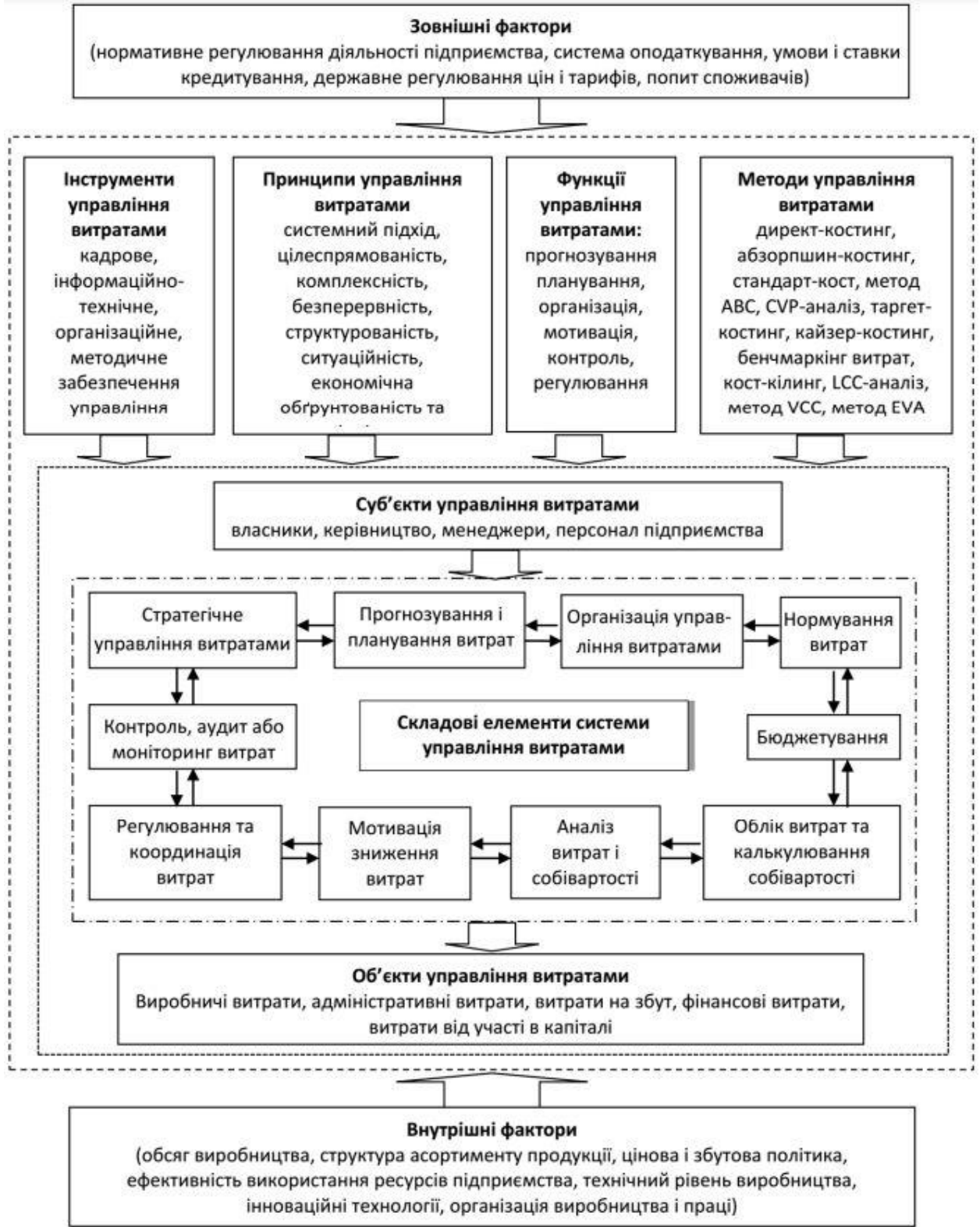

Рис. 1.5. Система управління витратами підприємства

Комплексна система управління витратами - це сукупність інструментів і методів управління витратами, спрямованих на досягнення головної мети компанії - отримання прибутку, з урахуванням постійних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі, шляхом реалізації функцій управління через елементи управлінського процесу, яким підпорядковуються суб'єкти управління витратами. Визначає принципи, процедури, послідовність і регламентацію дій щодо впливу. Інструменти управління витратами включають кадрове, інформаційне, технічне, організаційне та методичне забезпечення управління витратами [20].

Дослідження наукових підходів різних вчених до визначення поняття «управління витратами» дало змогу пересвідчитись, що, при визначенні суті управління витратами виокремлюються такі дефініційні уособлення, як: процес; система; комплекс робіт; сукупність елементів, методів і механізмів; специфічна функція управління; здійснення конкретних заходів; цілеспрямований вплив (розробка і реалізація управлінських впливів). Варто зауважити, що процес – це послідовна зміна предметів і явищ, що відбувається закономірним порядком, сукупність ряду послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату, послідовна зміна станів об'єкта в часі, а система – це множина взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють із середовищем та між собою, і мають мету. Враховуючи ці визначення управління витратами доцільно розглядати як цілісну систему організаційно-функціонального забезпечення та методичного інструментарію впливу на процес щодо здійснення витрат, що включає управлінські дії, метою яких є одержання підприємством високого позитивного фінансового результату його діяльності [21, с. 51].

Проведений аналіз свідчить про те, що управління витратами підприємства – це складний, багатоаспектний та динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату його функціонування. Існує багато як традиційних, так і сучасних методів управління витратами, які спрямовані на їх оптимізацію. Застосування

того чи іншого методу є доцільним у різних ситуаціях та на різних підприємствах. Для правильного вибору методу оптимізації витрат необхідно враховувати велику кількість як зовнішніх, так і внутрішніх факторів.

1.4. Правове регулювання витрат підприємства

Регулювання бухгалтерського обліку в Україні здійснюється, зокрема, відповідними компетентними органами: Верховна Рада України приймає закони та постанови, Президент України переважно у формі указів, які визначають напрями інвестиційної політики на певний період, а Кабінет Міністрів України приймає постанови та розпорядження уповноважених державних органів.

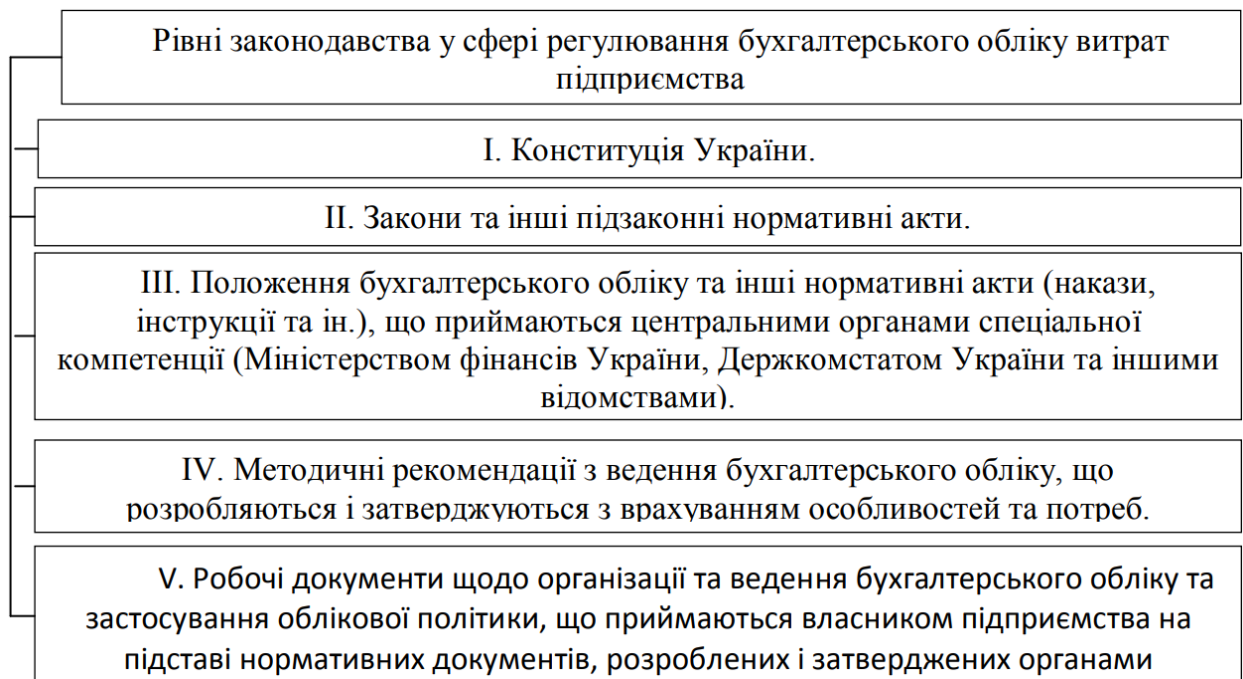

Рис. 1.6. Структура законодавства, що регулює бухгалтерський облік витрат виробництва.

Розглянемо структуру законодавчих актів (рис. 1.6). Структура починається з КУ на першому рівні і закінчується робочими документами підприємств на п'ятому рівні. Якщо норми одного законодавчого акту

суперечать нормам інших законодавчих актів, пріоритет має більш важливий з них, тобто той, що належить до вищого рівня структури.

Як відомо, бухгалтерський облік в Україні ведеться за трьома напрямками: управлінський, фінансовий та податковий. Управлінський облік використовується для прийняття рішень щодо майбутньої діяльності, фінансовий - для забезпечення внутрішніх (керівництво, засновники) та зовнішніх (інвестори, кредитори) користувачів достовірною інформацією про стан підприємства, а податковий - для визначення суми податкових зобов'язань платників податків [26, с. 46].

Огляд нормативно-правової бази та законодавчих документів, що регулюють облік витрат на виробництво (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

**Основні завдання формування ефективної системи управління
витратами суб'єктів господарювання**

Нормативне джерело	Коротка характеристика
1	2
Конституція України (основний закон)	Загальні положення, що регулюють діяльність і функціонування підприємства, його правові засади
Господарський кодекс України	Встановлює відповідно до конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. Відповідність господарської діяльності підприємства чинному законодавству.
Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	Засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності. Для організації обліку операцій, пов'язаних з витратами підприємства.
Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій»	Встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств. Для організації бухгалтерського обліку.
Про затвердження типових форм первинного обліку Наказ міністерства статистики України	Впровадження типових форм первинного обліку. Для правильності оформлення первинних документів по відображенню витрат виробництва.

Витрати, які враховуються для визначення об'єкта оподаткування, визнаються на підставі первинних документів, що підтверджують здійснення платником податку витрат, обов'язковість ведення і зберігання яких передбачено правилами ведення бухгалтерського обліку, та інших документів, встановлених Податковим кодексом України.

У разі, якщо платник податку здійснює виробництво товарів, виконання робіт, надання послуг з довготривалим (більше одного року) технологічним циклом виробництва за умови, що договорами, укладеними на виробництво таких товарів, виконання робіт, надання послуг, не передбачено поетапної їх здачі, до витрат звітного податкового періоду входять витрати, пов'язані з виробництвом таких товарів, виконанням робіт, наданням послуг у цьому періоді.

Платник податку для визначення об'єкта оподаткування має право на врахування витрат, підтверджених документами, що складені нерезидентами відповідно до правил інших країн [4, с. 114].

Система обліку витрат і калькулювання собівартості продукції на сучасних підприємствах постійно формується під впливом політичних, економічних, інтеграційних, соціальних змін та інших факторів і не може повноцінно існувати без відповідного нормативно-правового забезпечення цього процесу.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16 липня 1999 року надав підприємствам право розробляти власну внутрішню облікову політику. Це призвело до значних відмінностей в обліку на підприємствах, які не можуть бути враховані в консолідованій звітності, що створює значні труднощі при узагальненні звітної інформації по Україні в цілому [6].

Зміни, пов'язані з системою бухгалтерського обліку, зумовлені наступними причинами:

1. Конкуренція на зовнішньому та внутрішньому ринку, існування різних форм власності та постійні зміни у зовнішньому та внутрішньому

середовищі зумовлюють формування єдиної інформаційної системи, яка повинна задовольняти потреби всіх рівнів управління бізнесом. Інформація повинна бути об'ємною і точною. При цьому необхідно не тільки швидко реагувати на зміни, що безпосередньо відбуваються на самому підприємстві, а й передбачати та уникати небажаних ситуацій, що виникають на підприємстві через зміни у зовнішньому середовищі.

2. Підприємницька діяльність на перспективу. Це головний напрямок функціонування підприємства, який покладений на менеджмент і є основним засобом виживання. У цьому контексті деякі підприємства банкрутують, оскільки не витримують тиску конкурентів або змін ринкової кон'юнктури, а інші втрачають ділову активність і йдуть з ринку через сильні внутрішні конфлікти або суттєві недоліки менеджменту.

На законодавчому рівні питання калькулювання собівартості продукції має своє трактування і представлене як сукупність нормативно-правових актів вищого державного органу, Міністерства фінансів України, інших міністерств та, зокрема, кожного підприємства, що забезпечують повноцінне функціонування та динамічний розвиток як бухгалтерського обліку, так і фінансової звітності.

Заслуговує на увагу класифікація нормативно-правового забезпечення обліку витрат і калькулювання собівартості продукції В.А. Дерій (табл. 1.5).

Табл. 1.5. характеризує п'ять класифікаційних ознак нормативно-правового забезпечення, а саме: за видами, за рівнями, за місцем, за роллю у реформуванні й регулюванні бухгалтерського обліку та фінансової звітності, за обов'язковістю до виконання та за групами.

Слід відмітити, що основні види нормативно-правового забезпечення обліку витрат формуються згідно:

- Закону України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”;
- Указів Президента України;
- постанов й рішень Кабінету Міністрів України;

Таблиця 1.5.

**Класифікація нормативно-правового забезпечення обліку витрат
виробництва [28].**

Підходи до класифікації	Нормативно-правове забезпечення обліку витрат
За видами	Закони України; Укази і розпорядження Президента України; Постанови і рішення КМУ, міністерств та відомств; П(С)БО: 16, 18, 30, 31; МСФЗ: 2, 9, 11, 23; Кодекси України; Методичні рекомендації, інструкції, вказівки; Положення, порядок; Листи, роз'яснення; Плани рахунків бухгалтерського обліку; Форми фінансової звітності; Наказ про облікову політику підприємства; Регістри бухгалтерського обліку; Графіки документообігу і виконання обліково-звітних робіт.
За рівнями	Міжнародні; Загальнодержавні; Галузеві; Регіональні; Внутрішньогосподарські.
За місцем і роллю в регулюванні бухгалтерського обліку та фінансової звітності	НПА вищої юридичної сили; П(С)БО, інші документи з бухгалтерського обліку; НПА (інструкції, положення, вказівки) та методичні рекомендації центральних органів, виконавчої влади; НПА місцевого походження; Рішення (накази) щодо форм організації бухобліку.
За обов'язковістю виконання	Обов'язкові; Необов'язкові (рекомендаційні)
За групами	Загальні документи; За напрямками (ділянками); За галузевою спрямованістю обліку і фінансової звітності

- наказів, постанов, розпоряджень, листів, роз'яснень міністерств та відомств;
- П(С)БО 9 „Запаси” (в частині списання запасів на витрати виробництва), 16 „Витрати”; 31 „Фінансові витрати”; 9 „Витрати на дослідження і розробки”, 11 „Будівельні контракти”, 23 „Витрати позики”;

- Кодексів України: Податкового, Бюджетного, Господарського, Цивільного, про адміністративні правопорушення, законів про працю тощо;
- вказівок, інструкцій, положень;
- планів рахунків бухгалтерського обліку (національний, галузеві, спрощений, робочі);
- наказу про облікову політику підприємства;
- графіків документообігу, графіків виконання обліково-звітних та контрольних-ревізійних робіт і т.д.

Досліджуючи цю тему, слід зазначити, що практики та науковці пропонують відобразити положення з обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції в Методичних рекомендаціях з формування виробничої собівартості продукції з урахуванням усіх методичних підходів до розрахунку та розподілу непрямих витрат.

На сьогодні ключові питання методології та організації бухгалтерського обліку залишаються нерегульованими на законодавчому рівні. Основним питанням є порівняння особливостей визнання, оцінки та класифікації витрат за національними та міжнародними стандартами. Аналізуючи нормативно-законодавчі акти України та МСФЗ щодо процесу регулювання та процесу формування, визнання та оцінки витрат, автор встановив, що існують чіткі розбіжності у трактуванні поняття «витрати» практиками. Зокрема, п. 1 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає витрати як зменшення економічних вигод, пов'язаних з вибуттям активів, які призводять до зменшення капіталу або збільшення зобов'язань, за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником [6]. Згідно з Податковим кодексом України, витрати визначаються як суми коштів, сплачених платником податку у будь-якій формі як компенсація вартості товарів, робіт, послуг, які здійснюються таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності. Однак існують

певні відмінності у трактуванні категорії «витрати» в бухгалтерському та податковому обліку.

Загальновідомо, що калькулювання собівартості має стратегічне значення для бізнесу в умовах економічної кризи. Адже кожна компанія надає першочергового значення результатам своєї діяльності, тому варто оцінювати результати своєї діяльності на основі даних бухгалтерського обліку.

Висновки до розділу 1

Як показало наше дослідження, існують різні підходи до визначення виробничих витрат та їх класифікації. Узагальнюючи можна характеризувати витрати, як суму розходів платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, у результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, унаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу.

Таким чином, витрати - це обсяг спожитих виробничих факторів (матеріальних, фінансових, трудових ресурсів), необхідних для здійснення підприємством господарської діяльності, направленої на отримання прибутку та максимізацію добробуту власників у грошовому вираженні.

Класифікувати витрати підприємства можна за різними критеріями. Класифікація витрат необхідна для визначення вартості продукту і відповідного ціноутворення, а також для визначення виробничих витрат, тобто локальних витрат. Класифікація витрат дуже важлива в управлінні ними і необхідна, зокрема, для розрахунку собівартості продукції з різних адміністративних потреб. Різні вчені пропонують своє бачення класифікації витрат щодо певних ознак. В роботі освітлено різні підходи щодо їх класифікації.

Управління витратами є важливою функцією економічного механізму будь-якого підприємства. На рівні підприємства управління витратами

поєднує в собі елементи операційного (виробничого) та фінансового менеджменту з метою оптимізації витрат та максимізації прибутку. Управління витратами починається з формування цілей. Ціллю такого управління є підвищення прибутковості підприємства за рахунок оптимізації витрат, що може бути досягнуто шляхом підвищення ефективності використання матеріальних, нематеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства. Відповідно до поставлених цілей здійснюються прогнози та розробляються довгострокові управлінські заходи.

Метою управління витратами є зниження або оптимізація витрат на одиницю виробленої продукції, підвищення рентабельності господарської діяльності підприємства, мінімізація співвідношення витрати-дохід, оптимізація структури витрат та рівня ризику господарської діяльності.

Правове регулювання витрат підприємства в Україні здійснюється, зокрема, відповідними компетентними органами: Верховна Рада України приймає закони та постанови, Президент України переважно у формі указів, які визначають напрями інвестиційної політики на певний період, а Кабінет Міністрів України приймає постанови та розпорядження уповноважених державних органів. Бухгалтерський облік в Україні ведеться за трьома напрямками: управлінський, фінансовий та податковий. Витрати, які враховуються для визначення об'єкта оподаткування, визнаються на підставі первинних документів, що підтверджують здійснення платником податку витрат, обов'язковість ведення і зберігання яких передбачено правилами ведення бухгалтерського обліку, та інших документів, встановлених Податковим кодексом України.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ДІАГНОСТИКА ВИТРАТ ТОВ «ПАВЛІВСЬКИЙ ПИВЗАВОД»

2.1. Історія створення підприємства та технологічний процес пивоваріння

Павлівський пивзавод – це підприємство харчової промисловості України, діяльністю якого є пивоваріння. Місце розташування підприємства – це село Павлівка (Володимирського району Волинської області).

В Україні пивоваріння відоме здавна і довго носило домашній характер в основному для потреб господарств шляхти. Тому точного часу виникнення броварні в Порицьку невідомо. Перші згадки про Порицьку броварню датуються 1887 р. А офіційною датою заснування броварні вважають 1904р., відповідно напису, висіченому на камені, що зберігся у підвальному приміщенні пивзаводу.

З другої половині XVI ст. на українських землях Речі Посполитої з'являються перші державні броварні. У XVI—XVII ст. у більших містах броварнями здебільшого володіли міщани, створювалися цехи пивоварів або солодовників. Проте у XVII столітті вони занепали, внаслідок заборони торгівлі пивом для міщан воєводами, які в той час розпоряджались орендою права на продаж пива. У XVII столітті держава монополізує пивоваріння і дозволяє варити пиво лише шляхті, а пізніше також і козацькій старшині та поміщикам.

Відомо, що впродовж 1922—1939 рр. (у той період, коли Волинь входила до складу Польської Республіки) завод носив назву Порицький (згідно назви тодішнього міста Порицьк). Виробництво належало графу Тадеушу Чацькому.

Під час Другої світової війни завод і майже все місто Порицьк були зруйновані, вціліла лише околиця Павлівка, з якої утворилося село Павлівка.

Старожили зазначали, що під час війни німецькі війська не бомбили район пивоварні (хоча вона тоді й не працювала) – певно берегли броварню для себе.

У 1950-х рр. почалась новітня історія броварні. До цього спонукав розвиток вуглевидобування в Іваничівському районі (а саме створення міста Нововолинськ). Таким чином пивзавод у Павлівці реконструювали (остаточно реконструкція завершилась у 1958 р.) для забезпечення пивом шахтарів Волині.

Державне підприємство Павлівський пивоварний завод було приватизоване 4 грудня 1995 року із створенням відкритого акціонерного товариства «Павлівський пивоварний завод». Крім виробництва пива товариство займалося виробництвом солоду, а також мінеральної води та інших безалкогольних напоїв. Нині керівником підприємства (і власником) є Пікута Юрій Миколайович.

1996 р. підприємство диверсифікувало своє виробництво і почало випускати лінійку продукції «Йоданка Павлівська»

2002 року керівництво підприємства прийняло рішення про реорганізацію його структури – на базі активів акціонерного товариства було утворено три товариства з обмеженою відповідальністю відповідно, а саме: ТОВ «Павлівський пивзавод» (випуск пива), ТОВ «Йоданка» (випуск мінеральної води збагаченої природним йодом і фруктових вод), ТОВ «Солод» (виробництво солоду).

Розглянемо особливості технологічного процесу виготовлення пива.

Виробництво пива включає такі основні технологічні процеси як:

- приготування пивного сусла,
- зброджування сусла,
- доброджування і дозрівання пива,
- освітлення і розлив пива у пляшки або кеги.

На рис.2.1 показано технологічну схему виробництва пива. Приготування пивного сусла складається з п'яти стадій:

- підготовка зернопродуктів (очищення, сортування, подрібнення);

- переведення екстрактивних речовин зернопродуктів (крохмаль, білки тощо) у розчин, тобто сусло (затирання);
- фільтрування затору (відокремлення сусла);
- охмелення сусла в результаті його кип'ятіння із хмелем або хмелевими препаратами;
- освітлення й охолодження сусла.

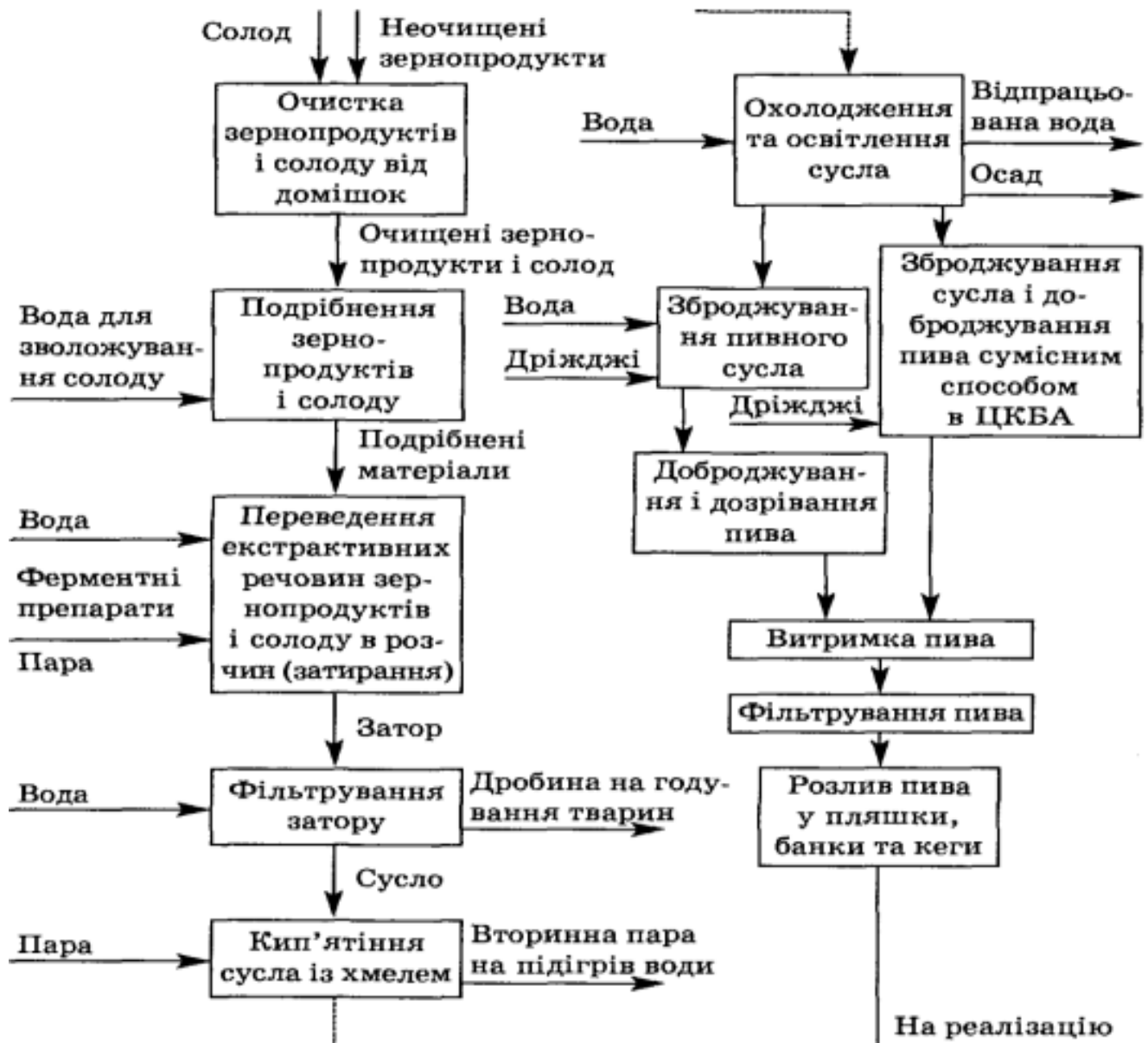

Рис. 2.1. Принципово-технологічна схема виробництва пива

Найважливішим технологічним процесом під час приготування сусла є перетворення нерозчинних компонентів солоду та його замінників (ячмінь,

пшениця, рис, кукурудза, сорго, тритикале та інші зернові культури) у розчинний екстракт.

Перед подрібненням солод і його замітники очищають від пилу, органічних і неорганічних домішок. Для очищення зернопродуктів використовують повітряно-ситові сепаратори з магнітними пристроями, рухомими ситами та пиловідокремлювачами. Солод перед подрібненням зволожують, завдяки чому оболонка стає м'якшою і краще відокремлюється від ядра, утворюючи оптимальний фільтрувальний шар при розподілі затору на сусло і дробину.

Метою подрібнення солоду і зернопродуктів є створення найсприятливіших умов для дії води і ферментів на фракції помелу, а також прискорення фізичних і хімічних процесів, чим забезпечується швидке розчинення речовин та ферментативне перетворення нерозчинних сполук (крохмаль, білки тощо) у розчинні. Потрібно домогтися повного переведення екстракту зернопродуктів у сусло.

При подрібненні зернопродуктів, як і солоду, оболонка повинна залишатися у вигляді якнайбільших часточок, що забезпечує не тільки утворення оптимального пухкого фільтрувального шару, а й значно перешкоджає переходу в сусло небажаних речовин. Таке подрібнення у пивоварній промисловості можуть забезпечити тільки спеціальні вальцьові дробарки. Це шести-, чотири- і двовальцьові установки з автоматичним регулюванням і контролюванням якості помелу.

Переведення екстрактивних речовин зернопродуктів і солоду у розчин (затирання) проводять у заторному апараті, де здійснюється змішування подрібненого солоду і зернопродуктів із водою, нагрівання і кип'ятіння заторної маси. Апарат являє собою циліндричну місткість із подвійним сферичним дном, що утворює парову камеру, за допомогою якої нагрівають і кип'ятять заторну масу. Апарат обладнаний розподільним краном для спрямування перекачуваної заторної маси у фільтраційний апарат.

На стадії затирання ферменти, що є в солоді або добавлені ферментні препарати, розщеплюють наявні в ньому та інших злакових культурах крохмаль і білки. Продукти розщеплення — прості цукри, амінокислоти та нижчі пептиди, можуть бути використані дріжджами під час зброджування сусла. Під час виробництва пива солод використовують не тільки як основну сировину, а і як носій ферментів для розщеплення нерозчинних речовин. Але солодування — дорогий процес для накопичення ферментів. Значної економії можна досягти при частковій заміні солоду непророщеним зерном і ферментними препаратами (комплекс ферментів).

У процесі затирання в заторному апараті необхідно створити оптимальні температурні умови для дії ферментів. Крохмаль піддається ферментативним змінам, що відбуваються у три стадії: клейстеризація, розрідження й оцукрення. Ферментативний гідроліз білків у заторному апараті відбувається під дією протеолітичних ферментів. Оптимальними температурними паузами під час затирання солоду є: початок затирання за температури 40-45°C для розрідження затору під впливом цитолітичних та інших ферментів, потім температура затору підвищується до 50-52°C (білкова пауза), оптимальна температура для дії пептидаз; для оцукрення крохмалю граничною температурою є 73°C, бо вона є оптимальною, для дії амілаз.

Отже, змінюючи температуру, тривалість витримування затору за певних температур, а також рН, можна регулювати ферментативні процеси і змінювати вихід екстракту, одержувати необхідні співвідношення між окремими продуктами гідролізу крохмалю і білків. На ферментативні процеси при затиранні й, відповідно, на вихід екстракту та його склад, а також на коагуляцію білків і органолептичні показники готового пива, значно впливає показник рН. Оптимальний показник рН для дії комплексу основних ферментів солоду під час затирання знаходиться в діапазоні 5-5,3. Якщо цей показник знаходиться вище, затор підкислюють молочною кислотою, тобто знижують значення рН. На затирання 100 кг зернової сировини витрачається 400-500 л води. Гідромодуль затору значно впливає на швидкість

ферментативних реакцій під час затирання, оскільки процес оцукрювання і розкладу білків сповільнюється за зміни концентрації заторів.

У пивоварінні застосовують два способи затирання: настійний і відварний. За настійного способу для приготування затору використовують воду, підігріту до такої температури, щоб початкове її значення при змішуванні води із солодом було 40°C. У заторний апарат набирають половину розрахункової кількості води, а потім — одночасно подрібнений солод і залишок води при перемішуванні. Затор витримують 30 хв за температури 40 °C. Під час перемішування його підігрівують до 52°C зі швидкістю 2°C за хвилину і для ефективності дії пептидаз за цієї температури роблять паузу на 30 хв. Далі масу підігрівують до 63°C (мальтозна пауза), витримують 30 хв, потім — до 72°C і витримують до кінцевого оцукрювання, що визначають за йодною пробою. Оцукрений затор нагрівають до 76-78°C і перекачують у фільтраційний апарат на фільтрування.

Одновідварний спосіб полягає в тому, що в заторний апарат набирають 1/2 від усієї маси води, яку витрачають на один затор, нагрівають її до такої температури, щоб після внесення подрібненого солоду температура затору досягла 50-52 °C. Потім вмикають мішалку і спускають в апарат із бункера подрібнений солод, водночас подаючи решту води. Температуру заторної маси після розмішування встановлюють у межах 50-52°C, що відповідає оптимуму для дії протеолітичних ферментів. За цієї температури затор витримують 30 хв (білкова пауза), потім при вимкненій мішалці спускають у відварний апарат 1/3 густої маси. Цю частину затору називають відваром. У відварному апараті заторну масу під час перемішування підігрівують до 62-63 °C і витримують 20 хв (мальтозна пауза), далі її підвищують до 70-72 °C і витримують 15 хв для оцукрювання крохмалю. Після оцукрювання масу нагрівають до кип'ятіння і кип'ятять 20 хв за працюючої мішалки. Щоб зберегти активність ферментів в основному заторі, відвар перекачують у заторний апарат повільно, спрямовуючи його у центр апарата для кращого перемішування.

Одновідварний спосіб застосовують тільки під час перероблення добре розчиненого солоду з високою оцукрювальною здатністю.

Двовідварний спосіб затирання дає змогу переробляти солод різної якості, тому температурний режим затирання може змінюватися.

Тривідварний спосіб застосовують переважно під час виготовлення темних сортів пива й перероблення погано розчиненого солоду задля підвищення виходу екстракту.

Із солодом відповідної якості можна переробляти не більше 30% несолодженої сировини, тому що ферментів, які вносяться в затор із солодом, недостатньо для гідролізу крохмалю і білка. У пивоварній промисловості як несолоджену сировину переважно використовують пивоварний ячмінь II сорту (зі зниженою здатністю до проростання), а також кукурудзяне, пшеничне та інше борошно). Для успішного ферментативного гідролізу білків і крохмалю використовують ферментні препарати амілоризин ПХ (0,6-1% до маси сировини), цитороземін ПХ (0,5-1 % до маси сировини), амілосубтилін Г10Х (0,03% до маси сировини) і мультиензимну композицію МЕК-1 (0,025% до маси сировини). Щоб здійснити нормальний процес затирання, кількість ферментних препаратів, які вносять, повинна забезпечити гідроліз біополімерів зернових культур за час, установлений для затирання. Залежність кількості ферментних препаратів, які вносять, від кількості несолодженого ячменю в заторі встановлюють експериментально. Застосування екологічно чистих ферментних препаратів у пивоварінні не знижує якості кінцевого продукту, підвищує його стійкість і збільшує прибутки.

При використанні ферментних препаратів на стадії виробництва сусла рекомендуються настійний, одновідварний роздільний, одновідварний сумісний способи затирання, які реалізуються згідно з технологічними інструкціями та регламентами. Фільтрування затору, тобто розділення його на сусло і дробину, проводять у фільтраційному апараті в такій послідовності: підготовка фільтраційного апарата, заливка сит водою (15 хв), перекачування затору у фільтраційний апарат (20 хв), відстоювання затору (25-30хв),

пропускання мутного сусла через крани і повернення його у фільтраційний апарат (10 хв), фільтрування першого сусла (90хв), промивання дробини (120 хв), вивантаження дробини (25 хв). Для фільтрування пивних заторів застосовують також фільтраційні преси, на яких усі трудомісткі процеси механізовані та автоматизовані. Відфільтроване сусло, що надходить із фільтраційного апарата або фільтрпреса, кип'ятять із хмелем у сусловарильному апараті.

Метою кип'ятіння сусла із хмелем є стабілізація його складу, упарювання до встановленої концентрації, екстрагування із хмелю ароматичних і гірких речовин, інактивація ферментів, коагуляція білків та стерилізація сусла для забезпечення чистого бродіння й одержання стійкого продукту.

Після введення сусла в сусловарильний апарат температуру в ньому встановлюють у межах 63-75 °С. За цих умов α -амілаза оцукрює крохмаль, який перейшов у сусло після промивання дробини.

Після закінчення введення в сусловарильний апарат промивних вод із фільтраційного апарата і при досягненні повного набору сусла його нагрівають до кип'ятіння і кип'ятять близько 2 год. Хміль і продукти його перероблення вносять із урахуванням норми гірких речовин у гарячому суслі й умісту α -кислот у хмелі. Норми гірких речовин (г/дал) у гарячому суслі для пива різних найменувань у допустимих межах залежать від способу виготовлення пива, якості хмелепродуктів, зернової сировини та води. У сусловарильний апарат хміль вносять порціями згідно з технологічною інструкцією.

2.2. Аналіз ресурсів та ефективності діяльності підприємства

Розглядаючи діяльність підприємства, насамперед необхідно проаналізувати основні техніко-економічні показники, щоб визначити поточний стан підприємства та перспективи його подальшого розвитку.

Основні економічні показники - це величини, що характеризують матеріально-виробничу базу підприємства, використання засобів і предметів праці, організацію виробництва, собівартість продукції тощо. Вони використовуються для ефективного планування та аналізу організації виробництва і праці, рівня технології, якості продукції та використання основних і оборотних фондів.

Основні економічні показники ТОВ «Павлівський пивоварний завод» за останні три роки (2020-2022) проаналізовано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка фінансових результатів діяльності ТОВ «Павлівський пивзавод»
2020-2022 рр.

Показники		Роки			Відхилення:			
					абсолютне (+/-)		відносне, %	
		2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
<i>1</i>		<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
Чистий дохід (виручка) від реалізованої продукції	тис. грн.	684870	655480	675212	-29390	19732	-4.3	3
Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	560981	545609	617166	-15372	71557	-2.74	13.12
Валовий прибуток	тис. грн.	123889	109871	58046	-14018	-51825	-11.31	-47.17
Фінансовий результат від операційної діяльності	тис. грн.	71760	75694	23075	3934	-52619	5.48	-69.52
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	тис. грн.	53171	44103	-5711	-9068	-49814	-17.05	-112.9
Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	42022	35410	-5940	-6606	-41350	-15.72	-116.7

На основі аналізу даних, наведених у таблиці 2.1, можна зробити висновок, що основні показники діяльності за аналізований період (2020-2022 рр.) погіршилися. Це можна пояснити загальною економічною кризою, яка

охопила Україну. Так, у 2022 році товарообіг збільшився на 19732 тис. грн або на 3%. Таке зростання зумовлене розширенням ринків збуту та збільшенням обсягів виробництва основних видів продукції. Однак собівартість реалізованої продукції зросла на 13% через підвищення цін на сировину, паливо та електроенергію, а також збільшення транспортно-заготівельних витрат.

І хоча операційна діяльність впродовж 2020-2022 рр. залишалась прибутковою, фінансовий результат від звичайної діяльності у 2022 р. виявився негативним (а відповідно і чистий прибуток підприємства). Так, валовий прибуток зменшився: у 2022 році він скоротився майже вдвічі порівняно з 2021 роком через зростання собівартості реалізованої продукції.

Далі проаналізуємо ефективність діяльності ТОВ «Павлівський пивзавод» за 2020-2022 рр. (табл. 2.2)

Таблиця 2.2

Динаміка основних показників ефективності діяльності
ТОВ «Павлівський пивзавод» 2020-2022 рр.

Показники		Роки			Відхилення:			
					абсолютне (+/-)		відносне, %	
		2020	2021	2022	2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
<i>I</i>		2	3	4	5	6	7	8
Продуктивність праці	тис. грн.	1312	1211.6	1168.2	-100.39	-43.4	-7.65	-3.58
Рентабельність продукції	%	7.49	20.14	-1.92	12.65	-22.06	x	x
Рентабельність основних засобів	%	0.5	0.34	-0.06	-0.16	-0.4	-32.0	-117
Віддача основних засобів	грн./ грн.	9.7	6.28	6.56	-3.4	0.28	-35.1	4.44
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, обертів	рази	4.7	3.66	3.31	-1.04	-0.35	-22.12	-9.7

Майже всі показники свідчать про зниження ефективності господарської діяльності підприємства.

Динаміка ключових показників діяльності ТОВ «Павлівський пивзавод» наочно проілюстрована на рис. 2.1.

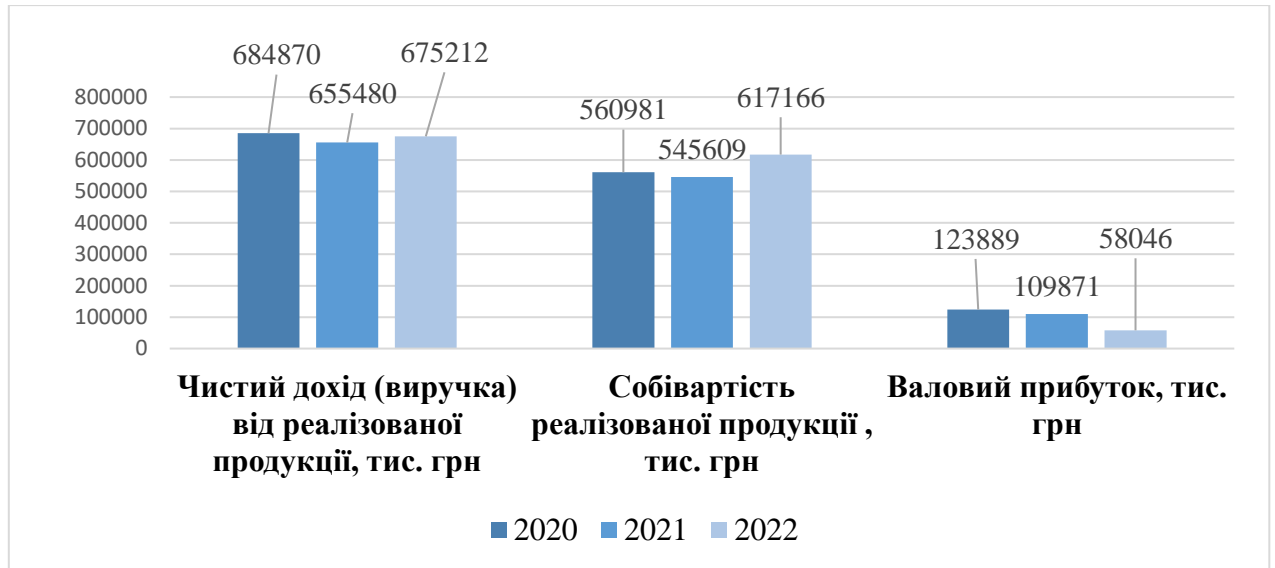

Рис. 2.2. Динаміка основних показників фінансових результатів ТОВ «Павлівський пивзавод»

За даними, представленими на рис. 2.2, видно, що чистий прибуток, собівартість реалізованої продукції та валовий прибуток не мали стабільної динаміки в період з 2020 по 2022 рік: порівняно з 2020 роком ці показники зменшилися у 2021 році та збільшилися у 2022 році, за винятком валового прибутку, який валового прибутку, який продовжував зменшуватися у 2022 році.

У період між 2020 та 2022 роками коефіцієнт оборотності оборотного капіталу зменшується. Це має негативний вплив на компанії, оскільки свідчить про нижчу оборотність оборотного капіталу та довший період обороту. Це означає, що гроші, інвестовані в оборотний капітал, повертатимуться до компанії протягом більш тривалого періоду часу.

Підприємству слід спрямувати зусилля на оптимізацію суми активів. Для досягнення цієї мети можна вжити ряд заходів, зокрема:

1) продаж незавантажених необоротних активів: якщо частина необоротних активів не використовується і збільшення їх завантаженості не передбачається, розглянути можливість їх продажу. Це дозволить звільнити

капітал, який можна використати для інших цілей або інвестицій;

2) зниження запасів: проаналізувати обсяги запасів і визначите, чи є вони надмірними. Якщо так, зосередитися на оптимізації управління запасами, наприклад, шляхом вдосконалення системи прогнозування попиту, впровадження систем just-in-time або скорочення строків поставок;

3) повернення дебіторської заборгованості: активно займатися врегулюванням дебіторської заборгованості, звертаючи увагу на прострочені платежі. Вживати заходів для зменшення термінів виконання платежів та покращення взаємодії з клієнтами, щоб забезпечити своєчасну оплату.

4) заходи по збільшенню виручки: розглянути можливості по збільшенню виручки підприємства. Це може включати розвиток нових ринків, розширення асортименту продукції або послуг, удосконалення маркетингових стратегій та залучення нових клієнтів.

Важливо розуміти, що оптимізація суми активів вимагає комплексного підходу і врахування конкретних умов та потреб підприємства. Ретельний аналіз та планування можуть допомогти знайти оптимальні рішення та покращити оборотність активів.

Активи підприємства - це матеріальні та нематеріальні цінності, набуті підприємством за рахунок власних або залучених ресурсів, якими підприємство може вільно розпоряджатися та які призначені для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку. Розрізняють три види активів:

1) Оборотні активи - грошові кошти та кошти, запаси, які можуть бути перетворені в грошові кошти негайно (як правило, протягом одного року);

2) основні засоби з тривалим терміном корисного використання (наприклад, будівлі, споруди, земля, обладнання), що використовуються підприємством у виробництві товарів та послуг; та

3) інші активи, включаючи нематеріальні активи (які не є матеріальними, але мають цінність для підприємства), такі як патенти та торгові марки, інвестиції в інші компанії та довгострокові цінні папери, «витрати майбутніх періодів» та

різні інші активи (залежно від профілю конкретного підприємства).

Динаміка активів ТОВ «Павлівський пивоварний завод» у період 2020-2022 рр. представлена в таблиці 2.3. Дослідження показало, що станом на 2022 рік необоротні активи підприємства становили 102762 тис. грн, основну частку яких складають оборотні активи. Найбільшу частину необоротних активів складають виробничі основні засоби, що свідчить про орієнтацію на розширення основної діяльності компанії шляхом створення матеріальних умов.

Таблиця 2.3

Динаміка активів підприємства за 2020-2022 рр.

Види активів	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення			
							Абсолютне, тис. грн.		Відносне, %	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	2021 до 2020	2022 до 2021	2021 до 2020	2022 до 2021
1. Необоротні активи	106405	37,92	108606	37,20	102762	31,40	2201	-5844	2,07	-5,38
Нематеріальні активи	0		0		385	0,12	0	385	0,00	
Основні засоби	100592	35,85	108192	37,06	97739	29,86	7600	-10453	7,56	-9,66
2. Оборотні активи	174181	62,08	183311	62,80	224505	68,60	9130	41194	5,24	22,47
Активи – всього	280586	100,00	291917	100,00	327267	100,00	11331	35350	4,04	12,11

Необоротні активи компанії не демонстрували стабільного руху протягом аналізованого періоду: у 2021 році вони збільшилися на 2201 тис. грн (2,07%), а у 2022 році зменшилися на 5844 тис. грн (5,38%), що, ймовірно, відображає причини зменшення основних засобів у частині амортизації. Нематеріальні активи були відсутні в компанії протягом двох років поточного фінансового року і склали 385 тис. грн лише у 2022 фінансовому році.

Оборотні активи домінують у структурі активів підприємств - 68,6% у 2022 році, і що їхня частка має тенденцію до збільшення протягом аналізованого періоду. Протягом звітнього року оборотні активи мали тенденцію до зростання як у вартісному вираженні, так і у відсотковому відношенні до загальної структури активів. Це можна пояснити збільшенням виробничих запасів, незавершеного виробництва та готової продукції.

ТОВ «Павлівський пивоварний завод» не інвестувало достатніх ресурсів у розвиток нематеріальних активів, а їх відсутність може бути наслідком обмеженого бюджету або неправильно обраної стратегії розвитку.

Для того, щоб дослідити використання та ефективність активів і, відповідно, інвестиційних коштів, доцільно розрахувати окремі показники ефективності використання основних засобів. Результати розрахунків представлені в (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка показників стану та ефективності використання основних засобів підприємства 2020-2022 рр.

Показники	Роки			Відхилення:			
				абсолютне (+/-)		відносне, у %	
	2020	2021	2022	2021 до 2020	2022 до 2021	2021 до 2020	2022 до 2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	684870	655480	675212	-29390	19732	-4.29	3.01
Основні засоби, тис. грн	84923.5	104392	102966	19468.5	-1426.5	22.92	-1.37
Чисельність ПВП, осіб	522	541	578	19	37	3.64	6.84
Віддача основних засобів, грн/грн	9.7	6.28	6.56	-3.42	0.28	-35.26	4.44
Місткість основних засобів, грн/грн	0.1	0.16	0.15	0.06	-0.01	60.00	-4.25
Озброєність праці основними засобами, тис. грн/особу	162.68	192.96	178.14	30.28	-14.82	18.61	-7.68
Рентабельність основних засобів, %	0.5	0.34	-0.06	-0.16	-0.4	-32.00	-117.01
Коефіцієнт зносу	0.26	0.305	0.38	0.045	0.07	17.31	22.55
Коефіцієнт придатності	0.73	0.69	0.62	-0.035	-0.069	-4.79	-9.93
Коефіцієнт мобільності	1.42	1.71	1.98	0.29	0.27	20.42	15.66
Коефіцієнт оновлення	0.22	0.12	0.003	-0.1	-0.117	-45.45	-97.50

Відсутність нематеріальних активів свідчить про відсутність удосконалення технології виробництва, відсутність винаходів та змін у торговельних марках. Частка оборотних активів у загальній сумі активів підприємств дещо зросла до 62% у 2020 та 2021 роках та 68,6% у 2022 році.

Аналіз зведених показників, наведених у таблиці 2.3, свідчить, що у 2021 році чистий дохід від реалізації продукції зменшився на 29390 тис. грн, або на 4,29%, порівняно з 2020 роком через економічну кризу в країні та зниження попиту на продукцію; у 2022 році чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 19732 тис. грн, або на 3%, порівняно з 2021 роком. Вартість основних засобів збільшилася на 19732 тис. грн, або на 3%, порівняно з 2021 роком.

Вартість основних засобів протягом аналізованого періоду не мала стабільної динаміки: у 2021 році вартість основних засобів зросла на 19468,5 тис. грн, або на 22,9%, а у 2022 році зменшилася на 1426,5 тис. грн, або на 1,37%.

Кількість працівників промислово-виробничого сектору мала тенденцію до збільшення з 522 у 2020 році до 578 у 2022 році.

Віддача основних засобів основних засобів у 2021 році зменшилася на 3,42 грн або на 35,26%, що свідчить про неефективне використання основних засобів підприємства, тобто на кожну гривню, вкладену в основні засоби, було вироблено продукції на 6,28 грн порівняно з 9,7 грн у 2020 році.

Віддача основних засобів основних засобів зменшилася на 1 копійку, а фондомісткість основних засобів зросла на 0,28 копійки, що свідчить про підвищення ефективності використання основних засобів. Хоча кількість працівників збільшилась на 37 осіб, продуктивність праці основних засобів зменшилась через зменшення потужності основних засобів.

Рентабельність основних засобів за аналізований період зазнала негативної зміни: -0,06% у 2022 році.

Зменшення коефіцієнта придатності у 2022 році свідчить про поступове зношення основних засобів та необхідність заходів з їх оновлення, оскільки за

аналізований період знос основних засобів збільшився, а оновлення різко зменшилося до 97%. Коефіцієнт зносу (накопиченої амортизації) вказує на можливість накопичення коштів для оновлення основних засобів. Рекомендоване значення - менше 0,5, а значення коефіцієнта у 2022 році становить 0,37, що свідчить про те, що фізичний стан виробничих активів підприємства дещо гірший, ніж у попередні періоди. Зростання коефіцієнта мобільності на 15,6% свідчить про те, що підприємство стає більш гнучким і зможе швидше реагувати на зміни ринкового середовища у 2022 році.

Оборотні активи становлять значну частку - 68,6% від загальної валюти балансу у 2022 році. Це найбільш ліквідна частина капіталу, і від її стану та раціонального використання значною мірою залежать результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємства. Вивчення структури оборотного капіталу є важливим для розробки шляхів покращення його використання. Аналіз структури оборотного капіталу допомагає виявити резерви вдосконалення виробництва, економії сировинних і матеріальних ресурсів та прискорення оборотності оборотних коштів підприємства.

У таблиці 2.5 наведено динаміку структури оборотних активів.

З таблиці 2.5, в якій проаналізовано структуру та динаміку оборотних активів, можна зробити такі висновки

У 2021 році запаси становили майже 50% усіх активів, але до 2022 року їхня частка знизилася до 22%. Таке зменшення частки запасів може свідчити про більш ефективне управління та оборотність запасів.

Дебіторська заборгованість становить найбільшу частку поточних активів компанії (71,96%). Протягом аналізованого періоду вона зростала з кожним роком: у 2021 році вона збільшилася більш ніж утричі порівняно з 2020 роком, а у 2022 році зросла на 56237 тис. грн, або на 73% від суми 2021 року.

Це пов'язано з тим, що клієнти затримують платежі з різних причин, включаючи фінансові проблеми, неналежне фінансове планування або просто прострочення термінів оплати. Для зменшення ризику неплатоспроможності

клієнтів та забезпечення стабільного фінансового стану необхідно впроваджувати ефективне управління заборгованістю.

Таблиця 2.5

Динаміка структури оборотних активів підприємства (2020-2022 рр.)

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення			
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	Абсолютне		Відносне, %	
							2021 до 2020	2022 до 2021	2021 до 2020	2022 до 2021
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
Запаси	32088	47,8	85614	49,15	40714	22	53526	-44900	166,81	-52,44
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари та послуги	24115	35,9	76943	44,17	133180	71,9	52828	56237	219,07	73,09
Дебіторська заборгованість за розра-ками	303	0,45	438	0,25	4298	2,32	135	3860	44,55	88128
Інша поточна дебіторська заборгованість	939	1,40	924	0,53	207	0,11	-15	-717	-1,60	-77,60
Гроші та їх еквіваленти	205	0,31	2061	1,18	2383	1,29	1856	322	905,37	15,62
Витрати майбутніх періодів	1900	2,84	4324	2,48	367	0,20	2424	-3957	127,58	-91,51
інші оборотні активи	7468	11,1	3877	2,23	3922	2,12	-3591	45	-48,09	1,16
Разом	67018	100	174181	100	185071	100	107163	10890	159,90	625

Дебіторська заборгованість збільшилася на 3860 тис. грн за рахунок розрахунків, тоді як інша поточна дебіторська заборгованість зменшилася на 717 тис. грн.

Зростання дебіторської заборгованості протягом усього періоду пов'язане з тим, що післяплати вимагали додаткових джерел фінансування активів компанії, що призвело до додаткових витрат на фінансування. Різке збільшення дебіторської заборгованості у відсотках до поточних активів може

бути пов'язане з неналежною кредитною політикою компанії по відношенню до своїх клієнтів та збільшенням обсягів продажів в умовах неплатоспроможності клієнтів. Велика частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів знижує ліквідність і фінансову стабільність компанії та підвищує ризик фінансових втрат.

Грошові кошти та їх еквіваленти за аналізований період значно зросли з 205 тис. грн у 2020 році до 2 383 тис. грн у 2022 році.

2.3. Оцінка фінансового стану підприємства

Для здійснення господарської діяльності, виробництва продукції, отримання доходу та накопичення заощаджень підприємства використовують різні види ресурсів. Матеріальні ресурси є основою виробничого процесу. Виходячи з теоретичного обґрунтування джерел фінансування, ми виділили два види: власні кошти та позикові кошти. Власні джерела коштів підприємства формуються за рахунок власного капіталу, тоді як позикові джерела коштів формуються переважно за рахунок довгострокових і короткострокових кредитів і позик, а також застави.

Вже проаналізувавши сутність джерел коштів підприємства, хочемо звернути увагу на те, що кошти акумулюються за рахунок власних і позикових коштів, які використовуються для формування власних активів з метою отримання фінансових результатів та здійснення виробничо-фінансової діяльності.

Фінансові ресурси як джерело формування активів підприємства відображаються в пасиві балансу, а кошти, в тому числі грошові, - в активі балансу. Вони формуються в ході господарсько-фінансової діяльності, в процесі створення підприємств і ведення їх фінансових відносин. В основному це проявляється у формуванні статутного капіталу при створенні підприємства та у формуванні відповідних джерел грошових коштів в процесі діяльності підприємства.

Склад і обсяг фінансових ресурсів залежать від типу та розміру підприємства, виду діяльності та обсягу виробництва. Водночас фінансові ресурси тісно пов'язані з обсягом виробництва та ефективністю діяльності підприємства. Якщо обсяг виробництва та ефективність підприємства зростають, то зростає і обсяг його фінансових ресурсів, і навпаки. Достатня кількість фінансових ресурсів та їх ефективне використання визначають стабільний фінансовий стан підприємства (платоспроможність, фінансову стійкість та ліквідність). У зв'язку з цим найважливішим завданням підприємства є пошук резервів збільшення власних фінансових ресурсів та їх найбільш ефективне використання з метою підвищення загальної ефективності діяльності підприємства.

У таблиці 2.6 проаналізовано склад та структуру фінансових ресурсів (пасивів балансу) товариства з обмеженою відповідальністю «Павлівський пивоварний завод» на кінець 2020-2022 років.

Так, аналіз складу фінансових ресурсів підприємства у 2020-2022 роках у таблиці 2.6 показує, що у 2020 році більша частина фінансових ресурсів підприємства зосереджена у поточних зобов'язаннях (майже 72%), а власні кошти становлять лише 28%. У 2020 році ці кошти були спрямовані на збільшення активів та розвиток бізнесу компанії. Таким чином, використання цих ресурсів було обґрунтованим з точки зору збільшення доходів. Однак залучення цих позикових коштів мало певний фінансовий ризик, що позначилося на фінансовому стані та ліквідності компанії у 2022 році.

На кінець 2022 року власний капітал за статтею нерозподілений прибуток зменшився на 5 940 тис. грн за рахунок збитків. Структурних змін в інших складових не відбулося. Довгострокові зобов'язання, представлені у фінансовій звітності випущеними облігаціями, зросли на 30 868 тис. грн до 29,1% від загальної суми; на кінець 2022 року компанія не мала зобов'язань за банківськими кредитами, але мала довгострокову кредитну лінію в АТ «УкрСиббанк», за якою мала заставу основних засобів.

Таблиця 2.6

Динаміка та структура фінансових ресурсів підприємства за 2020-2022 рр.

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення			
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	Абсолютне		відносне, %	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
1. Власний капітал:	79197	28,2	114607	39,3	108667	33,2	35410	-5940	44,7	-5,2
Зареєстрований капітал	4914	1,8	4914	1,7	4914	1,5	0	0	0.0	0.0
Додатковий капітал	10908	3,9	10908	3,7	10908	3,3	0	0	0.0	0.0
Резервний капітал	630	0,2	630	0,2	630	0,2	0	0	0.0	0.0
Нерозподілений прибуток	62745	22,4	98155	33,6	92215	28,2	35410	-5940	56.4	-6.1
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення:	0	0,0	64452	22,1	95320	29,1	64452	30868	-	47.9
Інші довгострокові зобов'язання	0	0.0	64452	22,1	95320	29,1	64452	30868	-	47.9
3. Поточні зобов'язання:	202189	71,8	112858	38,7	123280	37,7	-88531	10422		9.2
Короткострокові кредити банків	0	0,0	10400	3,6	0	0,0	10400	-10400	-	100.0
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	147137	52,4	892	0,3	0	0,0	-146245	-892	-99.4	-100
товари, роботи, послуги	15950	5,7	10943	3,8	13668	4,2	-5007	2725	-31.4	24.9
розрахунками з бюджетом	7754	2,8	4391	1,5	787	0,2	-3363	-3604	-43.4	-82.1
Розрахунки зі страхування	396	0,1	279	0,1	475	0,2	-117	196	-29.6	70.3
Розрахунки з оплати праці	615	0,2	460	0,2	750	0,2	-155	290	-25.2	63
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	26515	9,4	65175	22,3	100909	30,8	38660	35734	в 1,4 рази	54.8
Поточні забезпечення	1886	0,7	1956	0,7	1779	0,5	70	-177	3.7	-9
Інші поточні зобов'язання	1136	0,4	18362	6,3	4912	1,5	17226	-13450	у 15 разів	-73.2
Разом	280586	100	291917	100	327267	100	11331	35350	4	12.1

Що стосується поточних зобов'язань, то загальна сума поточних зобов'язань Споживспілки на кінець звітної року зросла на 10 422 тис. грн. порівняно з початком року. Це зростання відбулося переважно за рахунок збільшення кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги на

2 725 тис. грн., яка протягом року становила більшу частку поточних зобов'язань. Також зросла кредиторська заборгованість за внутрішніми розрахунками на 35 734 тис. грн, що може бути пов'язано з розривами ліквідності в компанії та неможливістю вчасно виплачувати заробітну плату працівникам. Інші статті поточних зобов'язань не зазнали суттєвих змін на кінець періоду.

Загальне збільшення поточних зобов'язань пов'язане як зі збільшенням обсягів діяльності компанії, так і з уповільненням оборотності оборотних активів у звітному році, що потребувало додаткового фінансування капіталу. Інфляція також відіграла значну роль у збільшенні кредиторської заборгованості. Це пов'язано з тим, що протягом року зросли ціни на товари та послуги, за які компанія заборгувала своїм кредиторам.

Водночас, відсутність простроченої кредиторської заборгованості, значне зменшення заборгованості за розрахунками з бюджетом, позабюджетними платежами та іншими поточними зобов'язаннями, при збільшенні обсягів діяльності у звітному році, також дають підстави для висновку про покращення ситуації з розрахунками з кредиторами.

У зв'язку з цим можна виділити наступні аспекти важливості структури фінансових ресурсів: у ТОВ «Павлівський пивоварний завод» існують певні причини перевищення власного капіталу над позиковим:

- легкість залучення власного капіталу, тобто рішення про збільшення частки власного капіталу можуть прийматися без необхідності отримання згоди інших суб'єктів господарювання;
- вищу віддачу з точки зору прибутковості інвестованого капіталу. Це особливо актуально у випадку використання кредитів, оскільки немає необхідності сплачувати відсотки за кредит;
- зниження фінансової нестабільності та ризику банкрутства для суб'єкта господарювання.

Однак використання власного капіталу має ряд недоліків. До них відносяться обмежена доступність привабливого капіталу і, відповідно, менші можливості для значного розширення господарської діяльності підприємства,

а також невикористані потенційні можливості залучення позикових капітальних ресурсів і підвищення рентабельності власного капіталу. Позиковий капітал має такі позитивні риси (i) збільшення фінансового потенціалу підприємств при необхідності суттєвого підвищення темпів зростання виробництва; та (ii) потенціал для збільшення темпів зростання рентабельності власного капіталу за рахунок забезпечення розширеного відтворення виробництва.

Однак використання позикового капіталу має і негативні аспекти:

- Оскільки залучення коштів є складним і залежить від рішень кредиторів, кредитори можуть відмовити підприємствам у наданні таких коштів за будь-яких несприятливих обставин;

- повинні бути надані відповідні гарантії, наприклад, страховими компаніями, іншими суб'єктами або заставою. Як правило, гарантії надаються на платній основі;

- знижується рентабельність активів, оскільки прибуток компанії зменшується на суму відсотків за кредитом;

- зниження фінансової стійкості підприємства, а отже, збільшення ризику неплатоспроможності.

Тому підприємство повинно розумно використовувати позиковий капітал (разом з власним), щоб збільшити свій фінансовий потенціал для розвитку і підвищити ймовірність зростання рентабельності власного капіталу. Однак, чим більше зростає частка позикового капіталу, тим ближче коефіцієнт автономії наближається до нуля, а це означає, що підприємство може втратити фінансову стійкість. Тому ТОВ «Павлівський пивоварний завод» слід вжити заходів щодо збільшення коефіцієнта автономії власного капіталу та зменшення фінансових витрат.

Як правило, чим більший обсяг виробленої та реалізованої продукції, робіт і послуг та нижча їх собівартість, тим вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан. Результати аналізу представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Показники фінансового стану підприємства 2020-2022 рр.

Показники	Роки			Відхилення	
	2020	2021	2022	2021 до 2020	2022 до 2021
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,28	0,61	0,88	0,33	0,27
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	0,39	0,65	0,50	0,26	-0,15
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,72	0,61	0,67	-0,11	0,06
Коефіцієнт фінансової залежності	0,7	0,6	0,67	-0,1	0,07
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал)	-27208	70453	101225	97661	30772
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	-0,16	0,38	0,45	0,54	0,07
Маневреність робочого капіталу	-3,15	0,58	0,42	3,73	-0,16
Маневреність власних обігових коштів	-0,08	0,03	0,64	0,11	0,61
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	-0,32	1,73	2,40	2,05	0,67
Коефіцієнт покриття запасів	1,40	2,01	2,40	0,61	0,39
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,3	0,4	0,33	0,1	-0,07

Фінансовий стан суб'єкта господарювання визначається наступними факторами

- Прибутковість підприємства
- Прибутковість підприємства; оптимальний розподіл прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків та обов'язкових платежів
- Наявність власних коштів понад мінімальний рівень, необхідний для організації процесів виробництва та реалізації продукції;
- Раціональний розподіл основних та оборотних активів.
- Платоспроможність та ліквідність.

Загалом протягом аналізованого періоду 2020-2022 рр. фінансовий стан поступово покращувався. Як видно з таблиці, значення показників дещо покращилися у 2022 році порівняно з 2021 роком. Це означає, що частка стабільних джерел фінансування зросла в перерахунку на КФК, але є дещо

нижчою за нормативне значення (0,85). Перевищення власних коштів над позиковими свідчить про фінансову стабільність з точки зору КІК. Коефіцієнт залежності та коефіцієнт автономії показують зміну в позитивний бік у 2022 році, що свідчить про зменшення залежності від зовнішнього боргу, функціонування за рахунок власних коштів. Зростання коефіцієнта ліквідності свідчить про те, що неліквідний власний капітал забезпечений довгостроковими джерелами фінансування.

Показники рентабельності показують відносну прибутковість, тобто відношення прибутку до витрат та управлінських ресурсів.

Ці показники відображають ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних видів діяльності (виробничої, операційної та інвестиційної) та окупність витрат. Порівняно з прибутком, рентабельність є найкращим показником кінцевого результату господарської діяльності, тому її значення вказує на відношення ефективності до наявних або спожитих ресурсів. Він використовується для оцінки результатів діяльності компанії, а також як інструмент інвестиційної політики та ціноутворення.

Таблиця 2.8

Показники ліквідності підприємства 2020-2022 рр.

Показники	Роки			Відхилення	
	2020	2021	2022	2021 до 2020	2022 до 2021
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,86	1,62	1,82	0,76	0,2
Коефіцієнт ліквідності абсолютної	0,01	0,02	0,52	0,01	0,5
Коефіцієнт ліквідності швидкої	0,44	1,26	1,48	0,82	0,22
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	0,98	1,22	0,93	0,24	-0,29

Для керівників бізнесу нестача ліквідності може означати зниження прибутковості, втрату контролю та часткову або повну втрату капітальних інвестицій. Для кредиторів нестача ліквідності боржника може означати затримки у виплаті відсотків або основної суми боргу. Поточна ліквідність компанії може також вплинути на її відносини з клієнтами та постачальниками

товарів і послуг. Така зміна може призвести до нездатності компанії виконати договірні умови або втрати відносин з постачальниками. Результати аналізу представлені в таблиці 2.8.

Короткострокова ліквідність компанії залежить від її здатності покривати свої короткострокові зобов'язання. Існує кілька ступенів ліквідності. Брак ліквідності, як правило, означає, що компанія не в змозі скористатися вигідними бізнес-можливостями. На цьому рівні нестача ліквідності означає відсутність свободи вибору, що обмежує свободу дій керівництва.

Більш серйозний дефіцит ліквідності означає, що компанії не в змозі сплачувати свої поточні борги та зобов'язання. Це може призвести до інтенсивного продажу довгострокових інвестицій та активів, а в найгіршому випадку - до неплатоспроможності або банкрутства.

У короткостроковій перспективі ліквідність і платоспроможність є критеріями оцінки фінансового стану компанії. Аналіз показників ліквідності показує, що вони покращилися і відповідають нормативним вимогам. Нормальне значення коефіцієнта ліквідності становить 1,5. 2,5 і не повинно бути менше 1. Цей коефіцієнт є найпоширенішою оцінкою ліквідності активів. Так, у 2022 році цей показник був значно вищим, ніж у 2021 році. Це пов'язано з тим, що поточні зобов'язання компанії погашаються переважно за рахунок оборотних активів. Це означає, що компанія має достатньо обігових коштів для обслуговування своїх боргів і може погасити їх негайно в разі потреби.

Стійкий фінансовий стан підприємства в ринкових умовах значною мірою визначається його діловою активністю. Ділова активність підприємства проявляється в розширенні ринків збуту продукції, підтримці ділової репутації (іміджу), доступі до ринків праці та капіталу. Ділова активність оцінюється системою показників (коефіцієнтів), що характеризують найважливіші аспекти діяльності підприємства. Показники продажів для оцінки ділової активності представлені в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка показників ділової активності 2021-2022 рр.

Показники	Роки		Абсолютне відхилення
	2021	2022	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Період одного обороту обігових коштів (днів)	98.17	108.72	10.55
Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)	3.67	3.31	-0.36
Коефіцієнт завантаження, грн	0.27	0.30	0.03
Коефіцієнт оборотності запасів(обороті)	10.38	16.30	5.92
Оборотність активів (обороті)	2.29	2.18	-0.11
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороті)	6.07	5.36	-0.71
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (обороті)	4.17	5.72	1.55
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (обороті)	6.76	6.05	-0.72
Рентабельність оборотних активів, %	24.67	-2.80	-27.47

Аналіз таблиці показує, що ефективність використання всіх наявних ресурсів знижується, незалежно від джерела фінансування. До позитивних змін можна віднести збільшення коефіцієнта оборотності запасів, тобто випередження реалізації у 2022 році, та збільшення коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості, тобто випередження повернення позикових коштів, що покращує довіру та імідж інвесторів і кредиторів, а отже, і фінансовий стан компаній.

З негативного боку, з іншого боку, спостерігається зниження коефіцієнта оборотності оборотного капіталу, зниження коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, зниження інвестованих коштів та зниження коефіцієнта оборотності власного капіталу (менше коштів використовується для виробництва або не використовується взагалі).

Коефіцієнти рентабельності є відносним показником фінансових результатів та ефективності діяльності компанії. Вони вимірюють

прибутковість підприємств з різних сторін і групуються відповідно до інтересів учасників економічних процесів та ринкових операцій (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Динаміка рентабельності підприємства 2021-2022 рр.

Показники	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення
Амортизація, тис грн	10888	12255	1367
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком, %	5.40	-0.88	-6.28
Рентабельність продукції, %	20.14	9.41	-10.73
Рентабельність власного капіталу, %	36.54	-2.66	-39.2
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком, %	12.37	-1.92	-14.29
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування, %	15.41	-1.85	-17.26

Як бачимо, у 2022 році компанія показала фінансово стабільну ситуацію, але з дефіцитом, показник рентабельності був від'ємним, і компанії потрібно буде провести необхідні реформи, щоб уникнути дефіциту в наступні роки.

2.4. Аналіз витрат підприємства

Витрати – це кошти вкладені у ресурси підприємства, які залучаються у процесі діяльності підприємства (бізнесу), у разі якщо ця діяльність передбачена статутом (тобто це витрати від звичайної діяльності), або ж виникають поза межами звичайної діяльності, і тоді це витрати незвичайної діяльності. Провівши аналіз можемо констатувати, що всі витрати підприємства за 2020-2022 рр. були понесені як витрати звичайної діяльності.

Далі проаналізуємо обсяги, динаміку та структуру витрат ТОВ «Павлівський пивзавод» за різними підходами. Так, у табл. 2.11 подано витрати підприємства за видами звичайної діяльності.

Таблиця 2.11

**Динаміка структури витрат підприємства від звичайної діяльності
(за фінансовою звітністю 2020-2022 рр.)**

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення			
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютне		відносне, %	
							2021/ 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	560981	87,14	655480	88,92	617166	88,29	94499	-38314	16,85	-5,85
Адміністративні витрати	35221	5,47	19960	2,71	9714	1,39	-15261	-10246	-43,33	-51,33
Витрати на збут	10796	1,68	7294	0,99	15258	2,18	-3502	7964	-32,44	109,19
Інші операційні витрати	6782	1,05	8833	1,20	25248	3,61	2051	16415	30,24	185,84
Фінансові витрати	18809	2,92	31547	4,28	31432	4,50	12738	-115	67,72	-0,36
Втрати від участі в капіталі	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші витрати	7	0,01	5344	0,72	6	0	5337	-5338	76242,86	-99,89
Витрати з податку на прибуток	11155	1,73	8693	1,18	229	0,03	-2462	-8464	-22,07	-97,37
Разом	643751	100	719765	100	698595	100	93400	-38098	76259,83	40,23

З таблиці видно, що найбільша частка витрат припадає на собівартість реалізованої продукції (її величина коливалась від 87,14% - у 2020 р. до 88,29% - у 2022 р.). На всі інші види витрат від звичайної діяльності припадає сумарно від 12,86% - 2020 р. до 11,71% - у 2022 р.

Проведемо більш узагальнений аналіз витрат звичайної діяльності за видами діяльності (табл. 2.12)

Таблиця 2.12

**Динаміка структури витрат ТОВ «Павлівський пивзавод»
за видами звичайної діяльності у 2020-2022 рр.**

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Відхилення			
	%	%	%	абсолютне		відносне, %	
				2021/ 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
1	3	5	7	8	9	10	11
Операційні витрати	95,35	93,82	95,47	-1,53	1,65	-1,60	1,76
Фінансові витрати	2,92	4,28	4,50	1,36	0,22	46,58	5,14
Втрати від участі в капіталі	0	0	0	0	0		
Інші витрати	0,01	0,72	0	0,71	-0,72	7100,00	-100,00
Витрати з податку на прибуток	1,73	1,18	0,03	-0,55	-1,15	-31,79	-97,46
РАЗОМ	100	100	100	-	-	-	-

Примітка. Складено за фінансовою звітністю 2020-2022 рр.

Як видно з таблиці втрати від участі в капіталі за період, який аналізувався були рівні нулю. Інші витрати не перевищували 0,72% у 2021 р. та рівні нулю – у 2022 р. Фінансові витрати, які здійснювало підприємство були на рівні 2,92% - у 2020 р. і зросли до 4,5% - у 2022 р. І як було зазначено і з попередньої таблиці, найбільша частка витрат припадає саме на операційну діяльність – 95,35% - у 2020 р. та 95,47% - у 2022 р. (цей показник лише на 2% зменшувався у 2021 р.).

Далі проаналізуємо структуру та динаміку операційних витрат за економічними елементами (табл. 2.13)

З таблиці 2.15, бачимо, що найбільшу частку у структурі операційних витрат займають матеріальні витрати – 87,27% у 2022 р. (87,78% та 87,82% - відповідно у 2021 та 2020 рр.). Наступні за величиною – це інші операційні витрати (6,14%) та витрати на оплату праці (які коливались за ці роки від 4,28

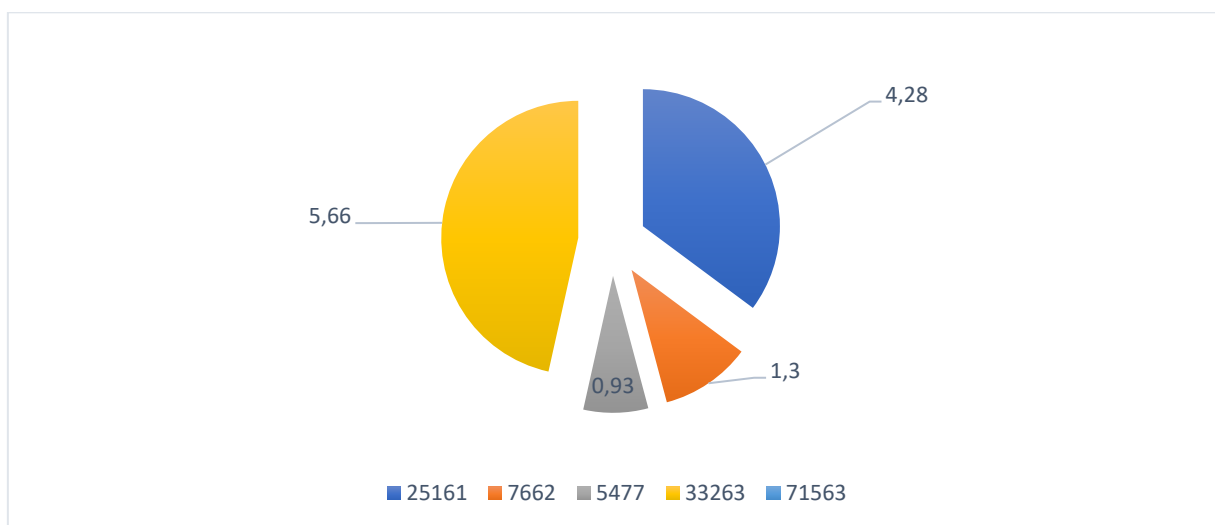
– у 2020 р. до 3,58 – у 2021 р. На амортизацію припадає лише 1,23% операційних витрат.

Таблиця 2.13

Динаміка та структура операційних витрат ТОВ «Павлівський пивзавод» за 2020-2022 рр.

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення:			
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	абсолютне		відносне, %	
							2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 / 2021
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
Матеріальні затрати	516047	87,82	526314	87,78	585995	87,27	10267	59681	1,99	11,34
Витрати на оплату праці	25161	4,28	23089	3,85	23717	3,53	-2072	628	-8,23	2,72
Відрахування на соціальні заходи	7662	1,30	7538	1,26	8282	1,23	-124	744	-1,62	9,87
Амортизація	5477	0,93	10888	1,82	12255	1,83	5411	1367	98,79	12,56
Інші операційні витрати	33263	5,66	31766	5,30	41218	6,14	-1497	9452	-4,50	29,76
Разом	587610	100	599595	100	671467	100	11985	71872	2,04	11,99

Представимо структуру операційних витрат за 2022 р. на круговій діаграмі (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Структура операційних витрат ТОВ «Павлівський пивзавод» у 2022 р.

З таблиці аналізу операційних витрат видно, що найбільшу частку в операційних витратах займають матеріальні затрати; на них припадає від 87,82% - у 2020 р. до 87,27% - у 2022 р.

На другому місці за величиною інші операційні витрати, структура яких змінювалась від 5,66% - у 2020 р. до 6,14% - у 2022 р. На витрати на оплату праці припадало від 4,28% - у 2020 р. до 3,35% - у 2022 р. При цьому відрахування на соціальні заходи також скоротились у 2022 р. і становили 1,23%, тоді як у 2020 р. на них припадало 1,3%. Амортизація у структурі операційних витрат займала одну з найменших величин, а саме: 0,93% - у 2020 р. і дещо зріс цей показник у 2021 та 2022 рр. (1,82 та 1,83% - відповідно).

Наступним етапом проаналізуємо структуру постійних та змінних витрат і визначимо беззбитковий обсяг роботи підприємства за 2020-2022 рр., дані занесемо у таблицю 2.14. Розрахунки беззбиткового обсягу роботи проводимо за формулою: (чистий дохід * витрати постійні) / (чистий дохід – витрати змінні).

Таблиця 2.14

**Динаміка витрат та безпечної роботи ТОВ «Павлівський пивзавод»
за 2020-2022 рр.**

Показник	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Відхилення:			
	тис. грн	питома вага витрат, у %	тис. грн	питома вага витрат, у %	тис. грн	питома вага витрат, у %	абсолютне		відносне, %	
							2021 / 2020	2022 / 2021	2021 / 2020	2022 /2021
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>
Постійні витрати	71563	12,18	73281	12,22	85472	12,73	1718	12191	2,40	16,64
Змінні витрати	516047	87,82	526314	87,78	585995	87,27	10267	59681	1,99	11,34
Разом витрати операційні	587610	100	599595	100	671467	100	107163	10890	159,90	625
Чистий дохід	684870	-	655480	-	675212	-	-29390	19732	-4,29	3,01
ТБварт.	290312,1	-	371879,8	-	646869,1	-				
Запас міцності	394557,9	-	283600,2	-	28342,9	-	-110958	-255257	-28,12	-90,01

Аналіз витрат за їх чутливістю до обсягу виробництва (наведений у табл. 2.16) показав, що найбільша частка витрат припадає саме на змінні витрати (тобто ті витрати, які залежать від обсягу виробництва) – це 87,92% - 97,27% операційних витрат. Тоді як на постійні витрати припадає лише 12,18% та 12,73% (у 2020 та 2022 рр. – відповідно).

Цей аналіз дозволив розрахувати обсяги реалізації, які забезпечують перекриття постійних витрат (тобто точку беззбитковості роботи підприємства у вартісному вираженні). Так за розрахунками вона складала у 2020 р. понад 290,3 млн.грн., у 2021 р. – понад 371,8 млн.грн. та у 2022 р. – понад 646,8 млн.грн.

Подальший аналіз запасу міцності роботи підприємства показав, що найбільшим цей показник був у 2020 р., і за цей період він скорочувався на 28,12% (у 2021 порівняно з 2020 р.) та на 90,01% (у 2022 р. порівняно з 2021 р.). Відповідно, лише 28342,9 тис.грн. реалізованих понад точку беззбитковості приносили підприємству прибуток від операційної діяльності у 2022 р. А оскільки, лише фінансові витрати у 2022 р. сягнули 31432 тис.грн., то закономірним наслідком цього стало отримання підприємством збитку у цьому році.

Наступним етапом аналізу стало діагностування калькуляції витрат (табл. 2.15) та структури ціни (табл. 2.16) на продукцію ТОВ «Павлівський пивзавод». За даними калькуляції витрат на виготовлення пива пляшкового та пива бочкового (станом на 2022 р.) проаналізуємо структуру витрат на виготовлення пива (за статтями калькуляції).

З таблиці 2.15 бачимо, що найбільшу питому вагу у структурі витрат виробництва на виготовлення пива пляшкового займають допоміжні витрати (58,87%), тоді як для пива бочкового таких витрат практично немає (є лише витрати на вуглекислоту, що складають 3,44% від собівартості продукції). Витрати на основну сировину становлять: по пиву пляшковому – 15,64% (причому найбільша їх частка припадає на солод світлий – 13,78%), і по пиву бочковому – вони складають 43,07% (з них 37,96% - це солод світлий). Інша

частка витрат, а це майже 25% витрат по пиву пляшковому та понад 54% витрат по пиву бочковому складають сумарно витрати на паливо, електроенергію, зарплату та нарахування на неї, а також загальногосподарські витрати. Взагалі на загальногосподарські витрати у загальній структурі витрат собівартості продукції припадає 5,43% (по пиву пляшковому) та 10,11% (по пиву бочковому).

Таблиця 2.15

Аналіз структури витрат за статтями калькуляції продукції (пиво)

ТОВ «Павлівський пивзавод» у 2022 р.

Найменування статей	Одиниця вимірювання	Кількість	пляшкове			бочкове		
			ціна	сума на 1 т пива	питома вага витрат, у %	ціна	сума на 1 т пива	питома вага витрат, у %
Солод світлий	т	1,875	20833,3	39062,5	13,78	2033,33	39062,5	37,96
Хміль гранульований	кг	22,5	233,33	5249,93	1,85	233,33	5249,93	5,10
ВСЬОГО основна сировини				44312,43	15,64		44312,43	43,07
Етикетка	м.шт.	20,54	350	3782,44	1,33			0,00
Кронепробка	м.шт.	20,86	306,55	6394,63	2,26			0,00
Пляшка	шт.	20484	7,35	150557,4	53,12			0,00
Плівка т/у	кг	49,2	74,1667	3649	1,29			0,00
Клей	кг	9,8	93,43	915,61	0,32			0,00
вуглекислота	кг	110/250	14,1667	1558,33	0,55	14,1667	3541,65	3,44
Всього допоміжна сировини				166857,4	58,87		3541,65	3,44
Паливо		1050	11,1667	11725	4,14		11725	11,40
Електроенергія		1950	3,42811	6684,81	2,36		6684,81	6,50
Зарплата				31500	11,11		21500	20,90
Нарахування 22%				6930	2,45		4730	4,60
Загальногосподарські				15400	5,43		10400	10,11
Планова собівартість				283409,7	100		102893,9	100

У структурі допоміжних витрат по пиву пляшковому найбільша частка витрат припадає на пляшку – це 53,12% від загальної собівартості

виготовлення пляшкового пива та кронепробка – 2,26%; на решту допоміжних витрат припадає не більше ніж 1,33%.

Таблиця 2.16

Аналіз структури витрат за статтями калькуляції продукції (пиво)

ТОВ «Павлівський пивзавод» у 2022 р.

Найменування статей	Одиниця вимірювання	Кількість	пляшкове			бочкове		
			ціна	сума	питома вага у ціні, у %	ціна	сума	питома вага у ціні, у %
Солод світлий	т	1,875	20833,33	39062,50	9,30	2033,33	39062,50	15,96
Хміль гранульований	кг	22,5	233,33	5249,93	1,25	233,33	5249,93	2,14
<i>ВСЬОГО основна сировина</i>				<i>44312,43</i>	<i>10,56</i>		<i>44312,43</i>	<i>18,10</i>
Етикетка	м.шт.	20,54	350,0	3782,44	0,90			
Кронепробка	м.шт.	20,86	306,55	6394,63	1,52			
Пляшка	шт.	20484	7,35	150557,4	35,86			
Плівка т/у	кг	49,2	74,1667	3649,00	0,87			
Клей	кг	9,8	93,43	915,61	0,22			
вуглекислота	кг	110/250	14,16666	1558,33	0,37	14,16666	3541,65	1,45
<i>Всього допоміжна сировина</i>				<i>166857,41</i>	<i>39,75</i>		<i>3541,65</i>	<i>1,45</i>
Паливо		1050	11,16667	11725,00	2,79		11725,00	4,79
Електроенергія		1950	3,42811	6684,81	1,59		6684,81	2,73
Зарплата				31500,00	7,50		21500,0	8,78
Нарахування 22%				6930,00	1,65		4730,00	1,93
Загальногосподарські				15400,00	3,67		10400,00	4,25
<i>Планова собівартість</i>				<i>283409,65</i>	<i>67,51</i>		<i>102893,89</i>	<i>42,03</i>
Прибуток 15% 75%				42511,44	10,13		77170,42	31,53
<i>Загальна вартість</i>				<i>325921,09</i>	<i>77,63</i>		<i>180064,31</i>	<i>73,56</i>
Акциз				23928,0	5,70		23928,0	9,77
ПДВ				69969,82	16,67		40798,46	16,67
<i>Вільна ціна</i>				<i>419818,91</i>	<i>100</i>		<i>244790,77</i>	<i>100</i>
<i>За 1л</i>				<i>41,98</i>			<i>24,48</i>	

Аналіз ціни продукції ТОВ «Павлівський пивзавод» у 2022 р. (таблиця 2.16) засвідчив, що собівартість у структурі ціни пива пляшкового складає 77,63%, а по пиву бочковому – 73,56%. Відповідно прибуток по пиву

пляшковому становить 10,13%, а по пиву бочковому – 31,53%. Бачимо, що більш вигідне виготовлення саме пива бочкового (оскільки у нього майже відсутні допоміжні витрати), Проте, як показав подальший аналіз обсяги реалізації пива бочкового не такі великі, порівняно з обсягами реалізації пива пляшкового.

2.5 Правове регулювання діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ)

Відкриття Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) має кілька актуальних переваг і служить різним цілям, залежно від потреб та мети підприємця. Одна з головних переваг ТОВ полягає в тому, що власники несуть обмежену відповідальність за зобов'язаннями компанії. Це означає, що власники зазвичай не несуть особистого фінансового ризику понад вкладений ними капітал. ТОВ може мати певні податкові переваги, зокрема стосовно оподаткування прибутку. Він може використовувати систему оподаткування «подвійного оподаткування», де оподаткування здійснюється на рівні компанії, а не на рівні власників. Також ТОВ надає певний рівень конфіденційності щодо інформації про власників і ділових операцій компанії. Це може бути важливо для підприємців, які бажають зберегти свою особисту та фінансову приватність. Окрім того Товариства з обмеженою відповідальністю можуть бути привабливим для залучення інвестицій та співпраці з партнерами. Власники можуть продавати частки у підприємстві та залучати зовнішні капіталовкладення для розвитку бізнесу.

Товариство з обмеженою відповідальністю може бути засноване швидко та легко з обмеженими формальностями. Крім того, ТОВ надає гнучкість в управлінні, оскільки можна встановлювати внутрішні правила та структуру, що відповідають потребам підприємця. Відкриття Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) є одним з популярних способів заснування бізнесу.

Основні особливості відкриття ТОВ варіюються залежно від конкретного юрисдикції (див. рис. 2.4).

Важливо зазначити, що процедура відкриття ТОВ може відрізнятися в різних країнах і має свої вимоги та особливості. Рекомендується звернутися до юриста або консультанта з правових питань для отримання детальної інформації про відкриття ТОВ у вашій конкретній юрисдикції.

Однією з головних переваг ТОВ є обмежена відповідальність його учасників. Це означає, що у разі фінансових проблем чи зобов'язань компанії, особиста відповідальність учасників обмежена сумою їхніх внесків до статутного капіталу.

Рис. 2.4. Основні особливості відкриття ТОВ

ТОВ може мати різні моделі управління. Зазвичай, управління ТОВ здійснюється директорами або керівниками, яких призначають учасники компанії. Може бути встановлено одного або кількох директорів, залежно від внутрішнього регулювання компанії. ТОВ зазвичай зобов'язане вести фінансову звітність, включаючи складання річних фінансових звітів, податкову звітність та інші облікові документи відповідно до вимог законодавства. При веденні господарської діяльності, ТОВ зазвичай має бути зареєстроване відповідно до законодавства країни. Деякі види діяльності можуть вимагати додаткових ліцензій або дозволів для провадження певних видів бізнесу. Також ТОВ може вступати в угоди з клієнтами, постачальниками, партнерами та іншими третіми сторонами. Угоди можуть бути укладені від імені компанії і підлягати дотриманню встановлених правил та процедур. ТОВ повинне дотримуватися податкових обов'язків, які визначені законодавством країни. Це може включати сплату податків на прибуток, ПДВ та інших податків залежно від виду діяльності та юрисдикції.

Особливості розподілу прибутку та покриття збитків в Товаристві з обмеженою відповідальністю (ТОВ) зазвичай визначаються статутом компанії та угодою між учасниками. Загальні аспекти, які можуть бути застосовані, наведені в табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Особливості розподілу прибутків та покриття збитків при товаристві з
обмеженою відповідальністю (ТОВ)

Складові	Особливості
<i>1</i>	<i>2</i>
Визначення прибутку	Прибуток ТОВ визначається як різниця між доходами та витратами компанії протягом фінансового періоду. Доходи можуть включати продаж товарів або послуг, інвестиційний дохід тощо, а витрати - витрати на заробітну плату, оренду, закупівлю матеріалів, податки та інші витрати, пов'язані з діяльністю компанії.
Резервування прибутку	Зазвичай, ТОВ може вирішити резервувати певну частину прибутку для формування резервного фонду або інших цілей, визначених у статуті компанії або угоді між учасниками. Це може бути зроблено для забезпечення стабільності компанії, розвитку нових проектів або виконання інших стратегічних цілей.

Продовження табл. 2.17

1	2
Розподіл прибутку між учасниками	Розподіл прибутку може здійснюватися у відповідності до часток, які належать кожному учаснику. Зазвичай, пропорційний розподіл здійснюється на підставі статутного капіталу або інших показників, зазначених у статуті компанії.
Додаткові платежі або винагороди	У випадку, якщо статутом компанії або угодою між учасниками передбачено, компанія може розподіляти прибуток, надаючи додаткові платежі або винагороди окремим учасникам залежно від їхнього внеску, ролі або інших факторів.
Особливі умови	Учасники ТОВ можуть укласти спеціальні угоди щодо розподілу прибутку, які враховують конкретні умови або угоди між сторонами. Це може включати встановлення меж розподілу, призначення певних учасників для отримання певного відсотка прибутку тощо.
Покриття збитків	У випадку, якщо ТОВ зазнає збитків, ці збитки можуть бути покриті за рахунок резервного фонду, якщо такий існує, або за рахунок додаткових внесків учасників. Зазвичай, учасники зобов'язані внести додаткові кошти відповідно до своїх часток в статутному капіталі для покриття збитків.
Обмежена відповідальність	Однією з основних переваг ТОВ є обмежена відповідальність його учасників. Це означає, що в разі збитків або фінансових проблем компанії, особиста відповідальність учасників обмежена сумою їхніх внесків до статутного капіталу, які вони внесли або зобов'язані внести.
Угода між учасниками	В угоді між учасниками ТОВ можуть бути встановлені особливі умови щодо розподілу прибутку та покриття збитків. Ці умови можуть враховувати особливості бізнесу, внески учасників, їхні зобов'язання та інші фактори.

Варто зазначити, що конкретні умови розподілу прибутку та покриття збитків можуть бути визначені у статуті компанії та угоді між учасниками, і можуть відрізнятися в кожному конкретному випадку.

Особливості управління витратами ТОВ. Управління витратами є важливим аспектом діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ), оскільки ефективне керування витратами сприяє збільшенню прибутку та підтримує фінансову стабільність компанії. Особливості управління витратами в ТОВ наведені в табл. 2.18.

Важливо враховувати, що конкретні методи та підходи до управління витратами можуть варіюватися в залежності від особливостей та потреб ТОВ. Рекомендується залучити професіоналів з фінансового менеджменту або бухгалтерів для розробки та реалізації ефективної стратегії управління витратами для вашої компанії.

Таблиця 2.18

Особливості управління витратами в ТОВ

Складові	Особливості
Бюджетування	Розроблення бюджету є важливою складовою управління витратами. ТОВ може скласти річний бюджет, який включає плановані витрати на різні види діяльності компанії. Бюджет допомагає контролювати та керувати витратами, встановлюючи ліміти та плануючи розподіл коштів на різні потреби компанії.
Аналіз витрат	Проведення аналізу витрат допомагає виявляти неефективність та визначати області, де можна здійснити заощадження. ТОВ може використовувати різні методи аналізу, такі як АВС-аналіз (аналіз за значущістю), вартісний аналіз, аналіз відношення ціни та якості тощо.
Контроль витрат	Важливим аспектом управління витратами є контроль за витратами. ТОВ може встановлювати внутрішні контрольні процедури, які дозволяють перевіряти та затверджувати витрати, встановлювати ліміти на витрати, використовувати авторизаційні процеси тощо. Такий контроль допомагає уникнути непотрібних витрат та зловживань.
Ефективне управління запасами	Одним з ключових елементів витрат є управління запасами. ТОВ може використовувати методи, такі як JIT (Just-in-Time), АВС-аналіз запасів, оптимальне замовлення тощо, щоб забезпечити ефективне управління запасами, зменшити витрати на їх утримання та уникнути перевищення запасів.
Постійне вдосконалення	Управління витратами є процесом, який вимагає постійного вдосконалення та аналізу. ТОВ може впроваджувати ініціативи зі зменшення витрат, співпрацювати з постачальниками для отримання кращих умов, впроваджувати ефективніші процеси тощо.

Діяльність Товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ) в Україні регулюється низкою правових кодексів та законів. Насамперед варто згадати Закон про Товариства з обмеженою відповідальністю. Цей основний закон, який визначає деталізовані положення та процедури щодо створення, реєстрації, організації та діяльності ТОВ в Україні. Він містить вимоги до

статуту ТОВ, порядок прийняття рішень, права та обов'язки учасників, порядок змін в установчих документах тощо.

Далі варто згадати Закон про захист прав споживачів. Якщо ТОВ займається виробництвом або наданням послуг споживачам, його діяльність підлягає правилам та вимогам, встановленим Законом про захист прав споживачів. Цей закон визначає права споживачів, вимоги до якості товарів та послуг, процедури звернення споживачів та розгляду скарг. Закон про захист прав споживачів в Україні регулює діяльність Товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ) з погляду захисту прав споживачів. Стаття 8 визначає права споживача, включаючи право на якість товарів (робіт, послуг), право на безпеку товарів, право на інформацію про товари (роботи, послуги) та інші. Вона надає споживачам правовий захист від недобросовісних дій ТОВ, які порушують їх права. Стаття 10 встановлює вимоги до якості товарів (робіт, послуг), які надаються ТОВ. Вона визначає стандарти, технічні регламенти та інші нормативні документи, які повинні виконуватися ТОВ для забезпечення якості своїх товарів та послуг. Стаття 13 регулює право споживача на відшкодування збитків в разі недостовірної або недостатньо повної інформації про товари (роботи, послуги). Вона встановлює відповідальність ТОВ за надання неправдивої або умисно неповної інформації споживачам та правила компенсації збитків. Стаття 16 встановлює правила обмеження відповідальності ТОВ за недоліки товарів (робіт, послуг). Вона визначає строки позовної давності для споживачів у разі виявлення недоліків у товарах (роботах, послугах) та правила пред'явлення претензій до ТОВ.

Закон про бухгалтерський облік та фінансову звітність встановлює вимоги до бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності для ТОВ. Він визначає правила складання балансу, звіту про прибутки та збитки, звіту про зміни власного капіталу та інших фінансових звітів. Діяльність Товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ) в Україні регулюється різними статтями Закону про бухгалтерський облік та фінансову звітність. Наприклад, Стаття 7 визначає, що ТОВ зобов'язане вести бухгалтерський облік відповідно до

встановленої системи обліку та норм бухгалтерського обліку. Стаття 8 встановлює вимоги щодо складання та представлення фінансової звітності ТОВ. Вона визначає, що ТОВ повинно складати річну фінансову звітність, яка включає баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів та інші відповідні документи. Стаття 9 визначає порядок проведення аудиту фінансової звітності ТОВ. Вона встановлює, що аудит фінансової звітності ТОВ може проводитися за встановленими нормами та процедурами. Стаття 10 встановлює правила зберігання та доступу до бухгалтерської документації ТОВ. Вона визначає, що ТОВ повинно зберігати бухгалтерську документацію протягом встановленого законодавством терміну та забезпечити доступ до неї для контролю та перевірок.

Для окремих галузей діяльності можуть існувати спеціальні закони, що регулюють діяльність Товариств з обмеженою відповідальністю у цих сферах.

Також діяльність ТОВ забезпечують статті деяких кодексів. Насамперед це Цивільний кодекс України (в якому містяться загальні положення щодо ТОВ) - він встановлює правовий статус ТОВ, порядок його створення, права та обов'язки учасників, порядок прийняття рішень та інші важливі аспекти функціонування ТОВ. А також - Податковий кодекс України, який регулює оподаткування діяльності ТОВ й визначає правила щодо оподаткування прибутку, ПДВ, податку на додану вартість та інших податків та зборів.

ТОВ «Павлівський пивзавод» діє на основі Статуту, остання редакція якого затверджена 22 вересня 2020 року. Даний Статут включає 9 розділів, у тому числі, окрім загальної інформації, передбачає «Виділ. Припинення діяльності» (розділ 9), «Комерційну таємницю та конфіденційну інформацію (розділ 8), «Порядок внесення змін до статуту» (розділ 7), «Органи управління товариством» (розділ 6) та «Права і обов'язки учасників товариства» (розділ 5). Зокрема зазначено, що учасники товариства мають право:

- брати участь в управлінні справами товариства в порядку, визначеному Законодавством та цим статутом;
- брати участь в розподілі прибутку товариства;

- вийти у встановленому законодавством України та цим статутом порядку зі складу учасників товариства;
- одержувати інформацію про господарську діяльність товариства;
- вносити пропозиції щодо діяльності товариства на розгляд загальних зборів учасників чи директора товариства;
- отримати у разі ліквідації товариства частину майна товариства, що залишилася після розрахунків з кредиторами або його вартість;
- вносити додаткові вклади;
- здійснити відчуження часток у статутному капіталі товариства;
- користуватися будь-якими іншими правами, наданими законодавством України.

Також зазначено, що учасник товариства має право відчужити свою частку (частину частки) у статутному капіталі товариства оплатно або безоплатно іншим учасникам товариства або третім особам. Учасник товариства, який має намір продати свою частку (частину частки) третій особі, зобов'язаний письмово повідомити про це інших учасників товариства та поінформувати про ціну та розмір частки, що відчужується, інші умови такого продажу. Якщо жоден з учасників товариства протягом 30 днів з дати отримання повідомлення про намір учасника продати частку (частину частки) не повідомив письмово учасника, який продає частку (частину частки), про намір скористатися своїм переважним правом, вважається, що такий учасник товариства надав свою згоду на 31 день з дати отримання повідомлення, і така частка (частина частки) може бути відчужена третій особі на умовах, які були повідомлені учасникам товариства.

Якщо учасник товариства, який має намір продати свою частку (частину частки) третій особі, отримав від іншого учасника письмову заяву про намір скористатися своїм переважним правом, такі учасники зобов'язані протягом одного місяця укласти договір купівлі-продажу запропонованої до продажу частки (частини частки).

Передача частки (її частини) третім особам можлива тільки після повного внесення вкладу учасником, який її відступає. При передачі частки (її частини) третій особі відбувається одночасний перехід до неї всіх прав та обов'язків, що належали учаснику, який відступив її повністю або частково.

Висновки до розділу 2

Згідно з аналізом ключових показників діяльності ТОВ «Павлівський пивоварний завод», економічні показники за 2020-2022 роки мають тенденцію до зниження. Чистий прибуток має тенденцію до зменшення відповідно до збільшення обсягів виробництва. Через збільшення поточних витрат у 2022 році підприємство вийде в мінус. Причини такого різкого зниження вбачаються в наступному:

- Інші операційні витрати перевищили інші операційні доходи приблизно на 60%. Це пов'язано з операційними збитками від курсових різниць (зміни курсів валют за операціями, активами та зобов'язаннями, пов'язаними з діяльністю компанії) та збитками від знецінення запасів;

- різким зростанням витрат на збут: можливо, знадобилися кошти на реалізацію продукції на нових ринках (реклама, нові посередники, транспортні витрати);

- темпи зростання чистого прибутку від реалізації значно нижчі за темпи зростання собівартості реалізованої продукції, з різницею до 10%.

Витрати підприємства значно перевищують через незначну інвестиційну активність значно перевищили доходи підприємства у 2022 році.; у 2021 році було взято кредит, відсотки за яким призвели до збільшення фінансових витрат через вищу на 10% вартість кредиту.

Протягом звітного періоду зменшився власний капітал підприємства і воно зіткнулося з необхідністю залучення позикових коштів. Це призвело до збільшення фінансових витрат. Хоча це явище не має загрозливих масштабів, але триваюча тенденція до збільшення нерозподіленого прибутку змушує

запропонувати оптимізаційні заходи у цій сфері. Для покращення ситуації вкрай важливо відновити прибутковість, оскільки у 2022 році вона була збитковою. Також зменшилася частка основних засобів, що свідчить про зниження виробничого потенціалу підприємства. Окрім того, накопичення незавершеного виробництва, запасів та готової продукції свідчить про можливі проблеми з неефективним управлінням запасами та продажами.

У процесі аналізу формування та використання фінансових ресурсів одним з найбільш негативних факторів є збільшення з року в рік суми дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги, яка наразі становить 72% у загальній структурі оборотного капіталу. Через збитки, отримані в поточному році, підприємство постає перед загрозою повного або часткового зниження ефективності своєї господарської діяльності.

РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАХОДІВ ЗІ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ ТОВ «ПАВЛІВСЬКИЙ ПИВЗАВОД»

3.1. Напрями зі зниження витрат підприємства

Зниження витрат харчового підприємства означає процес зменшення загальних витрат, пов'язаних з виробництвом, обробкою, упакуванням, зберіганням, розподілом та управлінням харчовою продукцією. Цей процес спрямований на оптимізацію витратних статей та досягнення ефективного використання ресурсів підприємства.

Головною метою зниження витрат є забезпечення фінансової стабільності підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та збільшення прибутковості. Зменшення витрат може дозволити підприємству знизити ціни на свою продукцію, залучити нових клієнтів, розширити свою ринкову позицію та збільшити загальний обсяг продажів.

Важливо зазначити, що зниження витрат не повинно впливати на якість та безпеку харчової продукції. Підприємство повинно забезпечувати дотримання стандартів якості, санітарних та гігієнічних вимог, а також забезпечувати відповідність законодавству у сфері харчової безпеки.

Напрями зі зниження витрат харчового підприємства можуть включати: оптимізацію процесу виробництва, ефективне управління запасами, енергоефективність, оптимізацію логістики, ефективне управління персоналом, використання сучасних інформаційних технологій, маркетингові стратегії тощо (див. табл 3.1). Ці напрями можуть бути використані для ефективного зниження витрат харчового підприємства та поліпшення його фінансової продуктивності. Важливо адаптувати їх до конкретних особливостей підприємства та його галузі діяльності. Напрями зниження витрат для підприємства повинні базуватися на ретельному аналізі його діяльності, внутрішніх процесах та особливостях ринку, а також враховувати стратегічні цілі та можливості підприємства.

Таблиця 3.1

Напрями зі зниження витрат ТОВ «Павлівський пивзавод»

Напря́м	Сутні́сть
Оптимізація процесу виробництва	Використання ефективних технологій та методів, які дозволяють знижувати витрати на сировину, енергію, воду та інші ресурси. Автоматизація та раціоналізація виробничих процесів можуть також сприяти зниженню витрат.
Ефективне управління запасами	Оптимізація управління запасами сировини, матеріалів та готової продукції, забезпечення їх оптимального рівня. Це допоможе уникнути перевищення запасів і зменшити витрати на їх зберігання та управління.
Енергоефективність	Використання енергоефективних технологій, обладнання та систем, що дозволяють знижувати споживання енергії та витрати на її постачання. Можна розглянути впровадження відновлюваних джерел енергії та енергозберігаючих заходів.
Оптимізація логістики	Покращення логістичних процесів, включаючи постачання сировини, доставку та розподіл готової продукції. Це може включати раціональне планування маршрутів, використання складських систем, упаковки та транспортних рішень, що дозволяють зменшити витрати на логістику.
Ефективне управління персоналом	Впровадження систем мотивації, навчання та розвитку персоналу, що допомагає підвищити продуктивність та ефективність роботи, а також знизити витрати на персонал.
Використання сучасних інформаційних технологій	Впровадження програмних рішень та систем управління, що дозволяють оптимізувати бізнес-процеси, знижувати ризики, поліпшувати ефективність управління та контролювати витрати.
Маркетингові стратегії	Розробка ефективних маркетингових стратегій, які сприяють збільшенню обсягів продажів та виявленню нових ринкових можливостей. Це може допомогти збільшити дохід підприємства та компенсувати витрати.

Загальний підхід до вибору напрямку зниження витрат передбачає аналіз, планування та впровадження ефективних заходів, спрямованих на оптимізацію різних аспектів діяльності підприємства з метою зниження витрат і підвищення його конкурентоспроможності.

Для вибору напрямку зниження витрат підприємства харчової промисловості слід враховувати кілька ключових аспектів (рис. 3.1).

Аналіз витрат

- Перш за все, необхідно провести детальний аналіз всіх витратних статей підприємства, включаючи виробництво, сировинні матеріали, упакування, логістику, транспортування, розподіл, маркетинг, адміністрування та інші. Це дозволить виявити основні джерела витрат та ідентифікувати потенційні області для оптимізації.

Пріоритетність витрат

- Наступним кроком є визначення пріоритетних витратних статей, які мають найбільший вплив на загальні витрати підприємства. Це можуть бути, наприклад, витрати на сировину, енергію, транспорт або управління запасами. Вибір пріоритетних напрямків дозволить сконцентрувати зусилля на найбільш важливих областях зниження витрат.

Аналіз ефективності

- Для кожного потенційного напрямку зниження витрат необхідно оцінити його ефективність і можливий вплив на діяльність підприємства. Це включає оцінку потенційних збережень, ризиків та впливу на якість продукції та процеси виробництва.

Технологічні рішення

- Потрібно розглянути використання нових технологій, автоматизації та оптимізації процесів виробництва. Вони можуть допомогти вдосконалити продуктивність, зменшити втрати, знизити витрати на працю та покращити якість продукції.

Управління ланцюгом постачання

- Необхідно оптимізувати логістику, управління запасами та взаємовідносини з постачальниками. Посилення співпраці з постачальниками та впровадження ефективних систем управління запасами можуть призвести до скорочення часу доставки, зниження витрат на зберігання та оптимізацію процесів закупівель.

Інновації та дослідження

- Слід стимулювати інноваційну діяльність та проводити дослідження, спрямовані на пошук нових способів зниження витрат. Впровадження нових ідей, технологій та підходів може принести значні зміни в ефективність підприємства.

Рис. 3.1. Ключові напрями зниження витрат ТОВ «Павлівський пивзавод»

Нинішня економічна ситуація в Україні є проблематичною. Це свідчить про те, що країні необхідно шукати нові та ефективні шляхи розвитку. Оскільки харчова промисловість є важливою частиною економіки, підвищення її ефективності є одним з можливих шляхів покращення економіки країни.

Компанії приймають низку рішень, спрямованих на зниження собівартості продукції та підвищення конкурентоспроможності. Однак найбільш актуальним завданням є розробка стратегії зниження витрат на основі інтеграції світового досвіду стратегічного управління витратами, критичної оцінки вітчизняного досвіду зниження витрат та адаптації зарубіжного досвіду до умов української економіки.

Процес формування стратегії передбачає логічне та аналітичне обґрунтування майбутнього позиціонування підприємства відповідно до зовнішніх умов та врахування наступних принципів

- врахування взаємозв'язку підприємства із зовнішнім середовищем та змін, що в ньому відбуваються;
- альтернативність або багатоваріантність підходів;
- специфіка діяльності підприємства;
- існування виробничої, управлінської та інформаційної специфіки, виходячи з галузевої приналежності підприємства.

Однак, оскільки керівництво підприємств почало поєднувати короткострокові та довгострокові стратегії, пристосовані до конкретної ситуації на підприємстві та ринкового середовища, існує багато варіантів та нюансів стратегії.

Щоб отримати перевагу в зниженні витрат, сукупні витрати компанії на всіх етапах виробничо-господарської діяльності повинні бути нижчими, ніж сукупні витрати її конкурентів. Цього можна досягти наступними способами

- контролюючи величину витрат на кожній ділянці ланцюжка створення вартості. Основними показниками є структурні, які залежать переважно від економічної природи бізнесу, яким займається підприємство, та

функціональні, які безпосередньо залежать від того, наскільки ефективно працює підприємство;

- удосконалення ланцюжка створення вартості шляхом скорочення непотрібних витрат і створення умов для більш ефективної діяльності.

Лідерство у скороченні витрат може бути досягнуто за допомогою таких підходів, як економія на масштабах, слідування кривій досвіду та суворий контроль витрат.

Таблиця 3.2

Напрями зі зниження витрат ТОВ «Павлівський пивзавод»

Напрями досягнення переваг через низькі витрати	Фактори
Проектування продукту	Проектування, що полегшує автоматизацію виробництва
	Дизайн, який дає змогу зменшити витрати сировини та матеріалів
Витрати на сировину та матеріали	Переваги дислокації (близькість до джерел недорогих сировинних ресурсів)
	Володіння недорогими сировинними ресурсами
	Ринковий вплив
	Коопераційні угоди з постачальниками, що полегшує координацію та мінімізацію трансакційних витрат
Використання виробничих потужностей	Співвідношення постійних та змінних витрат
	Витрати на введення та закриття виробничих потужностей
Виробництво	Скорочення ручної праці за допомогою механізації та автоматизації
	Зменшення браку
	Ефективніше використання сировини та матеріалів
Економія на масштабах	Витрат
	Спеціалізація, розподіл праці
Економія на підставі накопиченого досвіду	Освоєння виробничого процесу
	Поступові поліпшення процесів координації та організації виробництва

Ланцюги доданої вартості, масштаб, досвід та управління можуть бути використані в поєднанні для досягнення переваги низьких витрат. Зниження витрат можна досягти шляхом вдосконалення та управління всіма етапами виробництва продукції (проектування, закупівля та виробництво), а також за

рахунок економії на масштабах та досвіді. Ці напрямки та фактори досягнення конкурентних переваг за рахунок зниження витрат наведені в таблиці 3.2.

Формулювання стратегії має враховувати цілі та завдання скорочення витрат, а також специфіку компанії, галузі та ринку. Тому, щоб не ускладнювати розробку стратегії скорочення витрат, нижче наведено перелік типових помилок, яких припускаються при розробці заходів зі скорочення витрат:

1) Неправильне визначення найважливіших статей витрат, що підлягають скороченню. На малих та середніх підприємствах ця помилка менш поширена, оскільки керівництво часто знає про найважливіші витрати. Однак у міру розширення підприємства керівництво може не знати про зростання витрат у певних сферах. Наприклад, зосередившись на витратах, які найлегше ідентифікувати, воно може не помітити важливих і часто необґрунтованих витрат, прихованих у статті «інші витрати».

2) Неправильне визначення носіїв витрат компанії. Наприклад, намагаючись зменшити виробничі витрати на одиницю продукції, компанія виробляє більше продукції, ніж може продати. Як наслідок, перевиробництво може призвести до збільшення загальних виробничих витрат внаслідок перевиробництва в спробі зменшити виробничі витрати на одиницю продукції. Натомість слід зосередитися на зниженні загальних виробничих витрат.

3) Втрачається індивідуальність продукції компанії, особливо якщо такою характеристикою є якість, що призводить до втрати конкурентоспроможності. Скорочення витрат за рахунок якості є особливо згубним для підприємств. Значне скорочення витрат може збільшити прибуток компанії в короткостроковій перспективі, але завдати непоправної шкоди в довгостроковій перспективі.

4) Погіршення відносин з постачальниками та працівниками через надмірно жорсткі умови.

5) Скорочення витрат у критично важливих сферах нижче прийнятного рівня. Наприклад, надмірне скорочення витрат на оплату праці може призвести до втрати компетентних працівників.

б) Нерозуміння взаємозалежних механізмів формування витрат компанії: іноді загальне скорочення витрат може бути досягнуто за рахунок збільшення витрат на окремі види діяльності. Наприклад, збільшення витрат на відрядження може призвести до укладення контракту з новим постачальником, який продає сировину дешевше, ніж старий постачальник.

Таким чином, науково обґрунтована стратегія скорочення витрат повинна враховувати поточні ринкові умови, визначати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, а також оцінювати ринкову позицію компанії та її конкурентні переваги. Процес розробки стратегії скорочення витрат вимагає визначення цілей і завдань стратегії, розподілу ресурсів у найефективніший спосіб, визначення рішень, які необхідно прийняти, і визначення відповідальних за їх виконання.

Сучасні методи оптимізації витрат мають бути гнучкими, простими у використанні, надавати в оперативному порядку необхідну для прийняття управлінських рішень інформацію. При цьому оперативність інформації є дуже важливим аспектом, оскільки своєчасний вплив на рівень виробничих витрат і формування собівартості продукції можливий тільки при такій організації обліку, при якій причини змін собівартості, допущення перевитрат і отримання економії розкриваються не тільки шляхом аналізу звітних калькуляцій, але й у процесі господарської діяльності на підставі первинної документації та поточних облікових записів. З урахуванням вищенаведених особливостей після проведення комплексного аналізу підходів щодо сучасних напрямів оптимізації витрат підприємства можна виділити заходи, що є доцільними у сучасних умовах (рис. 3.2)

Виділяють такі види техніко-економічних факторів, що впливають на рівень виробничих витрат:

- Матеріально-технічні: механізація та автоматизація виробництва, заміна існуючих технічних засобів на більш досконалі, модернізація обладнання, впровадження прогресивних технологічних процесів, використання економічних видів сировинних і матеріальних ресурсів;
- Організаційні: вдосконалення організації та управління виробництвом і працею, створення раціональних управлінських структур;
- Зміни в структурі виробництва: зміни в структурі асортименту продукції;
- Зміни в обсязі виробництва: скорочення поточних витрат (відносно обсягу виробництва).

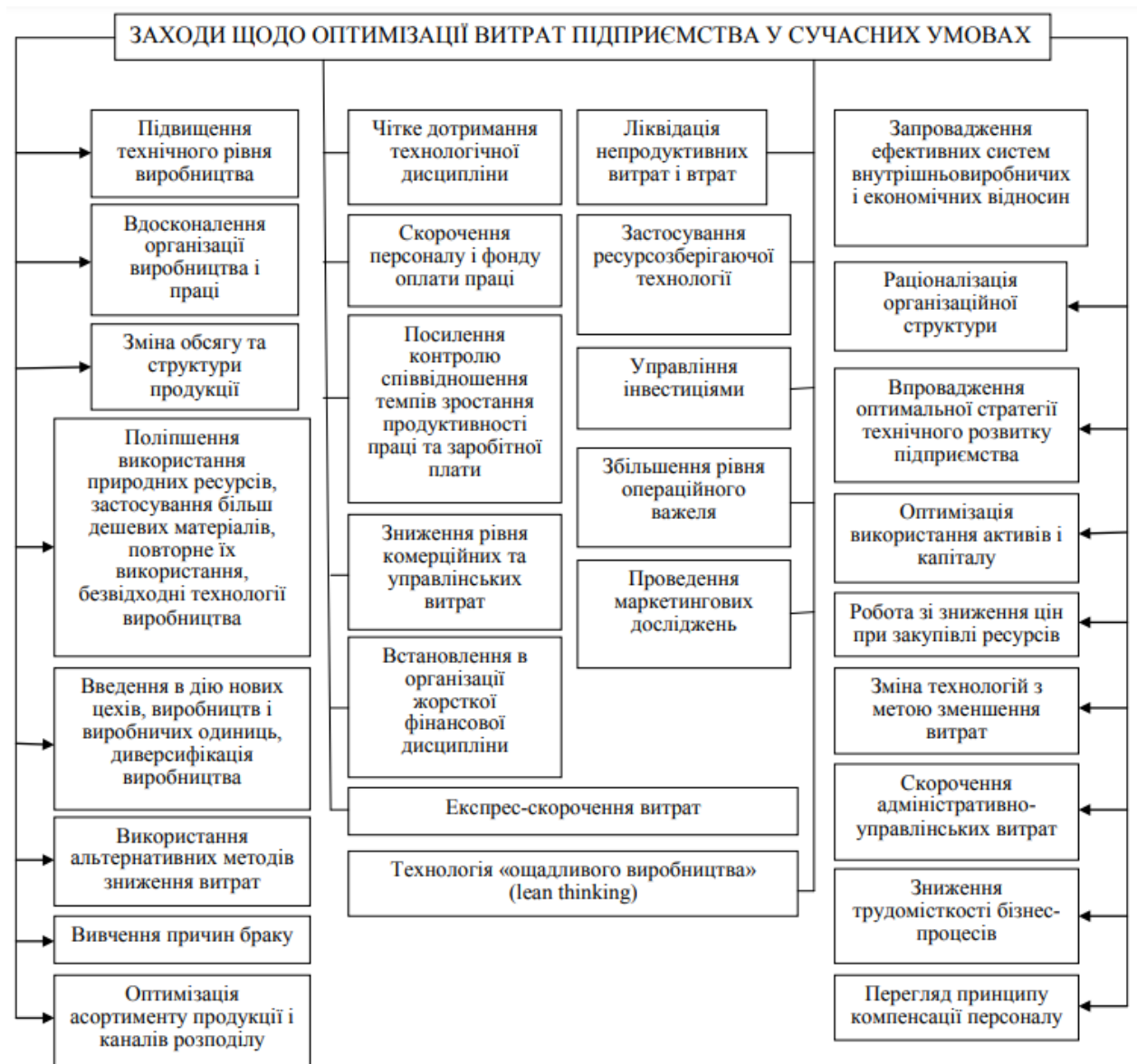

Рис.3.2. Заходи щодо оптимізації витрат підприємства у сучасних умовах

Отже, щоб отримати поточні або майбутні вигоди, підприємства повинні прагнути мінімізувати витрати, необхідні для досягнення економічної вигоди. Витрати відіграють важливу роль як міра ефективності. Показники динаміки витрат і зміни продуктивності в часі можуть бути важливими інструментами для оцінки ефективності рішень з безперервного вдосконалення. Зменшення витрат, необхідних для досягнення цілей компанії, означає, що діяльність компанії стала більш ефективною.

Пошук напрямів зниження витрат ТОВ «Павлівський пивзавод» є важливим з кількох причин:

1) Зниження витрат дозволяє підприємству збільшити його прибутковість. Чим менше витрати, тим більше можливостей для отримання прибутку з кожного проданого товару або послуги.

2) Ефективне управління витратами допомагає зберегти конкурентоспроможність підприємства на ринку. Зниження вартості виробництва може призвести до зниження ціни продукції, що залучає більше клієнтів та допомагає зайняти більшу частку ринку.

3) Оптимізація витрат сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства. Це може забезпечити здатність підприємства переживати економічні труднощі, залучати інвестиції та розвиватися на довгостроковій основі.

4) Шукаючи способи зниження витрат, підприємство може спрямовувати свої зусилля на впровадження нових технологій, покращення процесів та інновацій. Це допомагає створити перевагу перед конкурентами та стимулює подальший розвиток.

5) Зниження витрат може сприяти сталому розвитку підприємства, включаючи зменшення використання ресурсів, відходів та негативного впливу на навколишнє середовище. Це є важливим аспектом в сучасному світі, де екологічна відповідальність набуває все більшої ваги.

В цілому, пошук напрямів зниження витрат є ключовим елементом стратегічного управління харчовим підприємством, який сприяє його успішності, стійкості та конкурентоспроможності.

3.2. Розширення асортименту продукції з метою скорочення постійних витрат за рахунок зростання обсягів реалізації

Проаналізувавши формування витрат та прибутку на ТОВ «Павлівський пивзавод» встановлено, що чистий прибуток вже у 2021 р. скоротився на 6606тис.грн. або на 15,72%.

Передумовами такого зменшення чистого прибутку у 2021 році стали:

- 1) скорочення обсягів реалізації (у вартісному вираженні – на 4,3%) більш швидкими темпами, ніж скоротилась собівартість виробленої продукції (скорочення собівартості на 2,74%). У той же час скоротились витрати на збут та адміністративні витрати;
- 2) продуктивність праці знизилась на 7,65%;
- 3) віддача основних засобів скоротилась на 35,1%;
- 4) фінансові витрати зросли майже на 70%;
- 5) інші витрати зросли з 7тис.грн у 2020 р. до 5344тис.грн. – у 2021 р. (або у 763 рази).

Аналіз формування витрат та прибутку на ТОВ «Павлівський пивзавод» за 2022 рік, порівняно з 2021 роком показав наступні особливості:

- 1) валовий прибуток підприємства від реалізації продукції скоротився більш ніж на 47% (з 109871тис.грн. до 58046тис.грн.), що зумовлено тим, що чистий дохід виріс на 3%, тоді як собівартість реалізованої продукції виросла на 13,12%, тобто темпи зростання собівартості були на 10% більші за темпи зростання виручки від реалізованої продукції.
- 2) прибуток від операційної діяльності скоротився на 69,52% (з 75694тис.грн. у 2021 р. до 23075тис.грн. у 2022 р.);

3) фінансовий результат від звичайної діяльності у 2022 р. був негативним. Збиток становив 5711 тис.грн. Показник фінансового результату упав на 112,9%.

Як показав аналіз виробнича діяльність ТОВ «Павлівський пивоварний завод» з кожним роком зменшує свою ефективність, в т.ч. і через старіння обладнання. Так як основним видом діяльності досліджуваного підприємства є виробництво пива, то для збільшення ефективності виробничої діяльності підприємства було б доцільно впровадити нову виробничу лінію. Мета реалізації такої пропозиції полягала б у:

- заміні старого обладнання, якому притаманний фізичний та моральний знос, на нове, що є більш продуктивне;
- покращення якості виробленої продукції;

Проте, враховуючи спад реалізації продукції підприємство, і той факт, що у 2022 р. підприємство отримало збиток у розмірі понад 5,711 млн.грн. та проаналізувавши життєвий цикл продукції підприємства (рис. 3.3), і визначивши, що продукція, яку випускає підприємство наближається до стадії зрілості, ми прийшли до рішення запропонувати модернізувати продукцію, і випускати її на діючому обладнанні.

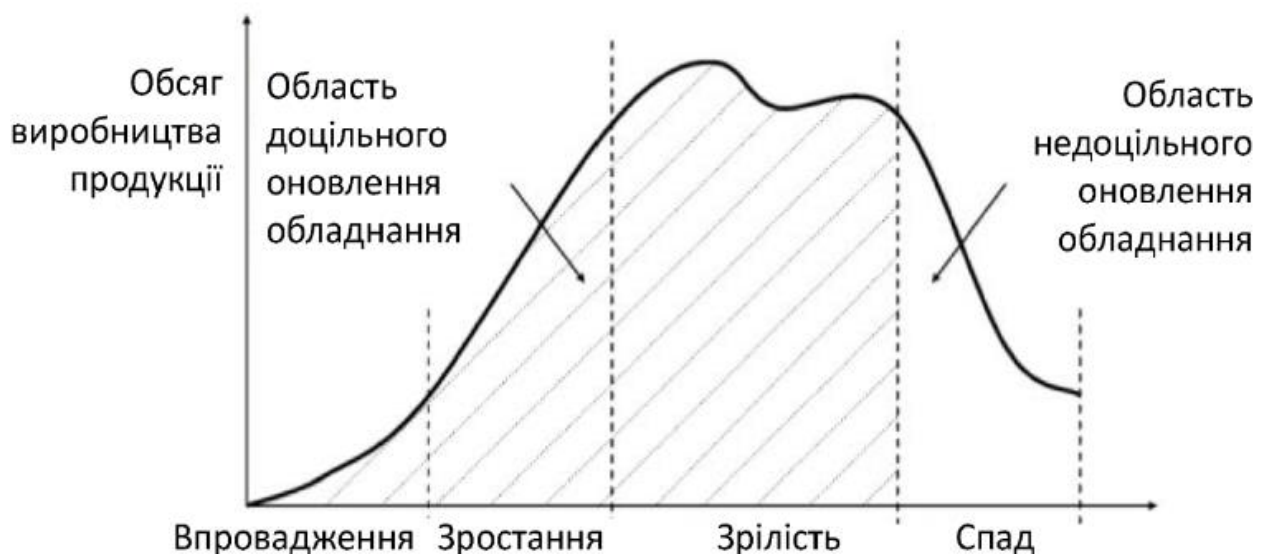

Рис. 3.3. Визначення стадії життєвого циклу продукції підприємства

Якщо період життєвого циклу виробу доводиться на стадії впровадження, зростання або зрілості, на яких обсяг виробництва продукції зростає, рішення з оновлення обладнання, що входить до складу даної групи засобів праці, є доцільним. Навпаки, ж при позиціонуванні життєвого циклу продукції за стадіями зрілості або спаду, на яких обсяг виробництва вироби убуває, що передбачає недоцільність оновлення обладнання.

Слід зазначити, що оновлення обладнання, безумовно, повинно бути тісно пов'язане з життєвими циклами виробів, а також виробів, що плануються до випуску в наступні роки. Приймаючи рішення по оновлення обладнання, що входить до складу даної групи засобів праці, необхідно враховувати на якій стадії життєвого циклу знаходиться випускається виріб. У теорії життєвого циклу товару прийнято виділяти чотири основних стадії: впровадження (виведення на ринок), зростання, зрілість і спад, послідовно змінюють один одного.

Першим етапом технологічного процесу виробництва пива є приготування охмеленого сусла. Спочатку відбувається дроблення солоду для того, щоб вміст солодового зерна був доступним для дії ферментів. Потім відбувається затирання солоду. Даний процес супроводжується змішуванням в заторному чані подрібнених зернових матеріалів з наливом у співвідношенні 1:4. Наступним кроком відбувається термообробка. Для того, щоб пришвидшити процес ферментації, на виробництві використовують процес оцукрювання, а саме солодову кашу нагрівають до температури 76°C. На етапі фільтрації сусла відбувається вивільнення від дробини (нерозчинних речовин) розчин, що називається суслем. Охолодження сусла відбувається при температурі від 2°C до 5°C. Потім охолоджене пиво відправляють на зброджування та дозрівання. Даний процес може складати від 3 до 7 календарних днів

Одним із етапів, що завершують виробництва пива, є його освітлення. Якщо пиво при освітлені не досить насичене CO₂, отриманий розчин проходить карбонізацію. Після того, як готовий продукт пройде всі етапи, та

експерти візьмуть пробу для переконання в його готовності, пиво подається на розлиття його у пляшки.

Нами пропонується випускати пиво настояне на природних харчових добавках, таких наприклад, як коріандр. Така пропозиція не є інноваційною для даного виробництва, проте в Україні дуже мало підприємств використовують таку технологію (наприклад, Жашківський пивзавод).

Затрати на насіння коріандру будуть дуже незначними, тому їх можна у загальній величині собівартості продукції прийняти такими, що наближаються до нуля (оскільки 1 кг насіння коріандру коштує 35 грн.).

Плоди коріандру містять білки, вуглеводи, вітаміни А, В1, В2, С, РР, мікроелементи залізо, калій, кальцій, магній, натрій, фосфор, дубильні і азотисті речовини, жирні олії, крохмаль, цукру (глюкозу, фруктозу, сахарозу), пектин, органічні кислоти. У них також присутній 0,2-1,6% (в залежності від сорту і умов вирощування) ефірного масла, головними компонентами якого є ліналоол і гераніол. Зелень спеції багата на каротин, вітаміни В і В2, рутин, аскорбінову кислоту. Ця пряність родом із Південної Європи та Середземномор'я. Коріандр вважався надзвичайно корисним і використовувався у кулінарії та медицині Стародавнього Китаю ще 5000 років до н. е. Китайці вважали, що коріандр робить людину безсмертною, а в Південно-Східній Азії йому приписували збудливі властивості. У середні віки його додавали в любовні зілля, а також у вино для посилення п'яної дії. У XV-XVII ст. мандрівники завезли коріандр до Америки, Нової Зеландії, Індії, Австралії та Європи. Сьогодні його культивують у Південно-Східній Азії, Північній Африці, Індії, Східній Європі та Нідерландах, на Кавказі та в Україні як одну з найголовніших ефірно-олійних культур.

Коріандр - пряність загальносвітова, шанована в кухнях різних країн на всіх континентах. Одні народи більше воліють у вигляді приправи зелень (кінзу), інші - плоди, але і та й інша спеція однаково корисна і по-своєму смачна. Листя кінзи мають різкий своєрідний запах, і смак спеції гіркуватий, і вживання їх в їжу є справою смаку і звички. Їх додають до овочевих салатів,

соусів, м'ясних, молочних і овочевих супів, м'ясних і рибних страв. Зелень подають до других страв в якості холодної закуски. Особливо добре поєднання цієї спеції з важкої смаженої м'ясною їжею, тому що кінза не тільки ароматизує смак страви, а й стимулює травлення.

Насіння коріандру мають приємний пряний солодкуватий аромат з деревними нотками. Меленим коріандром ароматизують страви з риби і м'яса, супи, сири, ковбаси, страви з бобових, буряка, моркви і капусти, різні соуси (сацібелі, ткемалі), додають в аджику, в кисломолочні продукти.

Коріандр широко використовується у вигляді добавки у харчовій промисловості (зокрема, у кондитерській промисловості при випічці хліба і кондитерських виробів, для виготовлення льодяників і мармеладу, сиропів і фруктових мусів; зацукровані зерна коріандру є знаменитої східної солодкістю; цілі зерна коріандру додають в маринади при консервації і засолюванні риби, овочів і грибів, при квашенні капусти; коріандр є обов'язковою приправою при виробництві ковбас, м'ясних і рибних консервів, сирів, солінь; ефірна олія, отримана з плодів коріандру, використовується в парфумерній промисловості і для виробництва лікерів, джина, деяких сортів пива). При використанні коріандру при виготовленні пива, кінцевий продукт набуває м'якого смаку та ніжного аромату.

Отже, подамо калькуляцію собівартості нового сорту пива (на основі розрахунків, наведених у параграфі 2.4), результати занесемо у табл. 3.3.

Врахуємо, що за технологією на 1 тону пива додають 10 кг насіння коріандру. При цьому зростання планової собівартості 1 тону пива очікується з 283409,9 грн. (для пляшкового пива) до 283413,2 грн. і з 102893,9 грн. (для бочкового пива) до 102897,4 грн.

Як бачимо з розрахунків затрати на таку модернізацію продукту будуть мінімальними. У той же час очікується, що обсяги споживання пива цього сорту можуть зрости на 3%, в т.ч. і за рахунок місцевої реклами та акцій, зокрема на ярмарках сільськогосподарської продукції області.

Таблиця 3.3

Калькуляція собівартості нового виду продукції для ТОВ «Павлівський пивзавод» (проект)

Найменування статей	Одиниця вимірювання	Кількість	пляшкове			бочкове		
			ціна	сума на 1 т пива	питома вага витрат, у %	ціна	сума на 1 т пива	питома вага витрат, у %
Солод світлий	т	1,875	20833,3	39062,5	13,78	2033,33	39062,5	37,91
Хміль гранульований	кг	22,5	233,33	5249,93	1,80	233,33	5249,93	5,10
Коріандр	кг	10,0	0,15	3,5	0,05	0,15	3,5	0,05
ВСЬОГО основна сировини				44315,93	15,65		44315,93	43,08
Етикетка	м.шт.	20,54	350	3782,44	1,33			0,00
Кронпробка	м.шт.	20,86	306,55	6394,63	2,26			0,00
Пляшка	шт.	20484	7,35	150557,4	53,12			0,00
Плівка т/у	кг	49,2	74,1667	3649	1,29			0,00
Клей	кг	9,8	93,43	915,61	0,32			0,00
вуглекислота	кг	110/250	14,1667	1558,33	0,55	14,1667	3541,65	3,44
Всього допоміжна сировини				166857,4	58,86		3541,65	3,43
Паливо		1050	11,1667	11725	4,14		11725	11,40
Електроенергія		1950	3,42811	6684,81	2,36		6684,81	6,50
Зарплата				31500	11,11		21500	20,90
Нарахування 22%				6930	2,45		4730	4,60
Загально-господарські				15400	5,43		10400	10,11
Планова собівартість				283413,2	100		102897,4	100

Наступним етапом нашого дослідження стало визначення вартості реалізації продукції ТОВ «Павлівський пивзавод», яка б забезпечила йому отримання прибутків на рівні не нижчому, ніж у 2020 р. (рік найвищої прибутковості діяльності підприємства за аналізуємий період), а саме на рівні – 53171 тис.грн., занесемо результати у таблицю 3.4. При цьому проект враховує введення нового виду пива із прогнозним зростанням обсягу реалізації на 3%). Розрахунок проводимо за формулою: Розрахунки безбиткового обсягу роботи проводимо за формулою: (чистий дохід * витрати постійні) / (чистий дохід – витрати змінні).

Таблиця 3.4

**Прогнозування безпечної роботи ТОВ «Павлівський пивзавод» при
реалізації нового виду пива (порівняння 2022 р. з прогнозом)**

Показник	2022 рік	Проект	Відхилення абсолютне
	тис. грн	тис.грн	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Постійні витрати	85472	85472	0
Змінні витрати	585995	585999	4
Разом витрати операційні	671467	671471	4
Чистий дохід	675212	695468	20256
ТБварт.	646869,1	543012,6	-103857
Запас міцності	28342,9	152455,4	124112,5

На основі аналіз витрат за їх чутливістю до обсягу виробництва було розраховано вплив прогнозного варіанту впуску продукції на беззбитковий обсяг роботи підприємства та його запас міцності (табл. 3.4). Розрахунки показали, що достатньо лише на 3% збільшити обсяг реалізації продукту (як нами було передбачено при введенні нового виду пива), як беззбитковий обсяг роботи підприємства скоротиться на 16% (або 103857 тис.грн.), що дозволить збільшити запас міцності підприємства у 4,3 рази.

3.3. Обґрунтування впливу запропонованого заходу на результати роботи підприємства

Економічні показники виробництва та реалізації пива ТОВ «Павлівський пивзавод» до та після впровадження нового виду пива представлено у таблиці 3.5.

З таблиці видно, що навіть при незначному зростанні реалізації (лише на 3%), за умови дуже незначних додаткових витрат на виготовлення нового сорту пива, валовий прибуток зростає на 34%, і підприємство зможе перекрыти

інші витрати (за умови, що вони залишаться на рівні 2022 р.), й отримати додатній фінансовий результат від звичайної діяльності.

Таблиця 3.5

Економічні показники виробництва та реалізації пива підприємства до (2022 р.) та після впровадження проекту

Показник	2022 рік	Після впровадження проекту	Відхилення відносно, у %
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Чистий дохід, тис.грн.	675212	695468	3,00
Собівартість реалізації пива, тис.грн.	617166	617194	0,0039
Валовий прибуток, тис.грн.	58046	78274	34,85
Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	-5940	14288	у 3,4 рази

Як бачимо, собівартість реалізованого пива зросте лише на 0,0039% та становитиме 617194 тис. грн. (що було прораховано у таблиці 3,4). За розрахунками чистий прибуток зросте до 14288,07 тис. грн., а саме у 3,4 рази, оскільки точку беззбиткової роботи підприємства знизиться на 103857 тис.грн.; і становитиме 543012,6тис.грн. проти 646869,1 тис.грн. у 2022 році.

Внаслідок збільшення доходу та дуже незначного збільшення собівартості, валовий та чистий прибуток (враховуючи адміністративні витрати, витрати на збут та інші витрати незмінними), збільшаться.

За рахунок збільшення доходу від реалізації і зниження собівартості значно зміниться прибуток від продажів. Збільшення відбудеться на 34,85%, з урахуванням, що витрати на адміністрування, збут та інші витрати залишаться незмінними.

Вплив на показники ефективності ТОВ «Павлівський пивзавод» запропонованого заходу (до та після впровадження) представлено у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

**Економічні показники ТОВ «Павлівський пивзавод» до та після
впровадження заходу**

Показник	2022 рік	Після впровадження проекту	Відхилення абсолютне	Відхилення відносне, у %
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>4</i>
Продуктивність праці, тис.грн.	1168.2	1203,23	35,03	3,00
Рентабельність продукції, %	-1.92	12,68	14,6	у 7,6 рази
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, обертів	3.31	6,77	3,46	у 1,04 рази
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком, %	-0.88	2,32	3,2	у 3,63 рази
Рентабельність власного капіталу, %	-2.66	13,15	15,81	у 5,94 рази
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком, %	-1.92	4,37	6,29	у 3,27 рази

Як видно з розрахунків, впровадження даного заходу дозволить збільшити рентабельність реалізованої продукції на 14,6% (при розрахунках за валовим прибутком від реалізації), рентабельність капіталу на 6,29% (збільшивши цей показник до 4,37%), а рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком на 3,2% (до 2,32% при показнику 2022 року у -0,88%, оскільки цей показник був від'ємним). При цьому очікується, що показник оборотності зросте в 1,04 рази і становитиме 6,77 (після впровадження заходу) при 3,31 рази (у 2022 році). Отже, можемо стверджувати, що запропонований захід є перспективним для даного підприємства.

Висновки до розділу 3

Головною метою зниження витрат є забезпечення фінансової стабільності підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та збільшення прибутковості. Зменшення витрат може дозволити підприємству знизити ціни на свою продукцію, залучити нових клієнтів, розширити свою ринкову позицію та збільшити загальний обсяг продажів.

Напрями зі зниження витрат харчового підприємства можуть включати: оптимізацію процесу виробництва, ефективне управління запасами, енергоефективність, оптимізацію логістики, ефективне управління персоналом, використання сучасних інформаційних технологій, маркетингові стратегії тощо. Загальний підхід до вибору напрямку зниження витрат передбачає аналіз, планування та впровадження ефективних заходів, спрямованих на оптимізацію різних аспектів діяльності підприємства з метою зниження витрат і підвищення його конкурентоспроможності.

Як показав аналіз виробнича діяльність ТОВ «Павлівський пивоварний завод» з кожним роком зменшує свою ефективність, в т.ч. і через старіння обладнання. Так як основним видом діяльності досліджуваного підприємства є виробництво пива, то для збільшення ефективності виробничої діяльності підприємства було б доцільно впровадити нову виробничу лінію.

Нами пропонується випускати пиво настояне на природних харчових добавках, таких наприклад, як коріандр. Така пропозиція не є інноваційною для даного виробництва, проте в Україні дуже мало підприємств використовують таку технологію (наприклад, Жашківський пивзавод).

Розрахунків затрати на таку модернізацію продукту будуть мінімальними. У той же час очікується, що обсяги споживання пива цього сорту можуть зрости на 3%, в т.ч. і за рахунок місцевої реклами та акцій, зокрема на ярмарках сільськогосподарської продукції області.

Навіть при незначному зростанні реалізації (лише на 3%), за умови дуже незначних додаткових витрат на виготовлення нового сорту пива, валовий

прибуток зросте на 34%, і підприємство зможе перекрити інші витрати (за умови, що вони залишаться на рівні 2022 р.), й отримати додатній фінансовий результат від звичайної діяльності. Внаслідок збільшення доходу та дуже незначного збільшення собівартості, валовий та чистий прибуток (враховуючи адміністративні витрати, витрати на збут та інші витрати незмінними), збільшаться.

Впровадження даного заходу дозволить збільшити рентабельність реалізованої продукції на 14,6% (при розрахунках за валовим прибутком від реалізації), рентабельність капіталу на 6,29% (збільшивши цей показник до 4,37%), а рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком на 3,2% (до 2,32% при показнику 2022 року у -0,88%, оскільки цей показник був від'ємним). При цьому очікується, що показник оборотності зросте в 1,04 рази і становитиме 6,77 (після впровадження заходу) при 3,31 рази (у 2022 році).

ВИСНОВКИ

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки.

Як показало наше дослідження, існують різні підходи до визначення виробничих витрат та їх класифікації. Узагальнюючи можна характеризувати витрати, як суму розходів платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, у результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, унаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу.

Таким чином, витрати - це обсяг спожитих виробничих факторів (матеріальних, фінансових, трудових ресурсів), необхідних для здійснення підприємством господарської діяльності, направленої на отримання прибутку та максимізацію добробуту власників у грошовому вираженні.

Класифікувати витрати підприємства можна за різними критеріями. Класифікація витрат необхідна для визначення вартості продукту і відповідного ціноутворення, а також для визначення виробничих витрат, тобто локальних витрат. Класифікація витрат дуже важлива в управлінні ними і необхідна, зокрема, для розрахунку собівартості продукції з різних адміністративних потреб. Різні вчені пропонують своє бачення класифікації витрат щодо певних ознак. У роботі освітлено різні підходи щодо їх класифікації.

Управління витратами є важливою функцією економічного механізму будь-якого підприємства. На рівні підприємства управління витратами поєднує в собі елементи операційного (виробничого) та фінансового менеджменту з метою оптимізації витрат та максимізації прибутку. Управління витратами починається з формування цілей. Ціллю такого управління є підвищення прибутковості підприємства за рахунок оптимізації витрат, що може бути досягнуто шляхом підвищення ефективності

використання матеріальних, нематеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства. Відповідно до поставлених цілей здійснюються прогнози та розробляються довгострокові управлінські заходи.

Метою управління витратами є зниження або оптимізація витрат на одиницю виробленої продукції, підвищення рентабельності господарської діяльності підприємства, мінімізація співвідношення витрати-дохід, оптимізація структури витрат та рівня ризику господарської діяльності.

Правове регулювання витрат підприємства в Україні здійснюється, зокрема, відповідними компетентними органами: Верховна Рада України приймає закони та постанови, Президент України переважно у формі указів, які визначають напрями інвестиційної політики на певний період, а Кабінет Міністрів України приймає постанови та розпорядження уповноважених державних органів. Бухгалтерський облік в Україні ведеться за трьома напрямками: управлінський, фінансовий та податковий. Витрати, які враховуються для визначення об'єкта оподаткування, визнаються на підставі первинних документів, що підтверджують здійснення платником податку витрат, обов'язковість ведення і зберігання яких передбачено правилами ведення бухгалтерського обліку, та інших документів, встановлених Податковим кодексом України.

Згідно з аналізом ключових показників діяльності ТОВ «Павлівський пивзавод», економічні показники у 2020-2022 роках мають тенденцію до зниження. Чистий прибуток має тенденцію до зменшення відповідно до збільшення обсягів виробництва. Через збільшення поточних витрат у 2022 році підприємство матиме дефіцит. На нашу думку, причини такого різкого зниження полягають у наступному:

- Інші операційні витрати перевищили інші операційні доходи приблизно на 60%. Це сталося через операційні збитки від курсових різниць (зміни курсів валют за операціями, активами та зобов'язаннями, пов'язаними з діяльністю компанії) та збитки від знецінення запасів;

- Різке зростання витрат на збут: можливо, знадобилися кошти на реалізацію продукції на нових ринках (реклама, нові посередники, транспортні витрати);

- Темпи зростання чистого прибутку від реалізації значно нижчі за темпи зростання собівартості реалізованої продукції, з різницею до 10%.

По-перше, протягом звітнього періоду зменшився власний капітал і підприємство зіткнулося з необхідністю залучення позикових коштів. Це призвело до збільшення фінансових витрат. Хоча це явище не має загрозливих масштабів, але збереження тенденції до збільшення нерозподіленого прибутку змушує запропонувати оптимізаційні заходи у цій сфері. Для покращення ситуації вкрай важливо відновити прибутковість, оскільки у 2022 році компанія була збитковою. По-друге, зменшилася частка основних засобів, що свідчить про зниження виробничого потенціалу компанії. По-третє, накопичення незавершеного виробництва, запасів та готової продукції свідчить про можливі проблеми з неефективним управлінням запасами та збутом.

У процесі аналізу формування та використання фінансових ресурсів одним з найбільш негативних факторів є збільшення з року в рік суми дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, яка наразі становить 72% у загальній структурі оборотного капіталу. Через отримані в поточному році збитки підприємство постає перед загрозою повного або часткового зниження ефективності своєї господарської діяльності.

Головною метою зниження витрат є забезпечення фінансової стабільності підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та збільшення прибутковості. Зменшення витрат може дозволити підприємству знизити ціни на свою продукцію, залучити нових клієнтів, розширити свою ринкову позицію та збільшити загальний обсяг продажів.

Напрями зі зниження витрат харчового підприємства можуть включати: оптимізацію процесу виробництва, ефективне управління запасами, енергоефективність, оптимізацію логістики, ефективне управління

персоналом, використання сучасних інформаційних технологій, маркетингові стратегії тощо. Загальний підхід до вибору напряму зниження витрат передбачає аналіз, планування та впровадження ефективних заходів, спрямованих на оптимізацію різних аспектів діяльності підприємства з метою зниження витрат і підвищення його конкурентоспроможності.

Як показав аналіз виробнича діяльність ТОВ «Павлівський пивоварний завод» з кожним роком зменшує свою ефективність, в т.ч. і через старіння обладнання. Так як основним видом діяльності досліджуваного підприємства є виробництво пива, то для збільшення ефективності виробничої діяльності підприємства було б доцільно впровадити нову виробничу лінію.

Нами пропонується випускати пиво настояне на природних харчових добавках, таких наприклад, як коріандр. Така пропозиція не є інноваційною для даного виробництва, проте в Україні дуже мало підприємств використовують таку технологію (наприклад, Жашківський пивзавод).

Розрахунків затрати на таку модернізацію продукту будуть мінімальними. У той же час очікується, що обсяги споживання пива цього сорту можуть зрости на 3%, в т.ч. і за рахунок місцевої реклами та акцій, зокрема на ярмарках сільськогосподарської продукції області.

Навіть при незначному зростанні реалізації (лише на 3%), за умови дуже незначних додаткових витрат на виготовлення нового сорту пива, валовий прибуток зросте на 34%, і підприємство зможе покрити інші витрати (за умови, що вони залишаться на рівні 2022 р.), й отримати додатній фінансовий результат від звичайної діяльності. Внаслідок збільшення доходу та дуже незначного збільшення собівартості, валовий та чистий прибуток (враховуючи адміністративні витрати, витрати на збут та інші витрати незмінними), збільшаться.

Впровадження даного заходу дозволить збільшити рентабельність реалізованої продукції на 14,6% (при розрахунках за валовим прибутком від реалізації), рентабельність капіталу на 6,29% (збільшивши цей показник до 4,37%), а рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком на 3,2%

(до 2,32% при показнику 2022 року у -0,88%, оскільки цей показник був від'ємним). При цьому очікується, що показник оборотності зросте в 1,04 рази і становитиме 6,77 (після впровадження заходу) при 3,31 рази (у 2022 році).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. (із змінами та доповненнями від 01.01.2020 р.) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 40, ст.365. (із змінами та доповненнями від 10.08.2022 р.) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
3. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст. 112. (із змінами та доповненнями від 06.05.2023 р.) URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. Агаєв Махаммад Фікрат Огли Управління витратами підприємства за матеріалами ТОВ «АСПІ АГРО» (Республіка Азербайджан) : кваліфікаційна робота магістра : 072 Фінанси, банківська справа та страхування / Махаммад Фікрат Огли Агаєв ; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельницький, 2022. – 70 с.
5. Аксьонова Т. М. Фінансові ресурси підприємства: оптимізація структури капіталу / Т. М. Аксьонова, Л. Г. Гулько // Сучасні підходи, методи і моделі в управлінні фінансами: II Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених, 14-15 травня 2019 р. / МОНУ, Хмельницький нац. ун-т, Ін-т економіки та управління. – Хмельницький, 2019. – Т.2. – С. 7-8
6. Борисюк, І. О. Формування системи управління витратами підприємства / І. О. Борисюк, Я. В. Семеняка // Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». – 2017. – №6 – С. 15-23.
7. Буйваленко М. В. Економічний аналіз витрат підприємства : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра : спец. 051 - економіка / наук. кер. М. О. Харченко. Суми : Сумський державний університет, 2022. 58 с.

8. Варченко О. М., Свиноус І. В., Микитюк Д. М., Іванова Л. С., Биба В. А. Організаційно-економічна сутність управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Продовольчі ресурси*. 2020. № 14. С.220-229.
9. Власенко, А.І. Удосконалення обліку витрат операційної діяльності та калькулювання собівартості промислового підприємства : випускна кваліфікаційна робота : «магістр» за спеціальністю 071 « Облік і оподаткування». – Луцьк : ДВНЗ ДонНТУ, 2022. – 110 с.
10. Давидович І.Є. Управління витратами: навчальний посібник / І.Є. Давидович. — К.: Центр учбової літератури, 2017. — 320 с
11. Дерій В. А. (2009). Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю (монографія). Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка». с. 272. Архів оригіналу за 30 грудня 2018. Процитовано 29 грудня 2018.
12. Дерій В. А. Нормативно-правове забезпечення обліку і контролю витрат та доходів підприємств // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2010. Вип. 2. – С. 77-83.
13. Зигрій О.В. Нормативно-правове регулювання обліку витрат виробництва відповідно до національних та міжнародних стандартів : монографія / за наук.ред.канд. екон.наук, доц. Н.Є. Кульчицької // О.В. Зигрій, Ю.І. Приймак. - Чортків : ТНЕУ, 2017. - С. 128-134.
14. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / К.В. Ізмайлова. – К.: МАУП, 2020. – 152 с.
15. Іщенко Н.А. Фінансові результати діяльності малих підприємств та особливості їх формування. *Бізнес Інформ*. 2020. №5. С. 388-393.
16. Качмарик Я.Д. Витрати підприємства та шляхи їх оптимізації / Я. Качмарик, О. Верещинська // науковий вісник НЛТУ :збірник науковотехнічних праць. — Львів, 2017. — 17.4. — С.174-177
17. Квасницька, Р. С. Теоретичний базис управління витратами підприємства / Р. С. Квасницька // *Modern Economics*. – 2022. – № 34(2022). – С. 50-54.

18. Кулакова С.Ю. Особливості формування логістичних витрат підприємств в умовах воєнного стану / С.Ю. Кулакова, А.В. Калембет, Д.Є. Подкопова // Фінансово-кредитні системи: перспективи розвитку. – 2023. – № 1 (8). – С. 22-29. – <https://doi.org/10.26565/2786-4995-2023-1-03>
19. Кулинич, М. Взаємозв'язок суттєвих факторів у структурному моделюванні управління фінансовим результатом / М. Кулинич // Економічний аналіз. – 2010. – № 6. – С. 426–429.
20. Латишев, О. В. Витрати підприємства: можливості управління та оптимізації на основі функціонального моделювання та перепроєктування бізнес-процесів / О. В. Латишева, С. В. Касьянюк, І. В. Голубова, Є. А. Хаджийський // Вісник економічної науки України. – 2019. – № 2. – С. 67-72.
21. Лесюк А.С. Оцінка фінансових результатів діяльності підприємств в Україні. Агросвіт. – 2020. – № 15. – С. 67-73.
22. Людвенко Д. Основні проблеми виявлення трансакційних витрат в обліково-інформаційному забезпеченні управління сільськогосподарським підприємством зайнятим в галузі тваринництва. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 1. Частина 1. С. 126-132.
23. Малкіна, Я. Д. Нова класифікація витрат та система управлінського обліку розрахунків за податковими зобов'язаннями банків України / Я. Д. Малкіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2020. – № 21-22. – С. 101-105.
24. Масюк Ю.В., Боюн В.Ю. Управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарського підприємства. Економіка та держава. 2021. – № 10. – С. 93-96.
25. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. Посібник / В.О.Мец. — К.: КНЕУ, 2019 —132с.
26. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 „Подання фінансових звітів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/control/>

27. Нагорна І.В., Бондаренко В.О. Облік і аналіз фінансового результату в системі управління підприємством. Ефективна економіка. – 2021. – № 11.
28. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : підручник / О. О. Непочатенко, Н. Ю. Мельничук – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 504 с.
29. Оголенко, Е. В. Нормативне регулювання обліку витрат підприємства / Е. В. Оголенко, Ю. В. Ковтуненко // XI Всеукраїнська науково-практична конференція «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України», 22-26 травня. – Одеса, 2017. – С. 45-47.
30. Опарін, В.М. Фінансові ресурси та суспільний капітал: журнал «Вісник НБУ» / В.М. Опарін. - 2011. - № 7. - С.48-54
31. Опарін, В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення: журнал «Вісник НБУ» / В.М. Опарін. - 2011. - №5. - С.22-29
32. Павлова С. І. Метод таргет-костингу як прогресивний метод цільового стратегічного управління витратами / Павлова С. І. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – №10. – С. 56– 58.
33. Павловська О.В. Удосконалення методів аналізу фінансової стійкості підприємств / О.В. Павловська // Фінанси України. – 2018. – № 11. – С. 54-61.
34. Партин, Г.О. Фінанси підприємств: навчальний посібник / О.Г. Партин, А.Г. Загородній - 2-ге ви
35. Пархоменко О. В. Облік, аналіз і контроль в системі управління витратами підприємства : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» : 071 «Облік і оподаткування» / О. В. Пархоменко ; ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2023. – 89 с.
36. Піскун А. В. Теоретичний аспект управління витратами підприємства. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. №4 (70). С. 55-59.
37. Піскун, А. В. Економічна сутність фінансового результату підприємства / А. В. Піскун // «Наукові перспективи (Naukovі perspektivi). – 2023. – № 2 (32). – С. 327-339.

38. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 „Витрати” : затв. наказом Міністерства Фінансів України від 31.12.1999 року № 318. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
39. Радіонова, Н. Й. Класифікація витрат підприємства як інструмент управління / Н. Й. Радіонова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2018. – № 64. – С.74-80.
40. Рзаєва Т. Г., Сереветник О. В. Фінансові результати та напрями їх аналізу за показниками фінансової звітності. Вісник Хмельницького національного університету. – 2020. – № 3. – С. 121-124.
41. Рубініна, А.В. Сутність та особливості формування конкурентних переваг підприємства: журнал «Інвестиції: практика та досвід» / А.В. Рубініна. - 2022. - № 8. - С.14-17
42. Садеков, А.А. Ресурсний потенціал підприємств: навчальний посібник / А.А. Садеков. - Київ-Донецьк: Дон ДУЕТ. - 2008. - 462 с.
43. Слав'юк, Р.А. Структурування власного капіталу підприємств України: журнал «Фінанси України» / Р.А. Слав'юк. - 2021. - № 8. - С.102 – 110
44. Словник фінансово-правових термінів / за заг. ред. д. ю.н., проф. Л. К. Воронової. – 2-е вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2011– 558 с.
45. Столяров В.Ф. Методологія аналітичних оцінок процесів формування фінансових ресурсів / Н.М. Любенко // Фінанси України. – 2011. – №11. – с. 110
46. Сябер Є.О. Фактори формування прибутку. Young Scientist. 2018. – № 6(58). – С. 431–435.
47. Тарасюк, Г.М. Планування діяльності підприємства: навчальний посібник / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. - К.: «Каравела», 2008. - 432 с.
48. Терещенко С.І. Методи оцінки платоспроможності підприємств / С.І Терещенко // Ткаченко Н. Формування виробничої собівартості продукції, незавершеного виробництва, рентабельності та визначення ціни продажу. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2019.– № 6.–С.29-35

49. Терещенко, О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник / О. О Терещенко - К.: Вид-во КНЕУ, 2020. - 210 с.
50. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції / А. Г. Чубенко, М. В. Лошицький, Д. М. Павлов, С. С. Бичкова, О. С. Юнін. — Київ : Ваіте, 2018. — С. 155-156. — ISBN 978-617-7627-10-3.
51. Філімоненков, О.С. Фінанси підприємств: навчальний посібник / О.С. Філімоненков - 2-ге вид., переробл. і допов. - К.: МАУП, 2011. - 328 с.
52. Фінанси підприємств: навчальний посібник: курс лекцій / За ред. проф.Г. Г. Кірейцева. - Київ: Знання, 2010. - 216 с.
53. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / за ред. проф.Г. Г. Кірейцева. - Київ: ЦУЛ, 2010. - 496 с.
54. Фірман Н.Я., Вашків О.П. Економічна сутність фінансового результату підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2019. – № 5. – С. 162-168.
55. Фірман, Н.Я. Економічна сутність фінансового результату підприємства / Н. Я. Фірман, О. П. Вашків // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2019. – № 5. – С. 162-168.
56. Хачатурян, С.В. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація: журнал «Фінанси України» / С.В. Хачатурян. - 2008. - № 4, С.77-81
57. Хомяк Т. Р. Облік і аналіз витрат в системі управління підприємствами харчової промисловості [Текст] : дис. ... канд. екон. наук. : 08.00.09 / Т. Р. Хомяк. – Львів, 2015. – 267 с.
58. Олешкевич, С. І. Напрями зниження витрат та підвищення прибутку підприємств агропромислового комплексу України / С. І. Олешкевич, М. А. Чайковська // *Агросвіт*. – 2019. – № 4. – С. 83–87.

ДОДАТКИ

Додаток А

Баланс підприємства ТОВ «Павлівський пивзавод» за 2022 рік, тис. грн

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	0	385
первісна вартість	1001	0	744
накопичена амортизація	1002	0	359
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	4387
Основні засоби:	1010	108192	97739
первісна вартість	1011	155779	156225
Знос	1012	47587	58486
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
Знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	78	78
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	336	173
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	108606	102762
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	40714	42134
Виробничі запаси	1101	9120	14029

продовження додатку А

Незавершене виробництво	1102	88	2025
Готова продукція	1103	20573	25867
Товари	1104	10933	213
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	4298	10803
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2145	5652
з бюджетом	1135	1761	9101
у тому числі з податку на прибуток	1136	1760	0
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	127514	86785
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	207	1815
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	2383	64706
Готівка	1166	17	4
Рахунки в банках	1167	2366	64702
Витрати майбутніх періодів	1170	367	137
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	3922	3372
Усього за розділом II	1195	183311	224505
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	291917	327267

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	4914	4914
Додатковий капітал	1410	10908	10908
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	630	630
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	98155	92215
Усього за розділом I	1495	114607	108667
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	64452	95320
Усього за розділом II	1595	64452	95320
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	10400	0
Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	892	0
за товари, роботи, послуги	1615	10943	13668
за розрахунками з бюджетом	1620	4391	787
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0
за розрахунками зі страхування	1625	279	475
за розрахунками з оплати праці	1630	460	750
із внутрішніх розрахунків	1645	65175	100909
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	1956	1779
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	18362	4912
Усього за розділом III	1695	112858	123280
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	291917	327267

Фінансові результати діяльності ТОВ «Павлівський пивзавод» за 2022 рік,**тис. грн**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	675212	655480
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(617166)	(545609)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)
Валовий: прибуток	2090	58046	109871
Збиток	2095	(0)	(0)
Інші операційні доходи	2120	15249	1910
Адміністративні витрати	2130	(9714)	(19960)
Витрати на збут	2150	(15258)	(7294)
Інші операційні витрати	2180	(25248)	(8833)
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	(0)	(0)
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	(0)	(0)
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	23075	75694
Збиток	2195	(0)	(0)
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	2652	0
Інші доходи	2240	0	5300
Фінансові витрати	2250	(31432)	(31547)
Втрати від участі в капіталі	2255	(0)	(0)
Інші витрати	2270	(6)	(5344)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	0	44103
Збиток	2295	(5711)	(0)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-229	-8693
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0

Чистий фінансовий результат:	2350	0	35410
прибуток			
Збиток	2355	(5940)	(0)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	-5940	35410

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Матеріальні затрати	2500	585995	526314
Витрати на оплату праці	2505	23717	23089
Відрахування на соціальні заходи	2510	8282	7538
Амортизація	2515	12255	10888
Інші операційні витрати	2520	41218	31766
Разом	2550	671467	599595

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Середньорічна кількість простих акцій	2600	36930	36930
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	36930	36930
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-0.16	958.84
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-0.16	958.84
Дивіденди на одну просту акцію	2650	0	0

**Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)
за 2022 рік**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	819916	745410
Повернення податків і зборів	3005	0	0
у тому числі податку на додану вартість	3006	0	0
Цільового фінансування	3010	178	10
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011	0	0
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	0	0
Надходження від повернення авансів	3020	965	6439
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	21	30
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	59	31
Надходження від операційної оренди	3040	5	348
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045	0	0
Надходження від страхових премій	3050	0	0
Надходження фінансових установ від повернення позик	3055	0	0
Інші надходження	3095	2003	2756
Витрачання на оплату: Товарів (робіт, послуг)	3100	(688595)	(557116)
Праці	3105	(17736)	(17931)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(9280)	(8626)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(21762)	(52690)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	(7428)	(16883)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(9262)	(31294)
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(5072)	(4513)
Витрачання на оплату авансів	3135	(0)	(0)
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	(11520)	(1851)
Витрачання на оплату цільових внесків	3145	(0)	(0)
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	(1190)	(6814)
Витрачання фінансових установ на надання позик	3155	(0)	(0)
Інші витрачання	3190	(6635)	(5836)

Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	66429	104160
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200	0	5320
необоротних активів	3205	0	0
Надходження від отриманих: відсотків	3215	0	12
Дивідендів	3220	0	0
Надходження від деривативів	3225	0	0
Надходження від погашення позик	3230	3677	2480
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235	0	0
Інші надходження	3250	0	0
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	(0)	(0)
необоротних активів	3260	(7707)	(16362)
Виплати за деривативами	3270	(0)	(0)
Витрачання на надання позик	3275	(5961)	(4713)
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3280	(0)	(0)
Інші платежі	3290	(0)	(0)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-9991	-13275
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від: Власного капіталу	3300	0	0
Отримання позик	3305	167215	332728
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310	0	0
Інші надходження	3340	0	78222
Витрачання на: Викуп власних акцій	3345	(0)	(0)
Погашення позик	3350	162126	468143
Сплату дивідендів	3355	(0)	(0)
Витрачання на сплату відсотків	3360	(1926)	(33370)
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	3365	(0)	(0)
Інші платежі	3390	(0)	(0)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	3163	-90563
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	59601	322
Залишок коштів на початок року	3405	2383	2061
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	2722	0
Залишок коштів на кінець року	3415	64706	2383

Спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу	4205	0	0	0	0	0	0	0	0
Відрахування до резервного капіталу	4210	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку, належна до бюджету відповідно до законодавства	4215	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку на створення спеціальних (цільових) фондів	4220	0	0	0	0	0	0	0	0
Сума чистого прибутку на матеріальне заохочення	4225	0	0	0	0	0	0	0	0
Внески учасників: Внески до капіталу	4240	0	0	0	0	0	0	0	0
Погашення заборгованості з капіталу	4245	0	0	0	0	0	0	0	0
Вилучення капіталу: Викуп акцій (часток)	4260	0	0	0	0	0	0	0	0
Перепродаж викуплених акцій (часток)	4265	0	0	0	0	0	0	0	0
Анулювання викуплених акцій (часток)	4270	0	0	0	0	0	0	0	0
Вилучення частки в капіталі	4275	0	0	0	0	0	0	0	0
Зменшення номінальної вартості акцій	4280	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші зміни в капіталі	4290	0	0	0	0	0	0	0	0
Придбання (продаж) неконтрольованої частки в дочірньому підприємстві	4291	0	0	0	0	0	0	0	0
Разом змін у капіталі	4295	0	0	0	0	-5940	0	0	-5940
Залишок на кінець року	4300	4914	0	10908	630	92215	0	0	108667

Баланс підприємства ТОВ «Павлівський пивзавод»
за 2021 рік, тис. грн.

Актив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:	1000	0	0
первісна вартість	1001	0	0
накопичена амортизація	1002	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0	0
Основні засоби:	1010	100592	108192
первісна вартість	1011	137618	155779
Знос	1012	37026	47587
Інвестиційна нерухомість:	1015	0	0
первісна вартість	1016	0	0
Знос	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0
первісна вартість	1021	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030	5394	78
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств			
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	419	336
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	106405	108606
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	85614	40714
Виробничі запаси	1101	9592	9120
Незавершене виробництво	1102	1318	88
Готова продукція	1103	72458	20573

Товари	1104	2246	10933
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	438	4298
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	1130	5548	2145
за виданими авансами			
з бюджетом	1135	121	1761
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	1760
з нарахованих доходів	1140	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	71274	127514
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	924	207
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	2061	2383
Готівка	1166	13	17
Рахунки в банках	1167	2048	2366
Витрати майбутніх періодів	1170	4324	367
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в:	1181	0	0
резервах довгострокових зобов'язань			
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	3877	3922
Усього за розділом II	1195	174181	183311
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	280586	291917

Продовження додатку Д

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	4914	4914
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0
Додатковий капітал	1410	10908	10908
Емісійний дохід	1411	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	0	0
Резервний капітал	1415	630	630
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	62745	98155
Неоплачений капітал	1425	0	0
Вилучений капітал	1430	0	0
Інші резерви	1435	0	0
Усього за розділом I	1495	79197	114607
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	0	0
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	0	64452
Довгострокові забезпечення	1520	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0
Цільове фінансування	1525	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітнього періоду)	1531	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітнього періоду)	1532	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітнього періоду)	1533	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітнього періоду)	1534	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0
Призовий фонд	1540	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1545	0	0
Усього за розділом II	1595	0	64452
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	0	10400

Векселі видані	1605	0	0
Поточна кредиторська заборгованість:	1610	147137	892
за довгостроковими зобов'язаннями			
за товари, роботи, послуги	1615	15950	10943
за розрахунками з бюджетом	1620	7754	4391
за у тому числі з податку на прибуток	1621	6386	0
за розрахунками зі страхування	1625	396	279
за розрахунками з оплати праці	1630	615	460
за одержаними авансами	1635	0	0
за розрахунками з учасниками	1640	0	0
із внутрішніх розрахунків	1645	26515	65175
за страховою діяльністю	1650	0	0
Поточні забезпечення	1660	1886	1956
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	1136	18362
Усього за розділом III	1695	201389	112858
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0
Баланс	1900	280586	291917

Фінансові результати діяльності ТОВ «Павлівський пивзавод» за 2021 рік,

тис. грн

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	655480	684870
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	-545609	-560981
Валовий: прибуток	2090	109871	123889
Інші операційні доходи	2120	1910	670
Адміністративні витрати	2130	-19960	-35221
Витрати на збут	2150	-7294	-10796
Інші операційні витрати	2180	-8833	-6782
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	0	0
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	75694	71760
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195	0	0
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	5300	227
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	-31547	-18809
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0
Інші витрати	2270	-5344	-7
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	44103	53171
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295	0	0
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-8693	-11155
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	35410	42022
Чистий фінансовий результат: збиток	2355	0	0

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	35410	42022

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Матеріальні затрати	2500	526314	516047
Витрати на оплату праці	2505	23089	25161
Відрахування на соціальні заходи	2510	7538	7662
Амортизація	2515	10888	5477
Інші операційні витрати	2520	31766	33263
Разом	2550	599595	587610

**Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)
за 2021 рік**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	745410	757843
Повернення податків і зборів	3005	0	0
у тому числі податку на додану вартість	3006	0	0
Цільового фінансування	3010	10	1
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011	0	0
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	0	0
Надходження від повернення авансів	3020	6439	5272
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	30	35
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	31	12
Надходження від операційної оренди	3040	348	2
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045	0	0
Надходження від страхових премій	3050	0	0
Надходження фінансових установ від повернення позик	3055	0	0
Інші надходження	3095	2756	11549
Витрачання на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	(557116)	(744907)
Праці	3105	(17931)	(19740)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(8626)	(9050)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(52690)	(31934)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	(16883)	(7755)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	(31294)	(19970)
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(4513)	(4209)
Витрачання на оплату авансів	3135	(0)	(0)
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	(1851)	(7451)
Витрачання на оплату цільових внесків	3145	(0)	(0)
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	(6814)	(33854)
Витрачання фінансових установ на надання позик	3155	(0)	(0)
Інші витрачання	3190	(5836)	(4183)

Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	104160	-76405
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження від реалізації: фінансових інвестицій	3200	5320	0
необоротних активів	3205	0	0
Надходження від отриманих: відсотків	3215	0	0
Дивідендів	3220	0	0
Надходження від деривативів	3225	0	0
Надходження від погашення позик	3230	2480	647
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235	0	0
Інші надходження	3250	0	0
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255	(0)	(0)
необоротних активів	3260	(16362)	(15613)
Виплати за деривативами	3270	(0)	(0)
Витрачання на надання позик	3275	(4713)	(1979)
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3280	(0)	(0)
Інші платежі	3290	(0)	(0)
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-13275	-16945
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від: Власного капіталу	3300	0	0
Отримання позик	3305	332728	520516
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310	0	0
Інші надходження	3340	78222	0
Витрачання на: Викуп власних акцій	3345	(0)	(0)
Погашення позик	3350	468143	408662
Сплату дивідендів	3355	(0)	(0)
Витрачання на сплату відсотків	3360	(33370)	(16648)
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	3365	(0)	(0)
Інші платежі	3390	(0)	(0)
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-90563	95206
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	322	1856
Залишок коштів на початок року	3405	2061	205
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	0	0
Залишок коштів на кінець року	3415	2383	2061

Додаток Л

Найменування статей	Одиниця вимірювання	Кількість	пляшкове		бочкове	
			Ціна	Сума	Ціна	Сума
Солод світлий	т	1,875	20833,33	39062,50	2033,33	39062,50
Хміль гранульований	кг	22,5	233,33	5249,93	233,33	5249,93
ВСЬОГО				44312,43		44312,43
~~осн.сировини~~						
Етикетка	м.шт.	20,54	350,0	3782,44		
~~Кронетробка~~	м.шт.	20,86	306,55	6394,63		
Пляшка	шт.	20484	7,35	150557,4		
Плівка т/у	кг	49,2	74,1667	3649,00		
Клей	кг	9,8	93,43	915,61		
вуглекислота	кг	110/250	14,16666	1558,33	14,16666	3541,65
Всього				166857,41		3541,65
~~доп.сировини~~						
Паливо		1050	11,16667	11725,00		11725,00
Електроенергія		1950	3,42811	6684,81		6684,81
Зарплата				31500,00		21500,0
Нарахування 22%				6930,00		4730,00
Загальногосподарські				15400,00		10400,00
Планова собівартість				283409,65		102893,89
Прибуток 15% 75%				42511,44		77170,42
Загальна вартість				325921,09		180064,31
Акциз				23928,0		23928,0
ПДВ				69969,82		40798,46
Вільна ціна				419818,91		244790,77
За 1л				41,98		24,48